

Letnik 1909.

Državni zakonik

za

kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru.

Kos LXXX. — Izdan in razposlan dne 27. novembra 1909.

Vsebina: (Št. 177—184.) 177. Zakon o odvracanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni. — 178. Ukaz, s katerim se izdajajo izvršitvena določila k zakonu z dne 6. avgusta 1909. l. o odvracanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni. — 179. Ukaz, s katerim se izdaja novo službeno navodilo za uradne živinozdravnike političnih oblastev. — 180. Zakon, s katerim se izpreminjajo nekatera določila zakona z dne 29. februarja 1880. l., kako odvracati in zatirati govejo kugo, in se razveljavlja člen II zakona z dne 24. maja 1882. l., ki je izpremenil kazenskopravna določila zakona o goveji kugi. — 181. Ukaz, s katerim se izpreminjajo nekatera določila ministrstvenega ukaza z dne 12. aprila 1880. l., ki obsega izvršitvene predpise k zakonu o odvracanju in zatiranju goveje kuge. — 182. Zakon, s katerim se izpreminjajo nekatera določila zakona z dne 17. avgusta 1892. l., da se zabrani in zatara pljučna kuga goveje živine. — 183. Ukaz, s katerim se izpreminjajo nekatera določila ministrstvenega ukaza z dne 22. septembra 1892. l., ki obsega izvršitvene predpise k zakonu, da se zabrani in zatara pljučna kuga. — 184. Zakon, s katerim se izpreminjajo nekatera določila zakona z dne 19. julija 1879. l. o dolžnosti razkužbe pri vožnji živine po železnicah in na ladjah.

177.

Zakon z dne 6. avgusta 1909 l.

o odvracanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni.

S pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem za odvracanje in zatiranje živalskih kužnih bolezni tako:

I. oddelek.

Obča določila.

§ 1.

Predmet zakona.

Določila tega zakona se tičejo varstva domačih živali zoper živalske kužne bolezni ter odvracanja škodljivih posledic teh kužnih bolezni.

Za odvracanje in zatiranje živalskih kužnih bolezni, gledé katerih ni niti v tem zakonu niti v drugih zakonih posebnih določil, je pridržano poljedelskemu ministertvu v porazumu z ministertvi za notranje stvari, trgovino in železnice, da z ozirom na določila tega zakona ukrenejo potrebne naredbe, primerno vpošteva je interese živinoreje, produkcije, prometa in konsumentov; ne gledé na to smejo nižja oblastva, če preti posebna nevarnost, gledé prvih začasnih ukrepov slično uporabljati določila tega zakona.

Imenovaña ministertva so tudi pooblaščena uporabo tega zakona omejiti toliko, kolikor se s tem ne sega v zakonito ustanovljene pravice strank.

Domače živali v zmislu tega zakona so vse koristne domače živali, vštevši pse, mačke in perutnino.

Za sumne ne veljajo samo živali, na katerih se pokažejo pojavi, zaradi katerih se je bati izbruha živalske kužne bolezni (kužne bolezni sumne živali), temveč tudi živali, na katerih se sicer ne kažejo

taki pojavi, gledé katerih pa je utemeljena bojazen, da so se navzele kužnine (okužbe sumne živali).

§ 2.

Izvrševanje zakona, višja oblastva posežejo vmes.

Izvrševanje tega zakona je naloženo, kolikor v njem ni ukazano kaj posebnega, političnim oblastvom, in sicer na prvi stopnji političnim okrajnim oblastvom z zakonitim sodelovanjem občin, nadalje oblastvom pomorske uprave po meri njihovega zakonitega področja, vodi in nadzoruje ga pa poljedelsko ministrstvo, oziroma trgovinsko ministrstvo.

Izvršuje ta zakon se je posluževati pomoči uradnih živinozdravnikov; ako so taki živinozdravniki zadržani ali ako jih ni, sme politično oblastvo pritegniti druge živinozdravnike; ti živinozdravniki imajo potem v mejah danega jim naročila pravico in dolžnost opravljati tista uradna dejanja, ki so na podstavi tega zakona izročena uradnim živinozdravnikom.

Ako nastanejo ob živalski kužni bolezni razmere, ki zahtevajo, da neposrednje posežejo vmes politična deželna oblastva ali ministrstva, ali ki povzročijo potrebo, da se raztegnejo odredbe, ki so jih ukrenila nižja oblastva, naj takoj ukrenejo, kar je primerno; odredbe, ki se tičejo prometa z živalimi in živalskimi sirovinami med posameznimi v državnem zboru zastopanih kraljevin in dežel, so pridržane poljedelskemu ministrstvu.

Ministrstva morajo zlasti skrbeti za to, da se pravočasno obče objavijo odredbe zoper nadaljnje razširjanje živalskih kužnih bolezní, ki se tičejo občega interesa.

Ministrstvom so pridržana tudi tista ukazila, ki bi bila potrebna zaradi posebnih mednarodnih odnošajev.

Ministrstvene odločbe, kojih predmet se tiče področja več ministrstev, naj se kar najhitreje izdajajo v vzajemnem dogovoru.

§ 3.

Razmerje do vojaške uprave in državnih konjerejskih zavodov; izjeme za znanstvene zavode in institute.

Gledé konj, psov, tovornih in živež nosečih ali vozečih živali, ki pripadajo vojaški upravi, potem

gledé živali, ki pripadajo staležem c. kr. državnih konjerejskih zavodov, je postopek za poizvedovanje in zatiranje živalskih kužnih bolezní, kolikor je po njih prizadeta samo lastnina državne blagajnice, prepuščen vojaškemu oblastvu, oziroma konjerejskim zavodom po veljajočih posebnih predpisih.

Vsako sumno obolenje takih živali pa je nemudoma naznaniti pristojnemu političnemu okrajnemu oblastvu, ki ukrene v zmislu tega zakona potrebne odredbe, da zabrani daljnje razširjanje kužne bolezni na druge nego omenjene živali. Te odredbe pa se ne smejo raztezati na pobijanje živali, ki so last erarja.

Vojaška oblastva in konjerejski zavodi so dolžni o izdanih naredbah nemudoma obvestiti dotično politično okrajno oblastvo, je obveščati o teku kužne bolezni in sodelovati v izvrševanju tistih naredeb, ki jih politično okrajno oblastvo spozna za potrebne z ozirom na nevarnost razširjanja kužne bolezni.

Na drugi strani je politično oblastvo dolžno, čim je izvedelo za sum kužne bolezni pri živalih, ki pripadajo erarju, o tem obvestiti pristojno vojaško oblastvo, oziroma konjerejski zavod, da se ukrenejo odredbe, in mu naznaniti naredbé, ki jih je ukrenilo v zmislu sprednjega odstavka.

Za državne znanstvene zavode in institute se v interesu pouka in proučavanja ukazoma ustanové izjeme določil tega zakona.

Take izjeme se lahko ukazoma ustanové tudi za nedržavne zavode in institute, na katerih je nastavljen kak živinozdravnik.

II. oddelek.

Zabramba, da se ne zatrosijo živalske kužne bolezni iz dežel, ki ne spadajo k ozemlju, za katero velja ta zakon.

§ 4.

Obča določila.

Uvoz in prevoz domačih živali in živalskih sirovin je odvisen od posebnega dovolila poljedelskega ministrstva, ki ga je dobiti od primera do primera.

Poljedelskemu ministrstvu pa je pridržano gledé pripustnosti uvoza in prevoza v porazumu s trgovinskim ministrstvom ukreniti tudi obča urejajoča določila.

Pošiljatev, gledé katerih se ni pazilo na spredaj omenjene predpise, živali, o katerih se spozna, da imajo kako kužno bolezen, dá so sumne, da jo imajo ali da so okužene, ni pripuščati v uvoz ali prevoz.

Poljedelsko ministrstvo lahko raztegne določila tega paragrafa tudi na druge nego v 1. odstavku omenjene vrste živali.

§ 5.

Prepovedi uvoza in prevoza in omejitve.

Ako je živalska kužna bolezen izbruhnila v deželi, ki ne spada k ozemlju, za katero velja ta zakon, in ako se je bati, da se zatrosi v tostransko ozemlje, sme poljedelsko ministrstvo prepovedati ali omejiti uvoz in prevoz vseh iz te dežele prihajajočih ali skozi njeno ozemlje peljanih živali, živalskih sirovin in drugih predmetov, ki morejo biti nosilci kužnine.

Take odredbe lahko ukrenejo politična okrajna oblastva za promet med mejnimi okraji, ako preti posebna nevarnost. Ukrenjene odredbe je potom političnega deželnega oblastva nemudoma naznaniti poljedelskemu ministrstvu.

§ 6.

Posebna določila gledé tistih dežel, s katerimi obstojé dogovori.

Gledé tistih dežel, s katerimi obstojé dogovori gledé prometa z živalimi, živalskimi sirovinami in drugimi nosilci kužnine, veljajo določila teh dogovorov.

Ukazila, ki se podajajo po tem, je izdati ukazoma, in sicer po tem, ali imajo trajno ali začasno veljavo, po § 4 ali § 5 tega zakona.

§ 7.

Posebno veterinarsko-policijsko nadzorovanje meje, pregledovanje in razvidnost živine.

Da se zagotovi izpolnjevanje obstoječih omejitev uvoza in prevoza ali prepovedi, se lahko odredi

po okolnostih posebno veterinarsko-policijsko nadzorovanje meje, ako treba, z vojaškimi silami, in se uravna namenu primerno promet z živalimi in njih gojenje v mejnih okoliših, varujé utemeljene interese prebivalstva.

Zlasti se lahko zaukaže tudi pregled in razvidnost živali, kar jih je in ki se lahko nalezejo kužne bolezni, in njihovega zdravstvenega stanja ter prirastka in odpada takih živali; prav tako se lahko odredi določno oznamenilo teh živali.

Izdajati v tem paragrafu omenjena ukazila je pridržano političnim deželnim oblastvom ali poljedelskemu ministrstvu (§ 2).

III. oddelek.

Naredbe, da se zabrani razširjanje kužnih bolezni in da se zatarejo živalske kužne bolezni v ozemlju, za katero velja ta zakon.

A. Obči predpisi.

§ 8.

Imeti je treba živinske potne liste.

Za domače živali, ki pripadajo vrsti prežvekovalcev, kopitarjev in svinj, je treba imeti živinske potne liste, kadar se živali

- a) ženejo na semenj, dražbo, razstavo ali ogled živali,
- b) o priliki menjave stalnega bivališča spravijo v drugo občino,
- c) prevažajo po železnici ali na ladjah,
- d) gonijo od kraja do kraja, ne da bi imele stalno bivališče.

Preden se izda živinski potni list, mora izvedenec, ki ga postavi občina in odobri politično oblastvo, preiskati žival gledé njenega individualnega zdravja. Takih izvedencev je treba postaviti toliko, kolikor ustreza razsežnosti občine in potrebi.

Izdajati živinske potne liste je naloženo občinskim načelnikom (županom), izjemoma pa lahko to oskrbujejo državno postavljeni organi.

Občine imajo pravico izdajanje živinskih potnih listov, ki je naloženo občinskim načelnikom, z odobrilom političnega okrajnega oblastva izročiti tudi posebnim organom.

Političnim deželnim oblastvom, oziroma poljedelskemu ministrstvu je pridržano predpisati, da je treba imeti živinske potne liste tudi za druge nego omenjene vrste živali, ako in kolikor zahtevajo to razmere kužnih bolezni.

Natančnejša določila o obliki in vsebini živinskih potnih listov ter o njih izdajanju se ukrepejo ukazoma.

§ 9.

Živinski semnji, dražbe živali itd.

Vse živinske semnje, ter dražbe in ogleda živali mora nadzorovati živinozdravnik. Le izjemoma in s posebnim dovoljenjem političnega okrajnega oblastva smejo veterinarsko-policijsko nadzorstvo izvrševati druge osebe nego živinozdravniki. Izvozne živinske semnje, ki imajo znamenit pomen, lahko dá državna uprava nadzorovati po živinozdravnikih, ki jih je postavila država.

Da se zabrani nevarnost okužbe, naj se na vseh živinskih semnjih prignana živina primerno loči in razpostavi.

Izvedenec, kateremu je poverjeno nadzorovanje, mora vsako na semenj prignano živinče, preden se pripusti, natančno preiskati in izvid je treba zaznamovati na živinskem potnem listu. Ako opazi ali ako sumi živalsko kužno bolezen, je izvedenec dolžen takoj odrediti, da se bolne in sumne živali ločijo in pod paznjo imajo na oddaljenem stojališču, kjer ne morejo priti v dotiko z drugimi okužbi podvrženimi živalimi, in to nemudoma naznaniti oblastvu.

Živina, o kateri se ne ve, od kod je, se ne sme pripuščati na semenj.

Semanji red za živinske semnje naj izda, poprašavši dotične občine, politično deželno oblastvo, za živinske semnje znamenitega pomena pa ministrstvo za poljedelstvo, trgovino in notranje stvari.

§ 10.

Nadzorovanje trgovine z živino, živalskih bolnic in živalskih zavetišč, velikih zavodov pitovnjakov, večjih staj molzne živine in zbiralnih mlekaren, skupnih živinskih paš in gostilniških hlevov.

Trgovino z živalimi, živalske bolnice, živalska zavetišča, večje zavode pitovnjake, večje staje molzne živine in zbiralne mlekarne, skupne živinske paše in gostilniške hleve morajo v veterinarsko-policijskem oziru v zmislu tega zakona nadzorovati politična oblastva.

Političnim deželnim oblastvom je pridržano v zabrambo, da se ne zatrosijo kužne bolezni, in da se doženejo viri kužnih bolezni, izdati veterinarsko-policijska določila gledé trgovanja z živalimi in gledé uredbe in uporabljanja trgovinskih hlevov (trgovišč), živalskih bolnic, živalskih zavetišč in gostilniških hlevov.

§ 11.

Prevažanje po železnicah in na ladjah.

Kadar se prevažajo prežvekovalci, kopitarji in svinje po železnicah, je treba gledati na naslednje:

1. Živali se smejo nakladati in izkladati le na postajah, ki jih je določilo za to politično deželno oblastvo v porazumu z železniškim oblastvom; na drugih postajah se smejo živali nakladati in izkladati le z dovoljenjem političnega okrajnega oblastva in s pogojem, da so postaje preskrbljene s potrebnimi uredbami.

2. Živali morajo ob nakladanju in razkladanju preiskati državno pooblaščenim živinozdravniki.

Za preiskavo živali morajo pošiljači, oziroma prejemniki, da se poplačajo stroški, ki nastanejo državi iz tega, plačevati pristojbine, kojih višino naj določijo politična deželna oblastva.

3. Živali se smejo izkladati le na namenišču — izvzemši primere sile ali posebno dovoljenje političnega okrajnega oblastva.

4. Ukazoma je določiti, s katerimi uveti se morejo dopuščati olajšave od predpisov točk 1, 2, prvi odstavek, in točke 3.

5. Iz inozemstva prihajajoča živina se ne sme prevažati skupno z domačo v istem vozu, klavna živina ne s koristno ali plemensko živino. Daleko-sežnejše omejitve lahko odredi po potrebi politično deželno oblastvo, ako je posebna nevarnost kužne bolezni.

6. Kako je treba ravnati, če kako živinče na prevozu oboli ali pogine, se določi ukazoma.

7. Pod 1 do 5 obsežena določila naj se slično uporabljajo, kadar se prevažajo prežvekovalci, koptarji in svinje na ladjah.

Železniškemu vozu se enači oddelek ladje.

Političnim oblastvom je pridržano predpisati živinozdravniško preiskavo povodom prevoza po železnicah in na ladjah tudi za druge nego v prvem odstavku oznamene vrste živali, ako in kolikor to zahtevajo razmere kužnih bolezní.

§ 12.

Cepiva, zdravila itd.

Ukazoma se izdadó predpisi o izdelovanju, dajanju v promet, razpečavanju, imetju in uporabljanju cepiv, ki so določena za odvracanje, spoznavanje ali zatiranje živalskih kužnih bolezní.

Toda samo živinozdravniki smejo cepiti živali.

Razpečavanje zdravil, ki so v stanu škodljivo vplivati na zdravje živali ali ki so veterinarsko-poličijsko dvomljiva, sme prepovedati ministrstvo za notranje stvari v porazumu z ministrstvom za poljedelstvo in trgovino.

Po enakih pogojih sme podjedelsko ministrstvo v porazumu z ministrstvom za notranje stvari in trgovino prepovedati razpečavanje umetnih pomočkov za ojačanje in odvracanje.

§ 13.

Ogledovanje živine za pobj in zakol.

Ogledovanje živine in mesa se mora obče izvrševati gledé živine za pobj.

V obrtniških klavnih prostorih naj se ta ogled raztegne tudi na živino za zakol (drobnico), v občinskih klavnicah ter v večjih klavnicah sploh se mora ogledovanje živine in mesa prepuščati živinozdravnikom.

Tudi kadar je treba živinče v sili zaklati, se mora vselej izvršiti ogled. V krajih, v katerih stanuje živinozdravnik, ali v njihovi bližini mora on opraviti ogled.

§ 14.

Odstranjevanje mrhovine; zagrebališča konjedernice, naprave za podelovanje in obdelovanje živalskih trupel in delov živalskih trupel.

Mrhovino poginoli živali je treba nemudoma neškodljivo odstraniti s tem, da se zadostno globoko zagrebe na prostorih, določenih za to, ali po termesku ali kemijskem potu, na prevozih po morju eventualno s tem, da se pogrezne v morje.

Natančnejša ukazila naj izda politično oblastvo (pomorsko upravno oblastvo).

Zagrebališča, konjedernice, ter naprave za termsko ali kemijsko odstranjevanje, podelovanje in obdelovanje živalskih trupel, delov živalskih trupel in živalskih odpadkov je treba veterinarsko-poličijsko nadzorovati.

Političnim deželnim oblastvom je pridržano gledé obratovanja v tretjem odstavku navedenih zavodov in naprav izdati veterinarsko-poličijska določila v zabrambo, da se ne zatrosijo kužne bolezní.

§ 15.

Opreznosti gledé oseb, ki imajo posla z živalimi, živalskimi mrhovinami, živalskimi odpadki in produkti.

Osebe, ki pridejo po svojem opraviu pogosto v dotiko s tujo živino, z živalsko mrhovino ali z živalskimi odpadki in produkti, je treba, da se odvrne prenos kužnin, podvreči potrebnim opreznostim gledé snaženja njihovega telesa in predmetov, ki jih imajo seboj, ter tudi gledé vstopa v dvorce in hleve.

B. Posebni predpisi za živalske kužne bolezní, ki jih je treba naznaniti.

§ 16.

Kužne bolezní, ki jih je treba naznaniti.

Kužne bolezní, ki jih je treba naznaniti, so:

1. Kužna bolezen na gobcu in parkljih;
2. Črtnica (vranični prisad), šumeči prisad, kužna bolezen divjačine in goved;
3. pljučna kuga goved;
4. smrkavost;
5. osepnice ovac;

6. sramna kuga konj in spuščaj mehurčkov konj in goved;

7. garje konj, oslov, mul in mezgov, potem ovac in koz;

8. steklost;

9. svinjska kuga (svinjska kužna bolezen);

10. šen (peračec) svinj;

11. perutninska kolera in kurja kuga;

12. tuberkuloza goved, ki se dá na zunaj spoznati, v tistih oblikah, ki se oznamenijo ukazoma.

§ 17.

Naznanilo sumljivih obolelosti, opreznosti, na katere je paziti, naznanilne premije.

Posesnik živali je dolžen občinskemu načelniku nemudoma naznaniti, da je izbruhnila živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, in pojave, ki vzbujajo po pouku, ki ga je izdalo podjedelsko ministrstvo, sum take kužne bolezni, in živali imeti ločene od krajev, kjer je nevarnost okužbe za druge živali. Enake dolžnosti so naložene tistemu, ki je nadomestujoč posestnika na čelu gospodarstva, ter tistemu, ki ima kakor pastir ali ovčar živali v varstvu ali kateremu je izročeno nadzorovanje živali.

Glede živali, ki jih zdravi živinozdravnik, ter ob zakolih v sili, pri katerih je posredoval živinozdravnik za oglednika, odpade dolžnost v prejšnjem odstavku imenovanih oseb podati naznanilo.

Politično oblastvo lahko določi, da je v večjih občinah podati naznanilo organom občinskega načelnštva, ki so določeni za oskrbovanje krajno-policijskih opravil, ali morda postavljenemu občinskemu živinozdravniku.

Tem osebam je potem naložena dolžnost, da takoj obvestijo občinskega načelnika.

Ako oboli v graščinskem ozemlju, izločenem iz občinske zveze, žival, ki je last posestnika, zakupnika ali načelnika graščinskega ozemlja ali mu je izročena, je treba to nemudoma naznaniti političnemu okrajnemu oblastvu, ako se pa opazi, da je obolela kaka druga žival, ki je na graščinskem ozemlju, pa načelniku graščinskega ozemlja.

Dolžnost bolezni nemudoma naznaniti in živali imeti odstranjene od krajev, kjer je nevarnost okužbe za druge živali, nastane tudi tedaj, kadar oboli med živino kakega dvorca ali črede v osmih

dneh druga žival za notranjo boleznijo z enakimi prikaznimi.

Dolžnost bolezni nemudoma naznaniti, imajo tudi živinozdravniki, ogledniki živine in mesa in konjederci, ako so v izvrševanju svojega poklica izvedeli, da se nahaja kje med živalimi živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, ali da so se pojavile prikazni, ki vzbujajo sum, da izbruhne kužna bolezen. Prav tako je vsak, ki pride po svojem samostojnem poklicu pogosto v dotiko s tujo živino, dolžen nemudoma podati naznanilo, čim opazi, da je med vrstami živali, ki spadajo v področje njegovega poklica, živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, ali čim opazi pojave (prvi odstavek), ki vzbujajo sum take bolezni.

Živinozdravniki morajo podati naznanilo političnemu okrajnemu oblastvu in občinskemu načelniku, ostale gori imenovane osebe pa občinskemu načelniku.

Sicer je orožništvo poklicano in vsak, ki je izvedel za take bolezni, ima pravico podati naznanilo.

V časih, ki so nevarni zaradi kužnih bolezni, smejo politična deželna oblastva dovoljevati premije v znesku od 10 do 50 K osebam, ki so zanemarjaje svoje interese s tem, da so pravočasno podale dolžno naznanilo, pripomogle, da se je zajezila preteča nevarnost.

Službenim osebam (pastirjem, ovčarjem itd.) se morejo le tedaj dovoliti naznanilne premije, ako so te osebe pred naznanilom poročale posestniku živali, da je izbruhnila kužna bolezen.

§ 18.

Posebna določila o naznanjanju sumnih bolezni na prevozih živine.

Da se naznanijo sumne bolezni pri železniških prevozih, je poskrbeti v § 11, točka 6.

Pri drugih prevozih živine po kopnem je podati naznanilo najbližje stanujoči osebi, ki je poklicana sprejemati taka naznanila.

Ob prevozih po morju mora voditelj ladje podati naznanilo najbližnjemu pristanskemu uradu.

§ 19.

Obča prepoved.

Domače živali, ki imajo kužno bolezen, ki jo je treba naznaniti, ki so sumne take bolezni ali okužbe,

se ne smejo spravljati v promet, ne gledé na izjeme, utemeljene v tem zakonu.

V hlevih okuženih dvorcev smejo prenočevati le osebe, ki strežejo živalim, ako tudi to ni bilo prepovedano.

Vstop v take hleve je brez oblastvenega dovoljenja dovoljen le posestniku živali, osebam, ki so določene za strežbo tem živalim, živinozdravniku, ki jih zdravi, in organom, ki so poklicani izvrševati oblastvena ukazila.

Posestnik živali mora poskrbeti, da se izpolnjujejo v drugem in tretjem odstavku ukrenjena ukazila.

§ 20.

Začasni ukrepi občinskega načelnika.

Občinski načelnik mora, čim je izvedel, da se je vnela živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, ali da je kako živinče sumljivo obolelo ali poginilo, nemudoma po najkrajšem potu podat naznanilo političnemu okrajnemu oblastvu.

Hkratu mora občinski načelnik začasno poskrbeti:

- a) da bolne in kužne bolezni sumne živali ne zapustijo prostora, kjer so nastanjene;
- b) da se v kraju nahajajoče živali tistih vrst, na katere je prenosna dotična kužna bolezen, dokler se ne ukrene drugače, ne spravljajo niti na semnje, dražbe, razstave ali oglede živali, niti povodom menjave stalnega bivališča v kako drugo občino, niti naj se ne prevažajo po železnici ali na ladjah;
- c) da se trupla živali, ki so poginile, hranijo na odločenih krajih dotlej, da pride kugopazna komisija;
- d) da se za dotično kužno bolezen navztljive živali, kolikor moči, odločijo od že bolnih in kužne bolezni sumnih;
- e) da se ostale za kužno bolezen navztljive živali dvorca ne spravijo na kraje, kjer morejo priti v dotiko z drugimi za to kužno bolezen navztljivimi živalimi.

V občinah, ki imajo stalno nastavljenega živinozdravnika, naj ta brez odloga poizve, ali in koliko je dana kužna bolezen ali sum take bolezni in njegov izvid z mnenjem vred je nemudoma vpslati političnemu okrajnemu oblastvu.

Ako se pri tem popolnoma odpravi sum, da obstaja živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, se ne zaukažejo gori omenjene začasne županove odredbe.

§ 21.

Kugopazna komisija.

Politično okrajno oblastvo naj, ko je izvedelo, da se je vnela ali da se sumi živalska kužna bolezen, brez odloga začne uradno opravilo praviloma s tem, da odpošlje uradnega živinozdravnika. Najprej naj poizve, kakšna je kužna bolezen, kako je razširjena in zakaj je nastala, naj zaukaže naredbe, ki jih je ukreniti na podstavi tega zakona in izvršitvenega predpisa, in naj uvede njih izvrševanje.

Poizvedovanja naj se udeleži župan ali zaupanja vredna oseba, ki jo odpošlje in ki dobro pozna krajevne razmere; razen tega se lahko občina udeleži poizvedovanja po občinskem živinozdravniku in po dveh zaupnikih, ki jih je poslal občinski odbor.

V drugem odstavku omenjene, poizvedovanja se udeležujoče osebe so z uradnim živinozdravnikom kugopazna komisija, ki jo vodi uradni živinozdravnik.

Ako bi bilo treba, lahko pošlje politično okrajno oblastvo poleg uradnega živinozdravnika tudi še drug organ, da vodi kugopazno komisijo in da povzroči potrebne ukrepe.

Ako se nobena izmed oseb, navedenih v drugem odstavku, ne udeleži poizvedovanja, oskrbujejo posle kugopazne komisije uradni organi, ki jih je poslalo politično okrajno oblastvo.

Posestniku kužne bolezni sumne živali se ne brani k poizvedbam kugopazne komisije pritegniti tudi živinozdravnika.

Ako se utemeljeno ugovarja zoper pravilnost uradnih poizvedb, naj si politično okrajno oblastvo po najkrajšem potu izprosi o tem odločbo političnega deželnega oblastva. Isto naj se zgodi na zahtevanje zastopnikov občine, ako se ni oziralo na njihove soglasne ugovore ali stavljene predloge.

Izvršitev zaukazanih varstvenih naredb pa se ne sme odložiti s takimi vmesnimi dogodki.

§ 22.

Ukrepi, ako se sumi kužna bolezen.

Ako se s poizvedbami potrdi sum živalske kužne bolezni, ki jo je treba naznaniti, se morajo uvesti varstvene naredbe, ki so bile spoznane za potrebne.

V roku, ki ustreza času, v katerem se razvije domnevana kužna bolezen, je ponoviti živino-zdravniško preiskavo.

Ako se more po sodbi uradnega živino-zdravnika dobiti gotovost, da je dana kužna bolezen, le s tem, da se razpara sumna žival, naj uradni živinozdravnik zaukaže pobiti sumno žival, ako ni mrhovine na razpolaganje.

Tudi se smejo organi ali deli organov, produkti bolezní, kri, sekreti in ekskreti poginole ali pobite živali vpslati zavodu, ki se določi za to, da se dōzene, ali je morda dana kužna bolezen.

V isti namen se smejo na živih živalih izvesti diagnostična cepljenja, nadalje se smejo od takih živali odvzeti kri in produkti bolezní.

Čim je odpravljen sum živalske kužne bolezní, ki jo je treba naznaniti, je razveljaviti uvedene varstvene naredbе.

§ 23.

Naredbe za zabrambo in zatiranje.

Kadar in dokler traja nevarnost kužne bolezní, se lahko zaukažejo, pridržujē v tem zakonu gledē posameznih živalskih kužnih bolezní izdana posebna določila (IV. oddelek) po kakovosti primera in po velikosti nevarnosti v §§ 24 in 25 omenjene naredbе. Pri tem se je primerno ozirati na udeležene prometne interese, kolikor to dopušča namen zatiranja kužne bolezní, in je ravnati tako, da se kolikor moči prizanaša obratu kmetijstva.

Natančnejša določila o uporabljanju in izvrševanju pripustnih naredb za obrambo in zatiranje se izdadō ukazoma.

§ 24.

Naredbe za obrambo in zatiranje so:

1. Ločitev, nadzorovanje, opazovanje, določno, vrednosti živinčeta ne škodujoče oznamenilo in razvidnost obolelih, sumnih in za kužno bolezen navztljivih živali.

2. Omejitev v prometu z bolnimi, sumnimi in za kužno bolezen navztljivimi ali s takimi živalimi, ki morejo biti nosilci kužnine, nadalje v tem, kako se porablja in obračajo v prid bolne in sumne

živali, od njih prihajajoče sirovine in predmeti, ki se rabijo pri takih živalih, zlasti:

a) zaukaz, da se bolne, sumne in za kužno bolezen navztljive živali ter tudi predmeti, ki so v stanu zatrositi kužno bolezen, ne smejo odstraniti iz določnih prostorov ali krajev, oziroma, da jih je imeti zaprte tako, da ne morejo zapustiti teh prostorov ali krajev, nadalje da se za kužno bolezen navztljive živali ne smejo spravljati v določne prostore ali kraje (zapora).

Za obseg takih zapornih odredb bodi odločilna velikost preteče nevarnosti, vrsta kužne bolezní in krajevne razmere;

b) živali se ne smejo goniti naprej (ne odpravljati naprej) in obolele in sumne živali se odločijo;

c) prepoved, da živali sploh ne smejo hoditi na pašo ali da se ne smejo skupno goniti na pašo živali iz različnih hlevov ter da se ne smejo skupno rabiti poti in ceste, ki vodijo tja;

d) prepoved, da se ne smejo skupno rabiti vodnjaki, napajališča, kopališča i. e. r.

3. Uradni živinozdravnik preišče sumne in za kužno bolezen navzetne živali.

4. Omejitev prometa oseb, kolikor bi se mogel z njim dati povod, da bi se zatrosila kužna bolezen.

5. Prepoved, da se ne smejo vršiti živinski semnji, dražbe živali in ogledi živali (razstave) v kraju kužne bolezní in v njegovi najbližnji okolici, ali posamezne določne vrste živali se izključijo, da se ne smejo prignati na semnje, dražbe ali ogledе živali.

6. Živinozdravniško zdravljenje bolnih ter sumnih živali.

Ako posestnik zanemarja ali opusti zaukazano živinozdravniško zdravljenje, naj politično okrajno oblastvo ukrene, da se bolne živali živinozdravniško zdravijo na posestnikove stroške, ako se je bati nevarnosti za živino drugih.

Zdravilni postopek je treba nadzorovati.

7. Pobjo za kužno boleznijo bolnih in te bolezní sumnih živali.

Pobjo se sme zaukazati le v tistih primerih, ki so izrečno oznamenjeni v tem zakonu.

8. Snaženje in razkuževanje ali neškodljivo odstranjevanje mrhovine, od užitka za ljudi izključenih delov telesa, produktov in odpadkov bolnih in sumnih živali ter orodja in predmetov, ki so prišli z njimi v dotiko, potem gnoja, snaženje in razkuževanje hlevov, staj in potov, ki so jih rabile bolne in sumne živali, če treba, tudi oseb, ki so prišle z bolnimi in sumnimi živalimi v dotiko, in njihovih oblačil, nadalje živali, ki moreje biti nosilci kužnine, ter zalog stelje in klaje.

Neškodljivo naj se odstranjajo stvari tako, da se zadostno globoko zagrebejo na mestih, določenih za to, ali po termškem ali kemijskem potu, na prevozih po morju eventualno tako, da se pogreznejo v morje.

Snaženje in razkuževanje se mora izvrševati pod nadzorstvom in vodstvom odposlanega živinozdravnika ali organa, ki ga je politično oblastvo določilo za to.

§ 25.

Nadaljnje obrambne naredbe so:

9. Prepoved, da svinje, psi in druge drobne domače živali ne smejo prosto letati okoli.

10. Cepljenje za kužno bolezen navzrtljivih živali.

§ 26.

Odgovornost občinskega oblastva.

Občinsko oblastvo je odgovorno za natančno izvrševanje za njegov okoliš zaukazanih krajevnih naredeb in politično okrajno oblastvo naj ga nadzoruje v tem.

§ 27.

Objavljanje, da se je vnela kužna bolezen.

Ako je dognano, da se je vnela živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, mora poizvedujoči organ političnega oblastva (§ 21), in če se poizvedba ni vršila na licu mesta, imenovano oblastvo sosednje občine obvestiti, da se je vnela kužna bolezen in da se je eventualno omejil promet. Občine morajo obče obvezne odredbe, ukrenjene v zabrambo, da se ne zatrosi kužna bolezen, brez odloga razglasiti, kakor je v kraju navada.

Politično oblastvo mora to nemudoma naznaniti tudi bližnjim političnim okrajnim in v primorskih deželah tudi pomorskim upravnim oblastvom I. stopnje, ako nanese tako, tudi vojaškim oblastvom ali konje-rejskim zavodom ter poročati o tem poličnemu deželnemu oblastvu.

Politično deželno oblastvo mora po meri ne varnosti obvestiti sosednje upravne okoliše, gledé primorskih dežel tudi pomorsko oblastvo v Trstu, da se je vnela kužna bolezen in da so se odredile zaporne naredbe, ter to naznaniti poljedelskemu ministrstvu.

§ 28.

Obdobno pregledovanje.

Dokler traja živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, naj pošilja politično okrajno oblastvo uradnega živinozdravnika v primernih presledkih v kraj kužne bolezni na pregledovanje.

§ 29.

Zdravljenje.

Ukreniti zdravljenje bolnih živinčet je prepuščeno preudarku posestnika živinčeta, ako se ni oblastveno zaukazalo živinozdravniško zdravljenje in ako je sploh dopustno. Zdravilne poskuse pa smejo na bolnih in sumnih živalih (§ 1, zadnji odstavek, in § 16) izvrševati le živinozdravniki.

§ 30.

Ponehanje kužne bolezni.

Veterinarsko-policijske naredbe, ukrenjene za zatiranje živalske kužne bolezni, ki jo je treba naznaniti, je takoj razveljaviti, čim za zabrambo in zatiranje kužne bolezni ni več potrebno, da bi trajale dalje.

Da je kužna bolezen ponehala, se mora proglasiti, čim ni nobenega za kužno boleznijo bolnega živinčeta več v dotičnem dvorcu, oziroma kraju, čim se je izvršil razkuževalni postopek in je potekla določena doba, kar je ozdravelo, bilo pobito ali poginilo zadnje živinče.

IV. oddelek.

Posebna določila za posamezne živalske kužne bolezni, ki jih je treba naznaniti.

Kužna bolezen na gobcu in parkljih.

§ 31.

Ako se pokaže kužna bolezen na gobcu in parkljih posamez v krajih, ki so sicer brez nje, se lahko zaukaže, da se pobijejo za kužno boleznijo

bolna in sumna živinčeta (§ 24, točka 7), ako je misliti, da se more kužna bolezen na ta način brzo zatreti.

Kugopazna komisija ima pravico predlagati, ali in v katerem obsegu je izvršiti pobijanje s kijem.

Odločba o tem je pridržana poljedelskemu ministrstvu.

Ako se širi kužna bolezen na gobcu in parkljih po večjem kosu dežele, sme politično deželno oblastvo prepovedati promet z govedi, ovcami, kozami in svinjami iz okuženega kosa dežele ali vanj, dopustiti pa promet v tem kosu dežele.

Zaukazano zaporo bolnih ali sumnih živinčet je kolikor moči izvesti tako, da se odvrne tudi nevarnost, da bi se kužna bolezen zatrosila po psih, mačkah, kuncih, perutnini ali drugih drobnih živalih. Ako treba, se smejo sumne živali umetno okužiti, da se okrajša trajanje kužne bolezni.

Prepovedano je izkoriščati in prodajati neprekuhanu mleko živali, ki so nameščene v hlevih kužne bolezni. V časih, ko je nevarnost kužne bolezni in dokler traja ta nevarnost, se sme obratovanje zbiralnih mlekaren in oddajanje mlekarskih izdelkov in odpadkov iz njih podvreči potrebnim opreznostim.

Ali je dopustno klati bolna živinčeta, da bi se uživalo njihovo meso, to je odvisno od mnenja živinozdravnika.

§ 32.

Ako se nevarnost, da bi kužno bolezen zatrosili psi, mačke, kunci, perutnina in druge drobne živali, ne more odvrniti drugače, se sme izdati prepoved po § 25. Ako se ne pazi na to prepoved, se smejo te živali pobiti.

§ 33.

Črhnica (vranični prisad), šumeči prisad, kužna bolezen divjačine in goved.

Živali, ki so bolne na črhnici, šumečem prisadu ali na kužni bolezni divjačine in goved ali ki so sumne katere teh kužnih bolezni, se ne smejo pobijati brez posebnega dovoljenja oblastva.

Prepovedano je uporabljati in prodajati posamezne dele, mleko ali druge produkte takih živali.

Krvave operacije na takih živalih smejo izvrševati le živinozdravniki; mrhovina se sme odpirati samo pod živinozdravnikovim vodstvom.

Trupla živali, ki so obolele ali poginile za črhnico, šumečim prisadom ali za kužno boleznijo

divjačine in goved, ali ki so bile zaradi tega pobite, se ne smejo devati iz kože in se morajo s kožo in dlako kar najhitreje neškodljivo odstraniti, in če moči s tem, da se sežgó (§ 24, točka 8.).

Nesumne živali kakega okuženega dvorca, ki se zde še zdrave, se smejo klati, da bi se uživalo njihovo meso, le s privoljenjem in pod nadzorstvom živinozdravnika in le v kraju kužne bolezni.

Predpisi četrtega odstavka se uporabljajo, kadar se vnamejo imenovane živalske kužne bolezni med divjačino, na mrhovino divjačine, ki je poginila ali bila ustreljena.

§ 34.

Smrkavost.

Smrkave živali je na oblastven zaukaz brez odloga pobiti.

Živali, ki so smrkavosti samo sumne, je treba odločiti, imeti pod zaporo in oblastvo jih naj nadzira. Takoj, ko se je dognal sum, je živali podvreči diagnostičnemu postopku, ki se določi ukazoma. Dokler ni kužna bolezen niti dognana niti izključena, je treba postopek ponoviti po zaukazu oblastva.

Živali, ki so bile s smrkavimi ali te kužne bolezni sumnimi živalimi nameščene v istem prostoru ali sploh v taki dotiki, da bi se bile mogle okužiti, je treba imeti v posebnih prostorih pod živinozdravniškim opazovanjem dotlej, da se odpravi obstoječi sum okužbe. Tudi take živali je podvreči po predpisu drugega odstavka diagnostičnemu postopku.

Politično okrajno oblastvo sme s primernimi opreznostmi dovoliti rabo takih živali v okolišu, ki se določi po razmerah.

Politično deželno oblastvo naj zaukaže pobiti sumne živali,

a) ako uradni živinozdravnik na podlagi ovedenih okolnosti in očitnih znamenj izreče, da je najbrže kužna bolezen;

b) ako se v obstoječih okolnostih z drugimi, temu zakonu ustrezajočimi naredbami ne da izdatno zabraniti, da bi se ne širila kužna bolezen.

Razen tega sme zaukazati, naj se pobijejo sumne živali, in sicer:

a) poljedelsko ministrstvo, ako kažejo tehtni prometni interesi, da je treba posebno hitro zatreti kužno bolezen;

- b) politično deželno oblastvo, ako so bile živali primerno dobo pod zaporo, ko se je uporabil diagnostični postopek (drugi odstavek), ne da bi se bilmogel odpraviti obstoječi sum okužbe, in
- c) politično okrajno oblastvo, ako se zalotijo živali, ki bi morale biti pod zaporo, v prepovedani rabi ali izven njim odkazanih prostorov ali na krajih, do katerih je zanje pristop prepovedan.

Trupla smrkavih živali, ki so poginile ali bile pobite, naj se neškodljivo odstranijo s kožo in dlako, ako moči tako, da se sežgó (§ 24, točka 8.).

Osepnice ovac.

§ 35.

Če se, ko so se dognale osepnice, ne morejo ločiti zdrave živali od bolnih in se bolne ne morejo imeti zaprte ali če se je kužna bolezen močnejše razširila v čredi, je treba zaukazati cepljenje živinčet, ki še nimajo kužne bolezni.

Kadar preti nevarnost, da se kužnina zatrosi v sosednje črede, sme politično okrajno oblastvo zaukazati, da se cepijo tiste črede, katerim preti kužna bolezen.

S cepljenimi ovcami je gledé veterinarsko-policijskih naredb ravnati enako kakor s tistimi, ki imajo osepnice.

§ 36.

Prepovedano je klati ovce, ki majo osepnice, z namenom, da bi se uživalo njih meso.

Trupla ovac, ki so imele osepnice ter so poginile ali bile pobite, je treba neškodljivo odstraniti s kožo in volno, ako moči tako, da se sežgó (§ 24, točka 8.).

§ 37.

Sramna kuga konj.

Konji, ki imajo sramno kugo, ter tudi konji, ki so sumni kuge ali okužbe, se ne smejo pripuščati k plemenitvi.

Kobile, ki so imele to kužno bolezen, se ne smejo več rabiti za pleme, tudi tedaj ne, če se zdi, da so zopet ozdravele; v oznamenilo se morata taki kobili na levi strani vratu vžgati črki *B. K.*

Žrebce, o katerih je izkazano, da so okužili kobile ali pri katerih se da določno dokazati, da imajo

sramno kugo, ali ki so bili spuščeni na kobile, ki so ob času plemenitve že bile bolne, je treba rezati (skopiti).

Ko se je dognal prvi primer te kužne bolezni, je prepovedati pripuščanje konj k plemenitvi v okolišu, ki se določi oziraje se na merodajne razmere, dotlej dokler se ne dožene, katere živali so obbolele, katere kobile so bile spuščene k bolnim žrebcom in kateri žrebci so zaskočili bolne kobile. V ta namen se lahko dá tudi ves plemenski material dotičnega okoliša preiskati po živinozdravniku. Dokler traja prepoved, se smejo konji pripuščati k plemenitvi le s posebnim dovoljenjem, ko jih je prej preiskal živinozdravnik.

V okoliših, v katerih je razsajala sramna kuga, je treba, preden se začne čas plemenitve naslednjega leta, po živinozdravniku dati pregledati zdravstveno stanje vseh plemenskih konj in samo tisti konji se smejo pripustiti k plemenitvi, ki so se našli pri tem popolnoma zdravi.

§ 38.

Spuščaj mehurčkov konj in goved.

Kužne bolezni in okužbe sumni konji in goveda, katerim se spuščajo mehurčki na spolovilih, se ne smejo pripuščati k plemenitvi, dokler imajo to kužno bolezen, oziroma dokler ni odpravljen sum.

§ 39.

Garje konj, oslov, mul in mezgov.

Konje, osle, mule in mezge, ki imajo garje in ki so sumni te kužne bolezni, mora zdraviti živinozdravnik.

Hudo garjeve konje, osle, mule in mezge, o katerih je živinozdravnik izrekel, da so neozdravljivi, je treba pobiti.

Določilo drugega odstavka je uporabljati tudi na pse in mačke.

Divjačino, ki je poginila na garjah, je v zmislu zakona odstraniti kar najhitreje.

§ 40.

Garje ovac in koz.

Ovce in koze, ki imajo garje in ki so sumne kužne bolezni, ter tudi črede ovac in koz, v katerih

razsajajo garje, naj zdravi živinozdravnik, ako jih posestnik živali ne da raje pobiti.

Steklost.

§ 41.

1. Vsakdo ima dolžnost svojo ali izročeno mu žival, ki je prišla v dotiko s steklo ali steklosti sumno živalijo ali na kateri je opažati znamenja, da je stekla, ali tudi le taka znamenja, zaradi katerih bi se bilo bati, da steče, takoj ubiti ali odločiti, da ne bo nobene nevarnosti. V krajih, v katerih je cesarsko policijsko oblastvo, mora občinsko oblastvo dogodek takoj naznaniti tudi imenovanemu oblastvu.

2. Živali, pri katerih je izbruhnila steklost, ter sumne pse in mačke je treba pobiti. Izjemoma se sme dovoliti zapora in živinozdravniško opazovanje sumnega psa, ki se vrši na stroške posestnika živali, tedaj, kadar se more misliti, da je zapora zanesljivo izvedena z zadostno varnostjo.

Zapora in živinozdravniško opazovanje psov in mačk se lahko tudi zaukaže, ako je kaka taka žival ranila ljudi.

Druge domače živali nego pse in mačke, gledé katerih je dan sum kužne bolezni ali okužbe, je treba, ako jih posestnik raje ne pobije, na njegove stroške odločiti, jih imeti pod pažnjo in jih dati opazovati po živinozdravniku.

3. Ako občinsko oblastvo izve, da se stekla ali steklosti sumna žival klati okoli, naj takoj ukrene, da se žival pobije ali vlovi, in naj obvesti o tem sosednja občinska oblastva ter politično okrajno, oziroma policijsko oblastvo.

4. Da se pokopčajo neke vrste živali (psi, mačke, lisice, volkovi i. e.), med katerimi razsaja steklost, naj zaukaže politično okrajno oblastvo love in gonje.

5. Prepovedano je klati stekle in sumne živali, kakorkoli rabiti ali prodajati posamezne njihove dele ali njihove produkte.

6. Trupla steklih ali kužne bolezni sumnih živali, ki so poginile ali bile pobite zaradi te kužne bolezni, se ne smejo devati iz kože in treba jih je s kožo in dlako odstraniti brez škode, ako moči tako, da se sežgó (§ 24, točka 8).

7. Mrhovina se sme odpirati samo pod vodtvom živinozdravnika.

§ 42.

V krajih, za katere je nevarnost, da bi izbruhnili ali se razširila steklost, se lahko ukrenejo nastopne naredbe posamez ali v zvezi druga z drugo:

- a) razvidnost in oznamenilo psov s pomočjo uradnih znank, ki se namestijo na ogrljakih ali na prsnih opravah, ako to ni že predpisano po obstoječih zakonih;
- b) zaukaz, da je dati prikleniti psa na verigo;
- c) zaukaz, da morajo imeti psi — eventualno samo neprikljeni — varen nagobčnik;
- d) zaukaz, da je treba voditi pse na konopcu, ako niso prikljeni — eventualno tudi ako nimajo varnega nagobčnika;
- e) prepoved, da mačke ne smejo prosto letati okoli;
- f) zaukaz, da je pobiti pse in mačke, ki so se zalotili zoper izdane predpise.

Ako pes ni bil takoj pobit, ko se je zalotil, se sme to izjemoma opustiti v posebnega ozira vrednih primerih s pogojem, da bode žival na posestnikove stroške tako dolgo varno in neškodljivo zaprta in da se bode opazovala, dokler ni zanesljivo izključena nevarnost, da kužna bolezen izbruhne in da se razširi.

Za pasje znamke, ki jih pripravi občina, se smejo pobirati pristojbine, kojih višino določi politično okrajno oblastvo.

Za pse, ki so potrebni za lov, vprego in za čuvanje, je določiti primerne izjeme od predpisov, izdanih morda na podstavi tega zakona.

§ 43.

Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen).

Ako je z ozirom na obstoječe okolnosti misliti, da bi se mogla kužna bolezen v kakem okolišu hitro zatreti, ako bi se odstranile obolele ali sumne svinje, naj da politično deželno oblastvo pobiti take svinje.

Ako se ob izpolnjenih pogojih prvega odstavka tega paragrafa po okolnostih, ki so v posameznih primerih, ni bati nadaljnega razširjanja kužne bolezni, in zlasti, ako gre za dragocene plemenske

živali, sme politično deželno oblastvo na zaprosilo posestnika in s privolilom kugopazne komisije opustiti pobjo okužbe sumnih živali s pogojem, da se v dobi, ki se določi ukazoma, ločene postavijo kugovarno in pod nadzorstvo živinozdravnika na državne stroške.

Kugopazna komisija ima pravico predlagati, ali in v katerem obsegu je pobiti živali.

Zoper odredbo političnega doželnega oblastva, naj se živali pobijejo, ni pritožbe na višjo stopnjo.

§ 44.

Šen (peračec) svinj.

Kadar izbruhne šen (peračec) svinj, se lahko zaukaže cepljenje svinj kakega dvorca, kraja ali večjega okoliša, ki so v nevarnosti.

§ 45.

Perutninska kolera in kurja kuga.

Kadar se pojavlja perutninska kolera in kurja kuga posamezno v krajih, kjer sicer ni teh kužnih bolezni, sme politično oblastvo zaukazati, da se pobijejo za kužno boleznijo bolne in sumne živali, če je misliti, da se s tem, kakor se pričakuje, kar najhitreje zatre kužna bolezni.

§ 46.

Tuberkuloza goved.

Živali, pri katerih je dognano, da imajo tuberkulozo v oblikah, oznamenjenih ukazoma, v razvitem stanju, se lahko pobijejo na oblastveni zaukaz. V tem primeru jih je pobiti kar najhitreje.

Ako se ne zaukaže pobjo ali ako se odloži, je treba ukreniti varnostne naredbe, da se kužna bolezen ne bo dalje širila; zlasti je treba zaukazati, da se živali določno zaznamujejo.

Mleko živali, pri katerih je dognano, da imajo tuberkulozo v ukazoma oznamenjenih oblikah, se ne sme oddajati ali porabljati, preden se s pravnim postopkom ne naredi za užitek neškodljivo. Ta postopek je določiti ukazoma. Glen centrifug je treba neškodljivo odstraniti.

Mleko krav, pri katerih se je dognala tuberkuloza v vimenu, se ne sme niti oddajati za živilo ljudem, niti porabljati za izdelovanje mlekarskih izdelkov.

V. oddelek.

Posebna določila za naprave klavne živine (semnje klavne živine, klavnice in druge klavne naprave), potem za kontumačne hleve pomorskih lacaretov.

§ 47.

Spredaj stoječa določila tega zakona se uporabljajo tudi na semnje klavne živine, na klavnice in druge klavne naprave in kontumačne hleve pomorskih lacaretov ter na klavno živino, ki je tam.

Občinskemu oblastvu, oziroma kugopazni komisiji odkazana uradna dejanja so naložena pri napravah klavne živine, ki so postavljene pod stalno živinozdravniško nadzorstvo, ter pri kontumačnih hlevih pomorskih lacaretov živinozdravnikom, katerim je odkazano neposrednje veterinarsko-policijsko nadzorovanje naprave.

Posestnik bolne in sumne klavne živine ali njegov zastopnik se lahko prisili, da se živina takoj pokolje pod nadzorstvom uradnega živinozdravnika, ako bolezen ni taka, da bi izključila zakol.

Po okolnostih se lahko zaukaže, da se pokolje tudi druga klavna živina, ki se more okužiti.

Naprave klavne živine in kontumačni hlevi pomorskih lacaretov se smejo, ko se je dogvalo, da je izbruhnila kužna bolezen, in za dobo, dokler traja nevarnost kužne bolezni, zapreti, da se ne smejo iz njih goniti živali, ki so navzpetljive za kužno bolezen.

Ostrejše zaporne naredbe potrebujejo odobrila političnega deželnega oblastva, oziroma gledé kontumačnih hlevov pomorskih lacaretov pomorskega oblastva v Trstu.

VI. oddelek.

Odškodnina za izgube živine in za predmete, ki so bili uničeni povodom razkuževanja.

§ 48.

Obseg državne odškodnine.

Za tiste prežvekovalce, kopitarje in svinje, ki so bili ne gledé na primere §§ 39, 41 in 42 pobiti na izrečni oblastveni zaukaz ali ki so dokazno poginili zaradi oblastveno zaukazanega cepljenja,

potem za predmete, izvzemši gnoj, ki so bili uničeni povodom razkuževanja, se daje po določilih §§ 50 do 58 odškodnina iz državnega zaklada.

§ 49.

Uporaba pobitih in poginilih živali.

Živali, ki so bile pobite uradoma, oziroma ki so poginile (§ 48), naj se kar najbolje porabijo v prid državnemu zakladu, ako se ne prepusté posestniku po § 55.

§ 50.

Določitev upravičenega prejemnika.

Odškodnina, ki jo je dati, se plača, če ni znan drug upravičenec, tistemu, v čigar posesti je bila žival ali predmet ob času, ko je poginila, oziroma ko je bil uničen.

Ko je to plačano, ne more nobena tretja oseba zahtevati odškodnine od države.

Višina odškodnine.

§ 51.

Za prežvekovalce in kopitarje.

Kakor odškodnina se plača navadna vrednost za prežvekovalce in kopitarje, ki so bili pobiti na oblastveni zaukaz in pri katerih se je ob razparanju našlo, da niso imeli domnevane kužne bolezni, zaradi katere so bili pobiti, ter za prežvekovalce in kopitarje, ki so poginili zaradi oblastveno zaukaznega cepljenja, končno za druge predmete nego živali.

Odškodnina za prežvekovalce, pobite na oblastven zaukaz, pri katerih se ob razparanju najde, da so imeli kužno bolezen, zaradi katere je bil zaukazan poboj, se odmeri v primerih § 31 z devetimi desetinkami, v primerih §§ 34 in 46 po enakih uvetih za kopitarje in prežvekovalce z dvema tretjinama navadne vrednosti.

Vrednost je odmeriti brez ozira na to, da se je zaradi cepljenja in, ne gledé na tuberkulozo, brez ozira na to, da se je zaradi kužne bolezni morda znižala vrednost.

Navadno vrednost je dognati s cenitvijo, in sicer, ako gre za živali, ki se naj pobijejo, preden se pobijejo.

Le v posebno nujnih primerih se smejo živali pobiti že, preden se cenijo.

Cenilna komisija bodi sestavljena iz treh cenilcev, namreč iz dveh za to posebej zapriseženih zaupnikov in iz organa, ki ga je določilo politično oblastvo ali njegov odposlanec. Ako udje cenilne komisije soglašajo v določbi vrednosti, je odškodnino odmeriti po tem. Ako so različnega mnenja, je poprečnik zneskov, ki so jih izrekli cenilci, vzeti za cenilno vrednost.

§ 52.

Za svinje.

Za svinje, ki so bile pobite na oblastveni zaukaz ali ki so poginile zaradi oblastveno zaukaznega cepljenja, je odmeriti odškodnino tako:

- a) za klavne svinje (za zakol zrele svinje za mast in meso) na podstavi dognane teže zaklanih živali z držječimi se pljučami in srcem, prepono, jetrami, obistmi in obistno mastjo, potem z opornjaško mastjo vred s 95 odstotki za kilogram preračunjene poprečne tržne cene, ki je bila v prejšnjem mescu v glavnem mestu dotične dežele uradno zaznamovana za zaklane svinje vseh vrst;
- b) za koristne svinje na podstavi teže, dognane v živečem stanju, po vrednostni tarifi, ki naj jo četrletno za kilogram ustanavlja politično deželno oblastvo po dogovoru z oficijalno kmetijsko združbo oziraje se na starostne, paseske in druge razlike, ki odločujejo ceno;
- c) za plemenske svinje z zneskom, ovedenim po lit. b), prišteveši 25 odstotkov pribitka.

Po gorenjih kategorijah (klavne, koristne ali plemenske svinje) razreduje svinje voditelj kugopazne komisije s sodelovanjem ostalih udov komisije.

Razločujé med koristnimi in plemenskimi svinjami se je navadno držati načela, da je vse v vrsto klavnih svinj (za zakol zrele svinje za mast in meso lit. a)) spadajoče, za pleme ne več sposobne živali ter rezance in ne za pleme določene prasce in mladiče uvrstiti v odstavek b), plemenske merjasce, breje ali doječe plemenske prasce in take mlade svinje, ki so, kakor se dokaže, določene za pleme, pa v odstavek c).

Za svinje, ki so bile pobite na oblastveni zaukaz in pri katerih se je našlo, da so imele

svinjsko kugo (svinjsko kužno bolezen), se plača odškodnina s 50 odstotki zneska, ki se poizve po sprednjih zaukazih.

§ 53.

Dajanje povračila na mesto odškodnine.

V naslednjih primerih ne bodi odškodnine in dati je samo povračilo v višini morda doseženega izkupila za uporabne živali ali njih dele, odbivši vse stroške, ki so nastali oblastvu s tem uradnim dejanjem:

- a) ako je posestnik, njegov zastopnik ali nameščenelec opustil predpisano pravočasno naznanilo (§§ 17 in 18), da je izbruhnila kužna bolezen ali da se sumi, ali ako je katera teh oseb sicer kriva prestopka veljajočih veterinarsko-policijskih predpisov, ki je v stvarni zvezi z dotičnim primerom kužne bolezni;
- b) ako je posestnik, njegov zastopnik ali nameščenelec dal povod, da je izbruhnila kužna bolezen, ker je postavil v hlev bolno ali sumno žival, koje bolno ali sumno stanje mu je bilo ali mu je moralo biti znano;
- c) ako je posestnik, njegov zastopnik ali nameščenelec imel priliko dati cepiti živali, da jih varuje kužne bolezni, kar je pospeševala država ali dežela, in se ni poslužil te prilike;
- d) kadar nastane kužna bolezen najprej pri živali, ki se je v roku, ki se določi z ukazom oziraje se na lastnosti posameznih kužnih bolezni, uvela iz dežele, kjer ta zakon nima veljave, in se ne dokaže, da se je ta žival okužila šele po uvozu, ali kadar se pri živali, uvoženi v istem času, po zakolu na podstavi izida razparanja dožene, da je morala žival že v času, ko se je uvozila, biti okužena s to boleznijo;
- e) ako se mora izreči, da je žival — ne gledé na kopitarje — iz razlogov, ki niso v zvezi z dotično kužno boleznijo in ki bi se najbrže ne bili dali odpraviti, tudi če bi živina ne bila končala s smrtjo, izključena od uživanja za ljudi.

§ 54.

Odškodnina in povračilo odpade.

Če je bila med živalimi, pod zaporo danimi ali pobitimi, istega posestnika v roku, ki se določi po § 53, lit. d, tudi samo ena žival, ki se je zoper prepoved ali predpis uvozila iz dežele, kjer ta zakon nima veljave, se tistemu, ki je kriv ali sokriv, da se je zoper prepoved, oziroma predpis uvozila, za nobeno teh pobitih ali poginilih živali ne da odškodnina ali povračilo.

§ 55.

Živali (deli živali) se prepuščajo posestniku namesto odškodnine, oziroma povračila.

Posestniku pobitih ali poginilih živali lahko na njegovo prošnjo vodja kugopazne komisije namesto odškodnine (§§ 51 in 52) ali povračila (§ 53) prepusti porabo za užitne spoznanih ali tehniško uporabnih živali ali njih delov tedaj, kadar se obreje v prid po predpisu in če je zagotovljeno, da državi v primerih §§ 51 in 52 iz uradnega dejanja ne nastanejo nadaljnji izdatki razen stroškov za posredovanje uradnega živinozdravnika in za razkuževanje, v primerih § 53 pa sploh nobeni izdatki.

V primerih § 53 se lahko živali prepusté posestniku tudi zoper njegovo voljo.

§ 56.

Izročitev predplačila.

Izkupilo, ki se je doseglo za pobite ali poginile živali (§ 49), je takoj izročiti državnemu zakladu.

Vodja kugopazne komisije naj v ozira vrednih primerih, toda samo tedaj, kadar je po njegovem mnenju pravica posestnika pobitih živali do odškodnine brezdvomno utemeljena, posestniku na njegovo zahtevanje takoj predplačiloma izroči primeren del izkupila po meri te pravice.

§ 57.

Državna odškodnina je izključena pri klavnih živalih.

Na živali, ki se nahajajo na semnjih za klavno živino, v klavnica in drugih klavnih napravah ali

na potu tja, ni uporabljati določil tega zakona o dajatvah, prevzetih na državni zaklad, in za take živali, če se pobijejo ali če poginejo, se tudi ne daje oškodnina; zaklane živali je puščati posestniku po § 55, ako je zagotovljena njih neškodljiva poraba.

§ 58.

Pristojnost odločevanja.

Politično deželno oblastvo odločuje na prvi stopnji o prisodbi ali odsodbi odškodnine ali povračila, pripustivši priziv na ministrstvo za poljedelstvo.

Pravico priziva in pritožbe ima tudi državni zaklad po finančni prokuraturi.

Ako se pokaže ob preračunu odškodnine, da je manjša nego predplačilo, ki ga je izročil vodja kugopazne komisije lastniku živali (§ 56, 2. odstavek), je v razsodbi, ki se izreče po prvem odstavku tega paragrafa, zaukazati povračilo predplačiloma plačanega, pozneje pa ne prisojenega zneska.

Odločiti in izplačati odškodnino, ki se morda prizna komu, je treba kar najhitreje.

§ 59.

Odškodnina iz deželnih novcev ali po zavarovalnih zvezah.

Dovoljevati odškodnino za take živali, za katere državni zaklad ne da nobene ali ne polne odškodnine, iz novcev dežel, okrajev ali zavarovalnih zvez, ki se ustanové, je pridržano deželnemu zakonodajstvu.

§ 60.

Podpore ob izgubah živine vsled črnice in šumečega prisada.

Posestnikom goved in konj, ki so poginili na črnici, nadalje posestnikom goved, ki so poginila na šumečem prisadu, naj poljedelsko ministrstvo dovoljuje podpore do polovice navadne vrednosti poginili živalih.

Navadno vrednost je dognati po določilih § 51, brez ozira na to, da se je zaradi kužne bolezni znižala vrednost.

V primerih §§ 53 in 54 je izključena dovolitev podpor.

VII. oddelek.**Plačevanje stroškov, ki nastanejo z ukrepi zoper živalske kužne bolezni.**

§ 61.

Stroški, ki zadenejo državo, občine in posestnika živali.

Državni zaklad zadevajo, kolikor se ne tičejo občinam naloženih uradnih dejanj, naslednji stroški, namreč:

- a) za nadzorovanje ali zaporo meje zoper inozemske države in dežele svete ogrske krone, izvzemši po obstoječih uredbah iz deželnih novcev dani poboljšek pristojbine za vojaško nastanjanje in priprego vojaškim prevozom;
- b) za pregledovanje živine v mejnih okrajih, ako preti nevarnost kužne bolezni;
- c) za poizvedovanje, da se doženejo živalske kužne bolezni;
- d) za uradno posredovanje, dokler trajajo te bolezni;
- e) za uradno zaznamovanje živali;
- f) za uradno zaukazano cepljenje;
- g) za razkuževanje izvzemši ročna dela in vozna dela;
- h) za odškodnine, ki se dadó po §§ 48 do 60, in za dane podpore in
- i) za premije, dovoljene po § 17.

Stroške za uspešno izvrševanje krajevnih obrambnih in zapornih naredb ter za izvažanje mrhovine in odpadkov, za njih neškodljivo odstranjevanje in za uredbe, ki so potrebne za to (zagrebališča, sežigalne naprave i. d. e.), morajo plačevati občine.

Ako občina ne poskrbi na pripraven način potrebnih uredb za neškodljivo odstranjevanje mrhovine in odpadkov, naj se odpomore, ako treba, z uvedbo prisilne razlastitve na stroške občine.

Deželnemu zakonodajstvu je pridržano dovoljevati občinam gledé dolžnosti, ki so jim naložene s spredaj stoječimi določili, olajšave iz deželnih ali okrajnih novcev.

Stroški za odločitev, strežbo, nadzorovanje, zdravljenje in poboj živali, ter ročna in vozna dela, ki so potrebna za izvedbo razkuževanja, zadenejo posestnika.

§ 62.

Stroški za nadzorovanje semnjev itd.

Stroške, ki nastanejo za nadzorovanje živinskih semnjev, dražb živali in ogledov (razstav) živali, morajo plačevati semnjevalci, oziroma podjetniki.

VIII. oddelek.**Določila gledé kazni in prizivov.****Kazenski predpisi.**

§ 63.

1. Kdor opusti podati naznanilo, ki ga je dolžen podati po tem zakonu ali po zaukazih, izdanih na podstavi tega zakona;

2. kdor kakor občinski načelnik ali nadomestujoč načelnika ob izdajanju živinskih potnih listov ali potrdilnic o izviru izpriča neresnico, če tudi iz nemarnosti, ali

3. Kdor ravna zoper predpise §§ 7 do 15, 25, 32, 35, 42 in 44 ali zoper zaukaze, izdane na podstavi teh paragrafov, se kaznuje zaradi prestopka z zaporom do dveh mesecev ali na denarju do 600 K.

§ 64.

Kdor ravna zoper druge v tem zakonu obsežene ali na njegovi podstavi izdane zaukaze, se kaznuje, kolikor zakon ne določa drugače, zaradi prestopka z zaporom od enega dneva do treh mesecev ali na denarju od 10 K do 1000 K.

§ 65.

Kdor ravna zoper zaukaze, izdane na podstavi § 5, se kaznuje zaradi pregreška z zaporom od enega tedna do šest mesecev ali na denarju od 50 K do 2000 K.

§ 66.

Kdor po nemarnosti širi kužno bolezen med domačimi živalimi, se kaznuje zaradi pregreška z zaporom od enega tedna do šest mesecev ali na denarju od 50 K do 2000 K.

Ako je bilo razširjanje kužne bolezni združeno z veliko nevarnostjo za kmetijstvo, je razsoditi zaradi pregreška na zapor od treh mesecev do dveh let.

§ 67.

Kdor nalašč širi kužno bolezen med domačimi živalimi, se kaznuje zaradi pregreška s hudim zaporom od šest mesecev do treh let.

Ako je bilo razširjanje kužne bolezni združeno z veliko nevarnostjo za kmetijstvo, je razsoditi zaradi pregreška na ječo od enega leta do pet let.

§ 68.

Pristojnost.

Postopanje in rozsodba pristoji gledé kaznivih dejanj, oznamenjenih v § 63, političnim oblastvom, pri prevozih pomorskega prometa pomorskim upravnim oblastvom, gledé kaznivih dejanj, oznamenjenih v §§ 64 do 67, pa sodiščem.

Predpisa § 63 ni uporabljati, ako dejanje osnuje kaznivo dejanje, ki ga morajo zasledovati sodišča.

§ 69.

Kazenski nalogi sodišč.

Sodišče lahko izdaja v stvareh prestopkov, ki so mu odkazane s tem zakonom, kazenske naloge (§ 460 k. p. r.), ako naloži k večjemu en teden zopora ali 100 K denarne kazni.

§ 70.

Kazenski nalogi političnih oblastev.

Če kako javno oblastvo ali katera izmed oseb, omenjenih v § 68 kazenskega zakona, na podstavi tega, kar je sama službeno opazila, ovadi v § 63 navedeni prestopke, sme politično okrajno oblastvo (pomorsko upravno oblastvo), ako misli naložiti k večjemu 10 K denarne kazni, določiti zapadlo kazen s kazenskim nalogom brez prejšnjega prestopka.

V kazenskem nalogu mora biti povedano:

1. kakšno je kaznivo dejanje, ter kdaj in kje se je storilo;
2. ime osebe ali oblastva, ki ga je ovadilo;
3. določena kazen z navedbo kazenskega določila, na katero se opira;
4. da je obdolžencu dano na voljo, ako se mu zdi, da se mu godi krivica po kazenskem nalogu,

v osemdnevnem roku, računa je od vročitve naloga, oglasiti svoj ugovor zoper to na političnem okrajnem oblastvu (pomorskem upravnem oblastvu) pismeno ali na zapisnik, in hkratu naznaniti dokazila, ki mu služijo v zagovor, da pa bi, ako v tem roku ne bo ugovora, kazenski nalog postal pravnomočen in se bo proti njemu izvršil.

Ako se v osemdnevnem roku vloži ugovor, sa začne redni postopek. V nasprotnem primeru ni več pravnega pomočka zoper kazenski nalog, vendar se sme, ako nastopijo uveti § 364, št. 1 in 2 k.p.r., dovoliti postavitve v prejšnji stan.

Zapad.

§ 71.

Živali in živalske sirovine ter druge predmete, ki morejo biti nosilci kužnine, naj sodišče proglasi za zapadle, ako so se uvedle v ozemlje, za katero velja ta zakon, zoper kak zaukaz, izdan na podstavi § 5.

Isto velja o živalih in živalskih sirovinah, ako so bile uvedene v ozemlje, za katero velja ta zakon, zoper predpis § 4 ali zoper zaukaz, izdan na podstavi tega predpisa, in ako se je z njihovim uvozom povzročila nevarnost, da bi se razširila kužna bolezen.

§ 72.

Na zapad se lahko razsodi na predlog državnega pravdnštva tudi tedaj, kadar se ne izreče obsodba ali kadar se ne začne preganjati določna oseba.

Ako se razsodba o zapadu ne more združiti s sodbo zoper obdolženca, mora sodišče I. stopnje o tem posebej sklepati.

Sklepanje pristoji sodišču, v čigar okolišu so se zalotili predmeti, ako ga ni prehitelo že kako drugo sodišče. Zoper odločbo se lahko pritoži udeleženec v treh dneh na nadrejeno sodišče.

§ 73.

Politično oblastvo mora ukreniti potrebno zaradi hrambe in vzdrževanja predmetov, ki zapadejo, ako jih ni uničiti na podstavi obstoječih predpisov, in oblastvo ima pravico te predmete, če tudi se še ni razsodilo o zapadu, s privolitvijo državnega pravdnštva prodati na javni dražbi, ako je to potrebno iz javnih ozirav ali ako je vzdrževanje združeno z nerazmerno velikimi stroški.

§ 74.

Namemba denarnih kazni in izkupila za zapale predmete.

Denarne kazni ter čisto izkupilo zapalih predmetov se stekajo v državni zaklad.

§ 75.

Povračilo škode.

S kaznijo je v razsodbi naložiti tudi povračilo škode, ako ne pokaže potrebnost nadaljnjih izvajanj da je neobhodno potrebno zahtevó odškodnine napotiti pred civilna sodišča.

Ako se povračilo škode v kazenski razsodbi političnega ali pomorskega upravnega oblastva prisodi ali odsodi, je tistemu, ki se ne zadovolji s tem izrekom, na voljo dano nastopiti redno pravdo, da se potegne za svoje zahteve.

Politična in pomorska upravna oblastva naj naložijo krivcu tudi povračilo stroškov zatiranja kužne bolezni, ki so morda nastali državi s kaznivim dejanjem.

§ 76.

Prizivi.

Prizivi zoper zaukaze političnih oblastev, ki se ukrenejo na podstavi tega zakona ali predpisov, izdanih v njega izvrševanje, nimajo odložive moči.

Izjema od tega nastopi le, kolikor gre za izvršitev kazenskih razsodb, ali ako se more izvršitev zaukaza, ki je predmet priziva, po mnenju izvršujočega oblastva odložiti brez vsake nevarnosti.

IX. oddelek.

Končna določila.

§ 77.

Veljavnost zakona.

Ta zakon dobi moč s 1. dnem januarja tistega koledarskega leta, ki sledi razglasitvi.

§ 78.

Razveljava starejših predpisov; prehodna določila.

Zakon z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 35), člen I zakona z dne 24. maja 1882. l.

(drž. zak. št. 51) o odvracanju in zatiranju nalezljivih živalskih bolezni, zakon z dne 7. septembra 1905 l. (drž. zak. št. 163) o zabranjevanju in zatiranju svinjske kuge (svinjske kužne bolezni) in k njemu izdani obči izvršitveni predpisi ministrstveni ukaz z dne 10. aprila 1885. l. (drž. zak. št. 54) o odvracanju in zatiranju šumečega prisada goved in šena svinj, ministrstveni ukazi z dne 29. marca 1903. l. (drž. zak. št. 73), z dne 17. februarja 1904. l. (drž. zak. št. 20) in z dne 21. februarja 1906. l. (drž. zak. št. 31) v odvracanju in zatiranju perutninske kolere in kurje kuge, izgube svojo moč.

Zaukazi, ki so bili izdani na podstavi spredaj navedenih predpisov in ne nasprotujejo določilom tega zakona, ostanejo v moči še šest mesecev potem, ko je dobil zakon veljavo, ako niso bili prej razveljavljeni.

Kadar se ravna zoper take zaukaze, je uporabljati določila tega zakona.

§ 79.

Izvršitveni predpis.

Izvršiti ta zakon je naročeno Mojim ministrom za poljedelstvo, notranje stvari, finance, pravosodje, trgovino, železnice in nauk.

V Kopališču Ischl, 6. dne avgusta 1909. l.

Franc Jožef s. r.

Bienert s. r.

Biliński s. r.

Haerdtl s. r.

Wrba s. r.

Stürgkh s. r.

Bráf s. r.

Weiskirchner s. r.

Hochenburger s. r.

178.

Ukaz ministrstev za poljedelstvo, notranje stvari, finance, pravosodje, trgovino, železnice in nauk z dne 15. oktobra 1909. l.,

s katerim se izdajajo izvršitvena določila k zakonu z dne 6. avgusta 1909 l. (drž. zak. št. 177) o odvracanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni.

V izvršitev zakona z dne 6. avgusta 1909. l. (drž. zak. št. 177) o odvracanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni se ukazuje tako:

K I. oddelku.

K § 1.

Kadar se vname v zakonu (§ 16) ne imenoma navedena živalska kužna bolezen, morajo politična okrajna oblastva takoj poslati naznanilo političnemu deželnemu oblastvu o značaju kužne bolezni in o tem, kako je razširjena. Politično deželno oblastvo naj pošlje, če treba, enega izmed svojih veterinarskih organov v kužni kraj in naj uspeh poizvedovanj kar najhitreje naznani poljedelskemu ministrstvu.

Ako je z ozirom na značaj kužne bolezni in z ozirom na to, kako se širi, posebna nevarnost, naj nižja oblastva, (politično okrajno ali deželno oblastvo) gledé prvih začasnih ukrepov slično uporabljajo določila, ki so v zakonu in v izvršitvenem ukazu.

Ako bi se pokazalo, da z ozirom na izpremenjeni položaj živinoreje ali prometa živine ali iz drugih razlogov ni več namenu primerno in v interesu prebivalstva uporabljati določne predpise zakona gledé ene ali druge živalske kužne bolezni, je o tem nemudoma poročati poljedelskemu ministrstvu.

K § 2.

Politična deželna oblastva morajo zaukaze ministrstev in svoje zaukaze objavljalati v uradnih deželnih listih in jih naznanjati političnim oblastvom prve stopnje.

Politična oblastva prve stopnje morajo skrbeti za to, da se ti zaukazi in njihovi zaukazi razglašajo v občinah.

V občinah naj se razglašajo z javnimi lepaki ali drugače, kakor je v kraju navada.

Ako se tičejo ukazi občega interesa, jih je naznanjati tudi dnevnim listom in strokovnim listom ter kmetijskim glavnim korporacijam.

K § 3.

A. Živinozdravniške velike šole.

Načeloma je poklican rektor kakor predsednik profesorskega zbora velike šole izvrševati veterinarsko-polijske naredbe, ki se ukrenejo v zmislu zakona, v prostorih, ki spadajo k živinozdravniški

veliki šoli; v teh ozirih imajo popolno neomejeno odgovornost profesorski zbor, oziroma načelniki dotičnih institutov velike šole.

Pravica veterinarsko-polijskega višjega nadzorstva, ki gre državni upravi in se izvršuje po deželnem oblastvu in poljedelskem ministrstvu, se s tem ne izpreminja; imenovana oblastva so torej tudi poklicana v posebnih in važnih primerih po določilih zakona poseči naravnost vmes.

1. Klinike živinozdravniških velikih šol.

a) Ako se pripeljejo živali v zdravljenje na tako kliniko in ako se tam najde, da imajo živali živalsko kužno bolezen, ki jo je treba naznaniti v zmislu zakona, ali da so je sumne, mora profesor, ki vodi dotično kliniko, z navedbo anamnestičnih podatkov, za katere je izvedel, in z natančnejšim popisom kliničkega izvida, takoj podati predpisano naznanilo potom rektorata okrajnemu oblastvu tistega kraja, iz katerega je žival, in o vsebini anamnestičnih podatkov obvestiti druga okrajna oblastva, ki pridejo morda v poštev; skrb zabraniti, da se kužna bolezen ne širi naprej, imajo udeleženi načelniki institutov, ki morajo skrbeti zlasti tudi za to, da se odpustijo živali iz klinike le, ko so popolnoma ozdravele in kadar je izključena vsaka nevarnost, da bi se zatrosila kužna bolezen.

b) V primerih, v katerih je po določilih zakona pobiti živali, ki so bile pripeljane v zdravljenje, se lahko na veliki šoli pobjo opusti, če naj služijo živali v namene učenja ali raziskovanja; ako nanese tako, velja, kolikor gre za odškodninske zahteve strank po VI. oddelku zakona, misel, kakor da so bile živali pobite na oblastveni zaukaz.

c) Velika šola ne sme odrediti, da bi se pobile v zdravljenje pripeljane živali, ki bi se po določilih zakona mogle pobiti na oblastveni zaukaz, ako daje pobjo strankam pravico, zahtevati od države odškodnino; ako se tukaj smatra, da je potrebno in koristno pobiti jih, je treba o tem poročati političnemu deželnemu oblastvu.

d) V zdravljenje pripeljane živali naj se z ozirom na pravice do odškodnine, povračila, ali podpore, ki jih imajo stranke po VI. oddelku za-

kona, cenijo po določilih omenjenega oddelka.

2. Znanstveni laboratoriji živinozdravniških velikih šol.

a) Živinozdravniške velike šole imajo pravico v za to primerno urejenih prostorih delati znanstvene poskuse vsake vrste za proučavanje kužnih bolezni, ki jih je treba naznaniti v zmislu zakona.

Uvedbo teh poskusov je treba naznaniti poljedeljskemu ministrstvu ter navesti kužne bolezni, na katere se nanašajo.

b) Za gornji namen ima živinozdravniška velika šola zlasti tudi pravico okužiti svoje živali, ne da bi bila dolžna v posameznem primeru naznaniti oblastvu, da se je vnela kužna bolezen; nadalje ima pravico dobivati bolne in sumne živali in dele takih živali ter živalskopatogene kulture bakterij.

Postopek, ki se ga je držati gledé imenovanega dobivanja, se uravnava z vsakočasno obstoječimi administrativnimi predpisi.

c) Živali, ki so bile postavljene v prostorih, določenih za znanstveno proučavanje kužnih bolezni, se brez posebnega dovoljenja deželnega oblastva ne smejo odstraniti iz zavoda.

B. Državni znanstveni laboratoriji, ki ne spadajo k živinozdravniški veliki šoli.

Določila k oddelku A, točka 2, veljajo z naslednjimi omejitvami tudi za znanstvene laboratorije vseučilišč:

a) oblastveno je treba dognati, da so hlevi, ki se morda rabijo, popolnoma pripravi v veterinarsko-polijskem oziru in da so dane vse potrebne uredbe, da se mrhovina poskusnih živali veterinarskopolijsko brez nevarnosti odstranja ter da se živalski produkti in odpadline naredé neškodljivi.

b) Veterinarskopolijsko nadzorovanje prostorov, ki spadajo k laboratoriju, tam nameščenih živali in ukrepanje eventualno potrebnih posebnih veterinarskopolijskih naredb, je naloženo v prvi vrsti političnemu deželnemu oblastvu.

C. Poskuševalni zavodi za živalske kužne bolezni in zavodi za pridobivanje cepiv za živali.

Predpise za take državne zavode izdaja, ako se ustanove, poljedelsko ministrstvo v porazumu z ministrstvom za notranje stvari.

K II. oddelku.

K § 5.

Politična oblastva so dolžna vedno in veliko pozornost obračati na razmere o stanju kužnih bolezni v inozemstvu, zlasti v sosednjih državah, in o takih opazovanjih, ki kažejo, da so potrebne posebne odredbe v varstvo domače živine v zmislu § 5. zakona, poročati nadrejenim oblastvom.

Eventualne odredbe po § 5 (odstavek 2) zakona se smejo seveda ukreniti le pridržuje določila mednarodnih dogovorov, ki morda obstoje o tem z dotično inozemsko državo.

Deželnemu oblastvu, oziroma poljedelskemu ministrstvu naj se poroča po najkrajšem potu.

K § 7.

Ako se je v kakem okolišju ukazal pregled, razvidnost in oznamenilo ene ali več vrst živali, mora župan dotične živali popisati in jih imeti v razvidnosti s pomočjo katastra. Oznamenilo živali naj izvrše organi političnih oblastev ali pomožne sile, ki jih določijo oblastva za to, s sodelovanjem občin. Pravilno pisanje katastra naj kontrolirajo politična okrajna oblastva s sodelovanjem uradnih živinozdravnikov in orožništva. Živinozdravnik naj nadzoruje zdravstveno stanje živali, ki so v nevarnosti zaradi kužne bolezni. Posestnikom živali je naložiti dolžnost, da naznanijo vsak prihod ali odhod popisanih živali ter okolnost, da je postalo znamenje, ki ga je imela žival, nerazločno, oziroma da se ne pozna več. Naznanilo je poslati županu, oziroma organom, ki so oznamljeni v § 17 (odstavek 3) zakona. Za naznanjanje obolelosti veljajo §§ 17 in 18 zakona.

Dokler traja nevarnost, se je gledé živinskih semnje v mejnih okrajih ravnati po § 24 (točka 5) zakona.

Čim ni več uvetov za ukrenjene odredbe, je treba njih odpravo odrediti in razglasiti.

K III. oddelku.

K § 8.

Za kopitarje in goveda je izdajati posamezne potne liste; za sesajoče živali v spremstvu dojne živali zadostuje zaznamek na živinskem potnem listu dojne živali; za ovce, koze in svinje so pripustni skupni živinski potni listi, ako gre za živali istega posestnika in iste vrste (ovce, koze ali svinje). Za živali, ki se gonijo na planinske pašnike, sme politično deželno oblastvo v kužne bolezni nesumnih časih gledé predlaganja živinskih potnih listov dovoljevati olajšave od predpisa § 8 (odstavek 1, točka b) zakona.

Ako izroči občina izdajanje živinskih potnih listov, ki je naloženo županu, drugim organom, morajo biti ti organi v vsakem oziru zaupanja vredni in jamčiti za to, da se bodo ti posli opravljali v vsakem, zlasti tudi v veterinarskopolijskem oziru popolnoma brez vsake spotike.

Gledé preiskave živali, ki je predpisana pred izdajo živinskega potnega lista, je v krajih, kjer so naseljeni živinozdravniki, pritegniti nje. Izvedenci, ki so postavljeni za preiskovanje, morajo imeti v prejšnjem odstavku navedene lastnosti in, če niso živinozdravniki, morajo dokazati svojo strokovno usposobljenost; listek o ogledu živine se mora izdati na podlagi preiskave živali, ki jo je izvršil oglednik živine.

Za izdajanje živinskih potnih listov za goveda v mejnem ozemlju gališkem in bukovinskem, oznamenjenem v § 9. zakona o goveji kugi, ostanejo merodajni dotični posebni predpisi.

Občine morajo imena tistih organov, ki so postavljeni in odobreni za izdajanje živinskih potnih listov ter za preiskovanje živali, obče naznaniti tako, kakor je v kraju navada.

Izdajanje živinskih potnih listov naj se v občini izroči državno postavljenim organom le v primerih, v katerih je to neobhodno potrebno.

Kadar se izbirajo taki organi, bo treba v prvi vrsti seči po osebah, ki bivajo v dotični občini, ki imajo primerno predizobrazbo in ki so v vsakem oziru zaupanja vredne (vpokojeni orožniki itd.).

V živinskem potnem listu bodi ime in bivališče posestnika živali, število, natančni popis in stojališče živali ter potrdilo, da so bile živali preiskane in za zdrave spoznane in da zoper to, da se spravijo v promet, tudi sicer ni nikakega veterinarskopolijskega pomisleka. (Obrazec priloga I.)

Živinski potni list se ne sme izdati:

1. ako je opaziti na živali znake kake živalske kužne bolezni,

2. ako je župan izvedel, da se je v občini vnela kaka živalska kužna bolezen ali da je kaka žival sumljivo obolela ali poginila, za živali, na katere je dotična kužna bolezen prenosna, dokler politično oblastvo ne ukrene kaj drugega, in

3. ako je oblastvo s posebno odredbo prepovedalo izdajanje živinskih potnih listov za živali dotične vrste in provenijence.

Za izdajanje živinskih potnih listov potrebne tiskovine je dobivati od političnega deželnega oblastva. To oblastvo naj dá te tiskovine v obliki odreznih sešitkov tiskati in jih izročati županstvu, oziroma državno postavljenim organom, če povrnejo napravno ceno.

Živinske potne liste je opremiti s tekočimi številkami, v odreznem sešitku drug poleg drugega stoječe obrazce je izpolniti enako; levi obrazec naj ostane v sešitku, desni obrazec pa je odrezati v vijugasti črti, ki gre skozi šrafirane besede „Živinski potni list“, ter ga izročiti stranki, ko se je pristavil podpis ter pritisnil pečat občine, oziroma za izdajanje živinskih potnih listov postavljenega državnega organa.

Sešitke živinskih potnih listov naj organi, ki so poklicani izdajati jih, dobro hranijo in ti organi so odgovorni za vsako zlorabo in za vsako nemarnost v ravnanju s temi sešitki.

Porabljene odrezne sešitke je leto dni po zadnjem vpisu hraniti pri županu, oziroma pri organu, ki ga je postavila država.

Poljedelskemu ministrstvu je pridržano posameznim večjim občinam izjemoma dovoliti uporabljanje obrazcev živinskih potnih listov po zistemu z odtiskom.

Živinski potni listi veljajo 10 dni, računaje od dne izdaje. Ako jih je treba podaljšati, je za to prositi pri tistih organih, ki so v okolišu, v katerem so živali, upravičeni izdajati živinske potne liste.

Da se je podaljšal živinski potni list, se mora narediti razvidno na živinskem potnem listu samem in organi, ki so poklicani dovoljevati podaljšanje, morajo imeti to v razvidnosti s pomočjo posebnega

zapisnika (obrazec priloga II) pod tekočimi številkami.

Živinski potni list se sme podaljšati le, ako je zdravstveno stanje živali povoljno, in za dobo 10 dni.

Če se, kadar je izdan skupni živinski potni list, od živine kaj odproda ali če se število živali na prevozu sploh izpremeni, naj za izdajanje določeni organ tistega kraja, kjer se je dogodila izprememba, to pripomni na živinskem potnem listu in navede povod.

Za posamezno odprodane živali in za živali, ki se ženejo naprej, je izdati posebne živinske potne liste.

Kadar se transport živine, ki je izkazana z enim živinskim potnim listom, razdeli v več delov, je odvzeti stari živinski potni list in izdati za vsak del posebne živinske potne liste.

V obeh primerih se je v novem živinskem potnem listu sklicevati na stari potni list ter navesti njegovo številko, kraj izdaje in datum.

Ako ni živinskega potnega lista ter ako so v njem nepravilnosti, zlasti ako se ne vjemajo število glav in znaki živali, izključuje to, da se take živali ne pripuščajo takoj na živinske semnje, ogleda živali in v prevoz po železnicah in ladjah. Kjer se zalotijo take živali, jih mora na posestnikove stroške ogledati živinozdravnik in le tedaj, če se spozna, da so zdrave in gledé svoje provenijence nesumne, je izdati za nje živinski potni list, na katerem se pripomni izvršeni ogled, in jih pripustiti v nadaljnji neovirani promet. V nasprotnem primeru je ukreniti to, kar ustreza okolišnim.

K § 9.

Politična oblastva morajo imeti v razvidnosti uredbe, obstoječe gledé postavljanja živali na sejmiščih in, ako opazijo nedostatke, ukreniti to, kar je primerno.

Dovoljenje, da se sme dati nadzorstvo živinskega semnja izvrševati po drugih osebah nego po živinozdravnikih, je podeljevati le v krajih, kjer ne biva živinozdravnik, in le za manjše živinske semnje ožjega krajevnega pomena z izrečnim pridržkom, da se to dovoljenje časno ali trajno prekliče, ako bi to zahtevale veterinarske razmere semanjskega kraja ali okolice.

Gledé živali, ki zaradi negotove provenijence niso pripuščene na semenj, je treba ukreniti to, kar je okolišnim primerno.

Kadar se izdajajo redi za živinske semnje, se je tudi ozirati na določila petega poglavja obrtnega reda o tržnem prometu v občē.

K § 10.

Uradni živinozdravniki naj nadzorujejo trgovinske hleve, živalske bolnice itd. v veterinarsko-policijskem oziru, kadar je potreba, zlasti o priliki svojih službenih potovanj in naj o tem, kar so opazili, poročajo svojemu nadrejenemu oblastvu.

Kadar se izdajajo veterinarskopolijska določila gledé trgovanja z živalimi in gledé uredbe in rabe trgovinskih hlevov (trgovišč) itd., kar je pridržano deželnim oblastvom, se je, vpoštevaje veterinarskopolijske ozire, primerno ozirati na posebne krajevne razmere in na upravičene interese kupčevalcev z živalimi.

K § 11.

K točki 1. V zmislu zakona določene postaje za nakladanje in razkladanje prevozov prežvekovalcev, kopitarjev in svinj na železnicah je treba občē objaviti.

Za železniško oblastvo velja pri železniških progah, ki jih obratuje država, službeno mesto (c. kr. ravnateljstvo, c. kr. obratno vodstvo v Črnovcih), kateremu je poverjena lokalna obratna služba, pri drugih železniških progah c. kr. generalno nadzorništvo avstrijskih železnic.

Kadar se opusté obstoječe postaje za nakladanje in razkladanje, je ravnati enako, kakor kadar se določijo za to.

K točki 2. Ogleadne živinozdravnike na železniških postajah nastavlja politično deželno oblastvo.

Ogleddine morajo plačevati stranke, preden se izvrši ogledd.

Gledé višine ogleddnin se je držati načela, da naj ne služijo za to, da bi odprle državnemu zakladu posebne vire dohodkov, da so marveč določene za to, da se plačajo stroški ogledda brez obremenitve državnega zaklada.

Pristojbine ogleddnih organov je primerno določiti, oziraje se na posebne razmere kraja in na trud ogleddnih organov.

S pripravnimi ukrepi je treba za to skrbeti, da se na nakladiščih in razkladiščih, ki se primerno uredé, odvrta nevarnost, da bi se kužne bolezni po živalih enega prevoza eventualno prenesle na živali drugega prevoza.

K točki 3. Podeljevati dovoljenje za razkladanje v kaki drugi nego namembni postaji, je poklicano politično okrajno oblastvo; predložiti to dovolilo je stvar stranke.

K točki 4. V tuzemskem prometu nakladanje in razkladanje posameznih z rednimi živinskimi potnimi listi izkazanih živali (do 6 glav, ne vštēvi sesajočih živali v spremstvu dojnih živali) ni navezано na določene postaje; živinozdravniški ogledd lahko odpade ali ob nakladanju ali ob razkladanju.

Z rednimi živinskimi potnimi listi izkazani tuzemski prevozi, kojih namembna postaja ni oddaljena več nego 150 kilometrov, so oproščeni živinozdravniškega ogledda, kadar se nakladajo ali kadar se razkladajo. Po enakih pogojih so tuzemski prevozi, ki so določeni za kako klavnico, oproščeni živinozdravniškega ogledda, kadar se nakladajo.

Iz prometnotehničnih razlogov je dopustno prekladanje, toda omejiti ga je, kolikor se dá; železniška postaja ima dolžnost ob takem prekladanju uporabljati največjo previdnost, da se zabranijo veterinarskopolijske nevarnosti.

Kadar in kolikor zahtevajo razmere kužnih bolezni, sme politično deželno oblastvo začasno razveljaviti v sprednjih treh odstavkih ustanovljene klavnice.

K točki 5. Tukaj omenjene dalekosežnejše omejitve gledé prevažanja inozemske živine, klavne, koristne in plemenske živine je odrediti le, kadar je to neobhodno potrebno.

K točki 6. Ako kako živinče na prevozu oboli ali pogine, kar se ne dá brezdvomno zvrčati na zunanji vpliv, tedaj je prevoz na tisti v smeri vožnje ležeči železniški postaji veterinarsko-polijsko preiskati in uradno obravnati, koje lega omogoča najhitrejše posredovanje političnega oblastva, in koje uredbe dopuščajo, da se izvrše potrebne manipulacije brez nevarnosti, da bi se zatrosila kužna bolezni.

Te postaje določi deželno oblastvo sporazumno z železniškim oblastvom. (Preiskovalne postaje.)

Železniška postaja, ki izvé, da je kako živinče poginilo ali obolelo, mora, če ni sama preiskovalna postaja, takoj obvestiti bližnjo preiskovalno postajo; ako v smeri vožnje ni preiskovalne postaje, je prevoz peljati dalje do namembne postaje, ki jo je obvestiti.

Preiskovalna postaja, oziroma namembna postaja mora takoj prositi za posredovanje političnega okrajnega oblastva, ki naj ukrene v dotičnem po-

sameznem primeru potrebne veterinarsko-policijske naredbe. Izvid in ukrenjene naredbe je po najkrajšem potu naznaniti železniški postaji in političnemu oblastvu, ki pride v poštev.

K zadnjemu odstavku. Gledé tega, ali se raztegne živinozdravniška preiskava na druge vrste živali nego na prežvekovalce, kopitarje in svinje, velja to, kar je rečeno k točki 5.

K § 12.

Proizvajanje cepiv za živali je navezano na posebno dovolilo, ki ga od primera do primera podeli poljedelsko ministrstvo v porazumu z ministrstvom za notranje stvari.

V inozemstvu proizvajana cepiva za živali se smejo dobivati le s posebnim dovoljenjem poljedelskega ministrstva v porazumu z ministrstvom za notranje stvari. Za dobivanje posameznih takih cepiv za živali se lahko podeli tudi obče dovolilo.

Razpečavati cepiva za živali je dovoljeno le oblastveno odobrenim proizvajališčem in javnim lekarnicam.

Imeti cepiva za živali je dovoljeno poleg omejenih proizvajališč in javnih lekarnic tudi živinozdravnikom.

Uporabljati cepiva za živali, to je: cepiti živali je dovoljeno v zmislu zakona le živinozdravnikom.

Shranke cepiv, ki se spravijo v promet, morajo imeti napis, ki obsega poleg imena in proizvajališča tudi datum, kdaj je bilo narejeno, in dopustno dobo uporabe.

Vse cepljenje živali je pod veterinarsko-policijskim nadzorstvom in kontrolo političnih oblastev in ta oblastva ga lahko tudi prepovedó ali dovolijo le pod določenimi pogoji; živinozdravniki morajo torej nameravano cepljenje naznaniti političnemu okrajnemu oblastvu; zdravilno cepljenje se more opraviti tudi, če se pozneje naznani.

Načrti večjih cepilnih akcij, ki se raztezajo čez več občin, potrebujejo prejšnjega odobri la političnega deželnega oblastva.

K § 13.

Dotlej, da se izda poseben zakon o uredbi ogledovanja živine in mesa, se je treba ravnati po predpisih, obstoječih gledé tega.

Gledé obnovitve predpisov, izdanih na podlagi zakona z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 35), se opozarja na izvršitveni predpis k § 78 zakona.

K § 14.

Uradni živinozdravniki morajo, kadar je treba, zlasti o priliki svojih službenih potovanj v § 14 (odstavek 3) zakona navedene zavode in naprave nadzorovati v veterinarskopoličijskem oziru in o tem, kar so opazili, poročati svojemu nadrejenemu oblastvu.

Preden se omenjeni zavodi in naprave obrtnopravno odobré, je treba dobiti mnenje uradnega živinozdravnika; tega organa je treba pritegniti tudi dotičnim obrtnopravnim krajevnim obravnavam.

Zagrebališča se morajo določiti, natančno držé se veterinarskopoličijskih ozirov; pri tem se je treba seveda tudi ozirati na veterinarskopoličijske momente, ki pridejo v poštev. Zagrebališča se morajo napravljati zadosti oddaljena od človeških stanovanj, dvorcev, hlevov, javnih potov, krajev, od koder se jemlje voda, vod, pašnikov itd.; jame za mrhovino morajo biti vsaj dva metra globoke in biti brez podtalne vode. Peščenemu ali prodnatemu svetu je dajati prednost; ogibati se je kolikor moči na vrelcih bogatih zemljišč in vlažnega, glinastega sveta; zagrebališča je treba obdati s trdno, najmanj dva metra visoko ograjo, ki zabrani, da živali ne morejo priti vanja.

Pašo na zagrebališčih in uporabo krme, ki raste na njih, je treba prepovedati, pravtako shranjevanje krme na zagrebališčih.

Jame, ki so določene za zagrebanje trupel (delov trupel itd.), je treba kopati v vrstah in tako globoko, da pride na trupla (dele trupel itd.) še dva metra visoka plast zemlje.

Iz jam za mrhovino se smejo izkopavati kosti le z dovoljenjem političnega okrajnega oblastva. To dovolilo se ne sme dati pred potekom 25 let, računaje od časa, ko so bile zagrebene, in ga je podeliti sploh samo tedaj, če je drobovina popolnoma strohnela in če je zagotovljeno neposrednje podelovanje kosti.

Prav tako sme politično okrajno oblastvo dovoliti, da se jame za mrhovino zopet rabijo, le po preteku take dobe, v kateri so trupla (deli trupla itd.) popolnoma strohnela.

Termsko se lahko odstranjajo trupla (deli trupla itd.) ali v zato urejenih in oblastveno odobrenih obratnih napravah, ali s tem, da se razkosana in obilno s petrolejem ali s kotranom polita trupla nad ognjem sežgo. Pri tem se je ogibati vsake nevarnosti ognja.

Termokemijsko se smejo podelovati trupla (deli trupla itd.) samo v za to urejenih, oblastveno odobrenih obratnih napravah.

K § 15.

Nabiralci živalskih odpadkov ne smejo hoditi v hleve.

Konjederci se smejo pripuščati v tuje hleve — ne gledé na posebne izjeme — le tedaj, kadar zahteva to izvrševanje opravila, ki jim je naloženo.

K § 16.

Naznaniti je treba nastopne oblike tuberkuloze goved, ki se zunanje spozna:

Zelo razvito tuberkulozo pljuč, črevesa, maternice in tuberkulozo vimena sploh.

O tem, na katerih znamenjih se spoznajo na zunaj te oblike, ima po § 17. zakona izdani pouk natančnejše podatke.

K § 17.

V tem paragrafu omenjeni pouk o prikaznih, ki vzbujajo sum katere izmed živalskih kužnih bolezní, nevedenih v § 16. zakona, je v prilogi III.

K § 19.

V katerih primerih se je poslužiti prepovedi, omenjene v § 19. (odstavek 2.) zakona, se določa v izvršitvenem predpisu k IV. oddelku zakona.

K § 20.

V § 20 (odstavek 3) zakona omenjene poizvedbe živinozdravnika, ki ga je občina morda nastavila stalno, naj bodo v tem, da natančno, kliniško preišče obolelo žival.

Ako ta kliniška preiskava ne izključi suma, da je dana živalska kužna bolezen, ki jo je treba naznaniti, mora živinozdravnik takoj podati predpisano naznanilo.

K § 21.

Da izvede poizvedevanja o kužni bolezni, to je treba poveriti praviloma uradnemu živinozdravniku in, ako je on zadržan, kakemu drugemu živino-

zdravniku. Živinozdravnika ni treba poslati le v primerih, omenjenih v izvršitvenem predpisu k IV. oddelku zakona.

Živinozdravnik, ki poizveduje o kužni bolezni, mora ukrenjene odredbe pismeno naznaniti županu, sklicujé se na dotična zakonita določila.

Predložba uspeha uradnih dejanj političnemu oblastvu je uravnana s posebnim navodilom.

Politična oblastva naj odločajo v stvareh kužnih bolezní kar najhitreje in — na željo posestnikov živalí — na njihove stroške po brzojavu in naj pri tem ravnajo, kolikor je združljivo z namenom, da se zatara kužna bolezen, tako, da kolikor mogoče prizanašajo interesom, ki pridejo v poštev.

K § 22.

Da se sumna žival pobije, oziroma da se vpošljejo izpremenjeni organi ali deli organov živalí, ki je poginila ali bila pobita, to naj odredi živinozdravnik, ki poizveduje o kužni bolezni, le tedaj kadar je neobhodno potrebno, da se dožene, ali je morda dana kužna bolezen.

Ako se žival pobije, jo je treba razparati z vso previdnostjo in natančnostjo; o razparanju je sestaviti zapisnik, ki naj kratko pove izvid in mnenje; ako sta uradni živinozdravnik in živinozdravnik, ki ga je eventualno pritegnila stranka, različnega mnenja o uspehu razparanja, je merodajno mnenje deželnega veterinarskega poročevalca, ki ga je dobiti.

Gledé cenitve (razredbe), ki se opravi, preden se žival pobije, se opozarja na določila §§ 51 in 52 zakona.

Poljedelsko ministrstvo naznani političnim oblastvom zavode, ki pridejo po § 22. (odstavek 4.) zakona v poštev.

Z živalimi, ki so bile s kužne bolezni sumnimi živalimi, njihovimi deli, odpadlinami itd. v taki dotiki, da bi se morale, če bi se sum potrdil, v zmislu izvršitvenega predpisa k IV. oddelku smatrati za okužbe sumne, je treba ravnati tako, kakor da so okužbe sumne dotlej, da se odpravi sum; izključeno je, da bi oblastvo ukazalo pobiti take živali.

K §§ 23, 24 in 25.

Gledé zaukaza v zakonu omenjenih naredb se opozarja na izvršitveni predpis k IV. oddelku zakona; vsakčas pa se je treba držati načela, da se

kolikor moči vpoštevajo interesi prometa in kmetijstva, in tega, da se v nobenem primeru ne gre dalje, nego zahteva namen, da se zatara kužna bolezen.

K § 24.

K točki 1: Za nadzorovanje in policijsko opazovanje živali je v prvi vrsti pritegniti organe krajne policije.

Oznamenilo je zaukazati v posebnih primerih, navedenih v izvršitvenem predpisu k IV. oddelku, in drugače le tedaj, ako je po položaju stvari ta naredba neobhodno potrebna v interesu, da se zatara kužna bolezen in da se ohrani identičnost živali.

K točki 2a: Ako se kak prostor zapre, to ne obsega samo, da se pod zaporo dane živali in predmeti ne smejo odstraniti iz prostorov, temveč tudi, da se v prostor ne smejo spravljati za dotično kužno bolezen navzetteljive živali — ako ni posebnega dovoljenja za to.

Ako se zoper kak prostor (hlev, dvorec, pašnik, livado, kraj itd.) ukrene zapora, je treba te prostore narediti razvidne s tablicami, ki imajo napis „zaprto zaradi (ime kužne bolezni)“ in ki se namestijo v zadostnem številu in na pripravnih mestih.

K točki 6: Živinozdravniško zdravljenje je zaukazati le v primerih, navedenih v izvršitvenem predpisu k IV. oddelku.

K točki 7: Izvršitev poboja bolnih in sumnih živali je treba nadzorovati.

K točki 8: Gledé neškodljivega odstranjevanja trupel (delov trupel, produktov, odpadkov itd.) se opozarja na izvršitveni predpis k § 14.

Trupla, (dele trupla itd.) na kužni bolezni bolnih živali je treba, kadar se zagrebejo, vselej politi (posuti) s primernim razkužilom.

Termsko odstranjevanje je zlasti pripravno v primerih §§ 33, 34, 36, 41 in 45 zakona.

Ob termokemijskem podelovanju se mora uporabljati postopek, s katerim se zanesljivo uniči kužnina ter živalski in rastlinski paraziti in ki izključuje vsako uporabnost živalskih delov in iz njih narejenih produktov za namene, da bi jih uživali ljudje.

Trupla (dele trupel itd.), ki se morajo dalje prevažati, da se neškodljivo odstranijo, je treba

poprej politi (posuti) z razkužilom in jih na prevozu imeti pokrite. Poskrbeti je treba, da se s prevozom ne zatrosi kužna bolezen. Rabljene vozove je treba razkužiti.

Za razkužila pridejo v poštev:

a) alkalijski lugi. Najprej se naredi z vrelo vodo sedem do osem odstotna pepelika ali raztopina sode; tejrazto pini se pridene v taki množini, ki je enaka teži sode ali pepelike, ki je v njej, sveže žgano apno, ki je s tem, da se je poprej polilo z vodo (prilčno dve tretjini litra na en kilogram) in razgrelo, razpalo v suh prašek.

Po tem, kakršni so predmeti, ki se naj snažijo in razkužijo, se uporablja dobljeni lug ali takšen, kakršen je, ali ko se je poprej izčistil in sicer brez pridata ali po pridatku nadaljnje primerne množine vode.

S pridatom vode se koristni vpliv vsebine pepelike ali sode v lugu ne sme znižati pod dva odstotka.

Močnejši alkalijski lugi so pripravni za snaženje in istočasno razkuževanje lesenih predmetov, kamenitega tlaka in zidovja.

Slabejši lugi se lahko uporabljajo za snaženje in razkuževanje platna in bombaževine.

Unje in živalska volna prenaša le jako slabe luge.

b) Mazalno milo kakor vroča triodstotna raztopina je pripravno za umivanje lesenih predmetov ali za pranje perila ter za snaženje golih delov telesa.

c) Jedko apno, ki bodi sveže žgano, razpade, ako se mu prideneta prilčno dve tretjini litra vode na kilogram apna, v suh prašek, ki je dobro uporaben za posipanje trupel ter nepotlakanega hlevskega poda, ki mora biti poprej izkopen tako, kakor je pozneje navedeno. Dvajsetodstotna raztopina jedkega apna, to je en kilogram jedkega apna v petih kilogramih vode, daje najprimernejši belež za beljenje sten, za pomivanje (premakanje) podov, za polivanje gnoja, gnojnic itd. Belež je treba za vsakokratno uporabo na novo pripraviti.

Kože in živalski odpadki se lahko vlagajo v redek belež, sestojč iz enega dela apna in šestdeset do sto delov vode.

d) Solitar in kuhinjska sol služita vsak zase ali mešana za ohranjevanje svežih živalskih sirovin in v vodi raztopljena za razkuževanje črev.

e) Razkužila iz kotranske industrije (karbolova kislina, kreolin, bacilol itd.) so kakor 5 do 10 odstotna vodena raztopina pripravna za razkuževanje mnogo predmetov. Izogibati pa se jih je treba zaradi njihovega duha, ki ostane dolgo na predmetu, tam, kjer so molzne in klavne živali, ker se tudi mleko in meso navzame duha. Ta razkužila se lahko uporabljajo tudi za lik.

f) Klorov belež je uporabljati kakor apneni belež, v hlevih, kjer so nameščene molzne in klavne živali, pa se ga je ogibati iz razlogov, navedenih pod e. Namenu najprimernejša raztopina se napravi tako, da se po en kilogram svežega klorovega apna (ki se ima v dobro zaprtih posodah), pomeša s 5 do 10 litri vode ter se vedno meša.

g) Formalin, 40 odstotna vodena raztopina formaldehida, je sedaj eno najboljših razkužil in se porablja namenu najprimernejše kakor 2 1/2 odstotna raztopina, to je en kilogram formalina na 40 litrov vode.

2 1/2 odstotna formalinova raztopina je prikladna tudi za razkuževanje skoro vseh predmetov, ki pridejo v poštev, in je zlasti jako primerna za usnje, obleke, odeje, lase itd.

h) Sublimat. Sublimatove raztopine (1 ‰) so pripravne zlasti za razkuževanje posameznih delov človeškega telesa, uporabljati pa se smejo le s posebno previdnostjo.

i) Zvišana temperatura. Vroča voda s 100° C ali tekoče vodene pare z enako temperaturo same zase ali v zyezi z razkužili uničijo v najkrajšem času moč kužnine.

Žareči vročini se prav tako ne ustavlja nobena kužnina; zaradi tega se predmeti, ki prenašajo plamene, ogenj ali žarečo vročino, tako najhitreje razkužujejo.

k) Z izdatnim zračenjem se razkuževanje prostorov in predmetov bistveno podpira.

Pred razkuževanjem se mora vedno vse oznažiti.

Kadar se izbirajo razkužila, ki naj se porabijo, da se uničijo kužnine, se je treba ozirati na svojstvo in na odpornost kužnine in na kakovost pred-

metov, ki se naj razkužijo, in pri tem se je treba držati načela, da se trajno uniči vpliv kužnine, predmet pa, ki se ga drži kužnina, da se ne poškodeje bolj, nego zahteva dosega prvega namena.

Kar se tiče razkuževanja okuženih hlevov in predmetov, ki so v njih, je treba gledati na naslednje.

V kužnih hlevih, v katerih so še bolne živali je skrbeti za zadostno zračenje, za večkratno odstranjevanje in razkuževanje gnoja, ki se naj kolikor moči zлага ločeno, za znaženje poda in cevi za gnojnico s tem, da se poplakujejo z vodo in z enim izmed imenovanih razkužil.

Končno razkužbo okuženih staj, oziroma celih okuženih hlevov je izvršiti takole.

Najprej je odstraniti gnoj in steljo, ju s primernimi opreznostmi izvoziti na njive in podorati (eventualno začasno pokriti z zemljo) ali sežgati ali kako drugače neškodljivo odstraniti (ko sta se posula z jedkim apnom, globoko zagrebsti).

Ko je odstranjen gnoj, je treba primerno omesti, vziroma pomesti strop, stene in pod hleva.

Pravo razkuževanje naj se začne s stropom hleva, eventualno s podstrešjem, če je propustno in onesnaženo, potem naj se raztegne na stene in nazadnje na pod hleva.

S stropom hleva, s trami, ki so na njem itd., eventualno s podstrešjem je ravnati kakor s stenami po tem, kakršno je gradivo. Zidane stene je opraskati in potem s sveže pripravljenim beležem ali klorovim beležem pobeliti ali z 2 1/2 odstotno formalinovo raztopino ponovno močno poškopiti. V poslednjem primeru bo treba, da se stene trikrat poškopé, prilično 3/4 litra razkužilne tekočine za m².

Dobro ohranjene lesene stene in zagraje iz desk je potem, ko so se odstranila eventualna mašila iz maha in drugih reči, pomiti z vročim lugom ali raztopino mazalnega mila in na to pobeliti s klorovim beležem ali apnenim beležem ali poškopiti z 2 1/2 odstotno formaldehidovo raztopino.

Dobro ohranjene stene iz šibovja ali drugih pletenin je do dobra razkužiti, ko se je odstranil poškodovani omet iz ilovice, in ometati s svežo ilovico.

Ako je kaj popleskano z oljem, je treba to temeljito omiti z 2 1/2 odstotno formalinovo raztopino ali s 3 odstotno lizolovo, oziroma kreolinovo

raztopino, poškodovane like pa, ko so se poprej omili z vročim lugom, če se noče obnoviti jih, večkrat prej pomazati z enim izmed imenovanih razkužil.

S stebri, pregrajami, durimi, okviri oken, drogi itd. hleva je ravnati kakor s stenami po tem, kakršno je gradivo. Železno orodje in predmete je izžariti ali ako so pritrjena, osnažiti z vročim lugom in pomazati ali poškopiti z razkužilno tekočino. Orodja iz lesa, kakor: jasli, gare, hlevska vedra, snažilno orodje itd. je treba sežgati, če so brez vrednosti ali že poškodovana ali če se ne morejo zanesljivo razkužiti, drugače pa jih je drgniti z vročim lugom ali raztopino mazalnega mila, potem umiti in nazadnje še ponovno namazati (poškopiti) z razkužilno tekočino ali, ako gre za majhne predmete, jih za najmanj 24 ur vložiti v tako tekočino.

Pod hleva je razkužiti tako, da se nepropustni, trdni tlak (cementni tlak, v cement vloženi takozvani klinkerji, nepropustni kameniti tlak, dober leseni pod i. e.) pomije z vročim lugom ali raztopino mazalnega mila in potem pomaže z apnenim beležem ali s kakim drugim razkužilom. Slab tlak ter lesene, že pokvarjene in torej propustne pode je treba iztrgati in, ko so se odstranile vrhnje plasti prsti, ki so bile onesnažene z živalskimi odpadlinami, jih je posuti s praškom jedkega apna. Rabljivi kamni ter kar je zdravega lesa v podu (ko se je ostružil), se smejo zopet uporabiti, ko so se poprej do dobra osnažili in razkužili. Pri netlakovanih tleh se morajo z živalskimi odpadlinami onesnažene vrhnje plasti tudi odkopati in, ko so se poprej posule s praškom jedkega apna, nadomestiti z novimi.

Izkopano zemljo je treba izvoziti na njivo in jo podorati, oziroma, ko se je polila z apnenim beležem ali s kako drugo razkužilno tekočino, zakopati.

Ako so okuženi hlevi iz vrbovih ali drugih pletenin brez vrednosti (brez ometa iz ilovice ali malte), jih je treba podreti in požgati.

Kadar se razkužujejo okuženi hlevi in staje, se je seveda ozirati na to, katere razkužilne naredbe se morajo izvršiti v danem primeru po tem, kar je spredaj navedeno.

Sprednja razkužilna določila za hleve in predmete, ki so v njih, je uporabljati tudi gledé sličnih zaprtih prostorov, v katerih so bile vstavljene na kužnih boleznih bolne živali, ter gledé postranskih prostorov kakor stanic za opravo, za sedla, za snaženje itd. in stanišč hlevskega osebja.

Na koncu razkuževanja hleva naj se hlev izdatno prezračí.

Usnjate stvari (uzde, prevoze, oprave), odeje, podpase je treba odrgniti z vročo milnico in za tri ure vložiti v razkužilno tekočino (2 1/2 odstotni formalin ali 3 odstotni kreolin); usnjate predmete je treba, preden se popolnoma posuše, dobro namazati z mastjo.

Žimnate blazine oprave in sedel se namenu najprimerneje vlagajo v 2 1/2 odstotno formalinsko raztopino (za tri ure).

Vozove, ki se rabijo za izvažanje gnoja, prsti hlevskih tal in mrhovine, je treba razkužiti kakor hlevsko orodje.

Okuženi deli pašnikov se smejo rabiti zopet za druge živali še le potem, ko so odstranjeni otrebki, s katerimi je ravnati kakor z gnojem iz okuženih hlevov, in še le 4 tedne po odstranitvi bolnih živali.

Po potrebi je zaukazati, da se osnažijo in razkužijo tudi onesnažena dvorišča in torišča itd., nadalje živali, ki morejo biti nosilci kužnine, in osebe, ki so prišle v dotiko z bolnimi ali sumnimi živalimi.

K § 25.

Kdaj je treba zaukazati tukaj omenjene obrambne naredbe, se določa v izvršitvenem predpisu k IV. oddelku zakona.

Kadar se zaukaže cepljenje, je treba paziti tudi na to, da se uporabljajo le dobro preskušena cepiva, ki jamčijo za uspeh.

K § 28.

Ako se pokaže potreba, je treba misliti na to, da se v kraju kužne bolezni izpostavi živinozdravnik.

K § 30.

Politično okrajno oblastvo naj obvesti o tem, da je ponehala kužna bolezen, vse tiste občine in oblastva, katerim je naznanilo, da se je vnela kužna bolezen (§ 27 zakona).

Preudarku oblastva je prepuščeno, po pogojih, ustanovljenih v zakonu, razveljaviti posamezne ukrenjene veterinarsko-policijske naredbe tudi prej, preden se uradno izjavi, da je ponehala kužna bolezen.

Seveda se sme to zgoditi le najskrbneje vpoštevaje veterinarsko-policijske ozire.

Doba, ki je morala poteči, odkar je zadnje živinče ozdravelo, bilo pobito ali poginilo, da se more izjaviti, da je kužna bolezen ponehala, se določa glede posameznih kužnih bolezni v izvršitvenem predpisu k IV. oddelku zakona.

K IV. oddelku.

Kužna bolezen na gobcu in parkljih.

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste parkljarje, ki so nastanjeni v istem hlevu ali staji z živalimi, ki imajo kužno bolezen na gobcu in parkljih ali ki so bili z njimi v zadnjih 14 dneh v neposrednji ali posrednji dotiki.

2. Da se pobijejo bolne ali sumne živali, je predlagati le tedaj, kadar so popolnoma dani v § 31, odstavek 1 ustanovljeni pogoji. Predloge za poboj mora kugopazna komisija po najkrajšem potu poslati naravnost poljedelskemu ministrstvu in hkratu o tem obvestiti deželno oblastvo prav tako po najkrajšem potu (brzjavno, telefonsko i. e.). V predlogu je treba navesti vse za odločbo merodajne okolnosti, zlasti kako se je zatrosila kužna bolezen, kako dolgo traja, koliko živali naj se pobije, čemu služijo in kakšno približno vrednost imajo, ter lego okuženega dvorca.

Poboj živali se lahko predlaga ne samo, kadar bolezen na novo izbruhne, temveč tudi tedaj, ako ostanejo v kakem kraju po hudem okuženju še posamezna trdovratna majhna ognjišča kužne bolezni, ki branijo, da se ne more proglasiti, da je ponehala kužna bolezen. Uradni živinozdravnik mora praviloma na licu mesta počakati na odločbo o stavljenem predlogu.

Deželno oblastvo naj, če smatra, da je predlog kugopazne komisije neutemeljen, to takoj naznani poljedelskemu ministrstvu po najkrajši poti. Drugače je takoj odposlati organ deželnega oblastva na lice mesta, kateremu je naloženo, natančno popreskusiti učin in na podlagi uspeha svojih poizvedb po najkrajši poti poročati poljedelskemu ministrstvu, ali se on s svoje strani pridružuje predlogu kugopazne komisije popolnoma — eventualno z izpremembami — ali ne.

Ko dojde predlog deželnega oblastva, oziroma predlog organa, ki ga je odposlalo to oblastvo, se takoj izda odločba poljedelskega ministrstva in se naznani kugopazni komisiji ter tudi deželnemu oblastvu po najkrajši poti. Živali se naj pobijejo pod nadzorstvom uradnega živinozdravnika nemudoma, ko se je dognala navadna vrednost živali (§ 51

zakona), oziroma po klasifikaciji živali (§ 52 zakona) in tako, da je izključena nevarnost, da bi se zatrosila kužna bolezen.

3. Zaporo je pri posameznih izbruhih kužne bolezni omejiti praviloma v prvi vrsti na hlev in na dvorec (stajo), eventualno vstevši dvorce, ki so v nevarnosti; ako je okuženih več dvorcev in ako je nevarnost, da se kužna bolezen razširi dalje, je naložiti krajno zaporo; v večjih krajih se lahko odredi zapora eventualno tudi za določene dele kraja.

4. Ako se naloži zapora, se lahko dovolijo nastopne olajšave:

a) Odstranitev okužbe sumnih živali, da se takoj zakoljejo, ako se spravijo živali na kraj klanja z železnico, z vozom ali tako, da pri tem ne hodijo po potih, ki jih rabijo zdravi prežvekovalci in zdrave svinje. Za prevoz rabljene železniške vozove je oznameniti z napisom „Živali iz zaprtih okolišev“.

Ako se dovoli, da se živali prepeljejo v kak drug politični okraj, je treba dotično politično okrajno oblastvo takoj obvestiti o tem.

b) Uporabljanje okužbe sumnih živali za kmetijska dela s pogoji, ki zabranjujejo vsako nevarnost, da bi se bolezen zatrosila.

c) Raba bolnih živali za kmetijska dela v okuženi občini, če živali pri tem ne pridejo na poti in mesta, po katerih hodijo zdravi prežvekovalci in zdrave svinje drugih dvorcev, in če bi nastale nerazmerno velike gospodarske škode, ako bi se te živali ne rabile.

d) Prepeljava pod zaporo stoječih živali v kak drug dvorec istega kraja, držé se pod c) izrečenih pogojev, ako prepeljava ni združena z nevarnostjo, da bi se razširila kužna bolezen.

e) Dovoljenje, da smejo pod zaporo stoječe živali hoditi na pašo, ako se more pašnik uporabiti po svoji legi brez nevarnosti, da bi se zatrosila kužnina.

f) Odgon živali iz zaprtih pašnikov, ako krmljenje živali ali neugodne vremenske razmere silijo, da je brezpogojno potreba izpremeniti pašnik ali dati živali v hlev. Bolne živali se morajo pri tem ali prevažati na vozeh ali goniti po

potih, po katerih ne hodijo kužne bolezni prosti prežvekovalci in svinje drugih staj.

g) Dovoljenje, da se smejo prežvekovalci in svinje gnati skozi zaprt kraj, če so živali, kakor je dokazano, določene, da se takoj zakoljejo.

5. Prepoved živinskih semnjev, praviloma izvzemši konjske semnje, ter dražb živali in ogledov živali za parkljarje (§ 24, točka 5 zakona) je izdati le tedaj, če je neobhodno potrebno, da se kužna bolezen ne širi dalje.

6. Ako se uporablja § 31 (odstavek 4) zakona, je dotično krajino natančno oznameniti in obče razglasiti. Krajino je kolikor moči skrčiti; ozirati se je treba na naravne meje (hribovja, reke).

Politično deželno oblastvo mora ukreniti, kar je pripravno, da se uspešno zabranjuje, da se ne zatrosi kužnina v dotlej proste kraje te krajine, kar bi se moglo zgoditi, če se dovoli svobodni promet v krajini, ki je proglašena za okuženo.

Politično deželno oblastvo sme dovoliti uvažanje in izvažanje zdravih parkljarjev tedaj, kadar je to potrebno iz ozirov kmetijskega obrata in preskrbljevanja z živili.

Po meri, kakor pojema kužna bolezen, sme politično deželno oblastvo izločiti posamezne dele za okuženo proglašene krajine ali za nje dovoliti določne olajšave.

Ko odpadejo pogoji za odredbo, oznamenjeno v § 31 (odstavek 4) zakona, je to odredbo takoj razveljaviti.

7. Dokler traja kužna bolezen, je treba gnoj okuženih hlevov ločeno zbirati in ga izdatno polivati s sveže pripravljenim apnenim beležem.

Odvažanje gnoja iz okuženih dvorcev po potih, po katerih hodijo prežvekovalci in svinje drugih dvorcev, je treba prepovedati, dokler traja kužna bolezen, ako se nevarnost, da bi se raztrosila kužna bolezen, ne more odstraniti z drugimi ukrepi.

8. Suha krma in stelja se ne sme odstraniti iz zaprtega kraja, dokler traja kužna bolezen.

Za dovažanje krme rabljeni vozovi, orodja in ovi se smejo odstraniti iz okuženega dvorca šele, ko so bili primerno osnaženi in razkuženi.

9. Osebe, ki so imele opraviti v okuženem hlevu ali pri bolnih živalih, smejo zapustiti okuženi dvorec šele potem, ko so osnažile gole dele telesa, obuvalo in obleko.

10. Umetno okužbo okužbe sumnih živali je treba opustiti, ako posestnik živali utemeljeno ugovarja zoper to naredbo iz gospodarskih ozirov.

11. V § 32 zakona omenjeno prepoved je izdati vedno z zapretilom, da se pobijejo dotične živali.

12. Uradni živinozdravnik mora posestnike opozoriti na prepoved v § 31 (odstavek 6) zakona, da se ne sme porabljati in prodajati sirovo nekuhana mleko živali iz okuženih hlevov, in svariti pred uživanjem tega mleka.

Ako se kužna bolezen v kakem kraju huje razširi, se lahko prepove, da zbiralna mlekarnica, ki ne oddaja edinole pasteriziranega mleka (iz pasterizirane sirovine izdelanih mlečnih izdelkov), ne prevzema mleka iz okuženega kraja; ako se zbiralna mlekarnica ne briga za to prepoved in za prepoved v § 31 (odstavek 6) zakona, se lahko, ne kraté kazenskih posledic, ki nastanejo, zaukaže, da se sme iz dotične zbiralne mlekarnice oddajati mleko le pasterizirano ali kuhano in le iz pasterizirane sirovine narejeni mlečni izdelki.

Kadar se pasterizira, je mleko razgreti ali na 70 stopinj ali na 75 stopinj ali na 80 stopinj in je v tej najvišji temperaturi vzdržati v prvem primeru 25 minut, v drugem primeru 15 minut in v tretjem primeru 3 minute.

Ako bi se bilo iz okuženih hlevov prihajajoče mleko oddajalo v zbiralno mlekarnico, preden se je uradno dognala kužna bolezen, je treba takoj primerno ukreniti, da se tako mleko naredi neškodljivo.

13. Pritegnjeni živinozdravnik ne sme pripustiti, da bi se bolne živali klale z namenom, da bi se meso uživalo. Ako gre za hude primere obolesti, pri katerih kaže že izvid na živi živali, da je uživanje mesa zdravju škodljivo.

Od bolnih živali, ki so se smele zaklati, da bi se uživalo njihovo meso, je v vsakem primeru zaradi bolezni izpremenjene dele pod uradnim nadzorstvom odstraniti in neškodljivo uničiti.

14. Kože, ki prihajajo od bolnih živali, je treba razkužiti, če se da, tam, kjer so bile živali dane iz kože.

Hleve in druge prostore, v katerih so bile take živali, ter orodja, ki so se rabila pri njih, je treba temeljito osnažiti in primerno razkužiti.

15. Da je ponehala kužna bolezen, se mora proglasiti, če ni več bolnih živali in če v 14 dneh potem, kar je zadnje živinče ozdravelo, bilo zaklano ali je poginilo, ni nobeno več obolelo in če so se okuženi hlevi, staje in orodja po predpisu osnažili in razkužili in če je izvršena po okolnostih zaukazana osnažba in razkužba živali, ki so ozdravele po kužni bolezni.

Črtnica (vranični prisad).

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste živali, ki so prišle z bolnimi živalimi v zadnjih 4 dnevih v neposredno dotiko.

2. Bolne in okužbe sumne živali je treba imeti ločene, okuženi hlev (stajo) je dati pod zaporo; ako je obolelo več živinčet, je treba, ako moči, vse živali, ki se zdé zdrave, odstraniti iz hleva (iz staje); okužbe sumne živali je tudi dati pod zaporo.

3. Ako se črtnica v kakem okraju huje razširi, se lahko zaukaže zapora kraja ali posameznih delov tega kraja.

4. Za bolne in okužbe sumne živali je treba postaviti posebne strežnike, ki ne smejo priti v dotiko z zdravo živino, in uporabljati posebne posode za kmljenje in napajanje in posebna orodja. Te posode in orodja se ne smejo rabiti drugod, ne da bi se poprej razkužila, kar se mora zgoditi v okuženem hlevu ali izven njega v najbližji bližini.

5. Posestnike bolnih in okužbe sumnih živali, ter take osebe, ki se bavijo s takimi živalimi ali njihovo mrhovino, je treba primerno poučiti, kako lahko se te bolezni prenesejo na ljudi, in o veliki nevarnosti, ki nastaja iz tega, ter o opreznostih, na katere je treba paziti.

6. Osebe, ki imajo rane na rokah ali na drugih golih delih telesa, se ne smejo uporabljati za strežbo bolnih in okužbe sumnih živali ali pri raztelesenju.

Po kužnih hlevih se morajo imeti v zalogi pripomočki za snaženje in razkuževanje, ki jih predpiše uradni živinozdravnik (prim. izvršitveni predpis k § 24 zakona).

7. V kužnih hlevih, ki jih je imeti kolikor moči temne, da se varujejo muh, je skrbeti za zadostno zračenje, za to, da se večkrat odstrani in razkuži gnoj, ki se sklada posebej, da se snažijo tla in cevi za gnojnico s poplanknjevanjem z vodo in s primernim razkužilom.

8. Klati okužbe sumne živali, porabljeni in prodajati posamezne dele, mleko ali druge produkte takih živali je dovoljeno le z dovolilom političnega oblastva; gledé klanja zdravih, ne okužbe sumnih živali okuženega dvorca se opozarja na določila § 33 (odstavek 5) zakona.

9. Mrhovina živali, ki so poginile radi kužne bolezni ali bile zaradi nje pobite, se ne sme dajati iz kože in jo je treba s kožo in dlako kar najhitreje in kolikor moči s tem, da se sežgé, odstraniti brez škode (§ 33 zakona).

Dotlej, da se neškodljivo odstrani, se mora hraniti tako (pokriti s prstjo, slamo, odejami i. e.), da se, kolikor se dá, zabrani nje dotika po drugih živalih — tudi po muhah.

Ako se mrhovina ne odpravi neškodljivo po termem ali kemijskem potu, temveč s tem, da se pokoplje, se mora poprej koža križema prerezati v majhne kose. Zagrebsti se mora po določilih izvršitvenega predpisa k § 24 (točka 8) zakona.

10. Odpadki vsake vrste, ki prihajajo od bolnih in okužbe sumnih živali, ter hlevski gnoj in stelja se morajo sežgati ali globoko zakopati, ko so se poprej primerno razkužili; tudi klajo, ki so jo onesnažile okužbe sumne živali, je treba neškodljivo odstraniti.

11. V krajih, v katerih črtnica ni stacionarna, ali v dvorcih, v katerih živali niso v posebni nevarnosti zaradi kužne bolezni, naj se ne dovoli cepljenje, ki ga eventualno želi posestnik (primerjaj izvršitveni predpis k § 12 zakona). Cepljene živali je po razmerah podvreči primernim opreznostim.

12. Gledé tega, da se izprosi podpora za živali, ki so poginile na črtnici, se opozarja na določila oddelka VI zakona in na izvršitveni predpis, izdan k njemu.

13. Uradni živinozdravnik naj se odpošlje za poizvedovanje in uvedbo potrebnih veterinarsko-

policijskih naredb v vsakem primeru črhnice ali suma črhnice, ki se naznani.

Ako se je pri tem dognala črhnica ali sum črhnice, naj se, ako gre za goveda in konje (§ 60 zakona), njih deli vpošljejo za to določenemu zavodu, da jih preišče, in naj se živali, ko poginejo, dadó ceniti v zmislu določil § 51 zakona.

14. Pri osamljenih primerih obolenosti je proglasiti, da je ponehala črhnica, ako ni več bolnih in tudi ne okužbe sumnih živali; če se je bolezen huje razširila, tedaj, ako v 14 dneh potem, ko je zadnje živinče ozdravelo ali poginilo, ni nobeno več na novo obolelo za črhnico in ako so se v obeh primerih dodobra osnažili in razkužili hlevi, staje in orodja.

Šumeči prisad.

1. Da se zabrani nadaljnje širjenje in da se zatara šumeči prisad, naj se slično uporabljajo določila izvršitvenega ukaza k IV. oddelku „Črhnica“, točke 2, 4, 7, 9, 10, 12, 13 in 14; pri tem je prepuščeno političnemu oblastvu (vodji kugopazne komisije), po danih krajevnih razmerah dovoliti potrebne olajšave. Te olajšave pa se ne smejo nanašati na določila točk 9 in 10.

2. Živali s šumečim prisadom okuženega dvorca (staje), ki se zdé še zdrave, se smejo izjemoma zaklati, da se uživa njihovo meso, z dovoljenjem političnega oblastva tudi izven kraja kužne bolezn, toda le pod nadzorstvom živinozdravnika.

3. Obrambno cepljenje (§ 25 zakona) je le zaukazati, ako obstoječe krajevne razmere jamčijo za uspeh naredbe; v ostalem pa je dobro, da se v krajih, kjer je šumeči prisad stacionaren, pravčasno cepijo živali v obrambo, kar se dandanes že mnogokrat uporablja, da se zabrani, da ne nastane kužna bolezen (primerjaj izvršitveni predpis k § 12 in k oddelku IV „Šen (peračec)“ točka 12). V obrambo cepljene živali je po razmerah podvreči primernim opreznostim.

Kužna bolezen divjačine in goved.

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste živali, ki so prišle v zadnjih 4 dneh v neposredno dotiko z živalimi, bolnimi na kužni bolezn divjačine in goved.

2. Da se zabrani nadaljnje širjenje in da se zatara kužna bolezen divjačine in goved, naj se slično uporabljajo določila izvršitvenega ukaza k IV. oddelku „Črhnica“, točke 2, 3, 4, 7, 10 in 14. Za klanje okužbe sumnih in zdravih živali okuženega dvorca (staje) veljajo določila točke 16, za odstranjevanje mrhovine določila točke 9 z omejitvijo, da se smejo devati živali iz kože in da se smejo kože po primerni razkužbi dati v promet.

3. Ako se pokaže več primerov kužne bolezn divjačine in goved, se lahko naroči uradnemu živinozdravniku, da v presledkih po 8 dni pogleda tja.

Pri primerih, ki so ostali osamljeni, zadošča, če se odpošlje, da dožene bolezen in da vodi končni razkužilni postopek.

Smrkavost.

1. Pojem „okužbe sumen“ je opisan v § 34 (odstavek 3) zakona; pri tem gre seveda le za živali, ki so navzete za kužno bolezen.

Sum okužbe je smatrati za odpravljen, ako je od dne, katerega se je odstranila nevarnost okužbe, minilo 60 dni in ako se je izvršil diagnostičen postopek, ne da bi se bile pojavile kake prikazni, na katere bi se opiral sum kužne bolezn.

2. K vrstam diagnostičnega postopka se sedaj prištevajo:

- a) poskus z maleinom,
- b) aglutinacijski poskus,
- c) bakterijološki poskus.

Natančnejša določila o izvrševanju teh vrst postopka se ustanové administrativnim potom.

3. Dovoljenje, ki ga podeli politično okrajno oblastvo, da se smejo rabiti okužbe sumne živali, ki se opazujejo, je navezati na pogoj, da se živali ne vstavijo v tuje hleve, če tudi le mimogredé, da se imajo ločene od drugih navzetnih živali in da jih v primernih presledkih na posestnikove stroške preišče živinozdravnik, ne kraté v točki 8 omenjenega obdobjnega oglada po uradnem živinozdravniku. Določujé okoliš rabe se je enako ozirati na to, da se odvráča nevarnost, da bi se zatrosila kužna bolezen, ter na vse gospodarske in krajevne razmere, ki pridejo v poštev.

Pripustnost, da se smejo klati okužbe sumni konji z namenom, da bi se uživalo njihovo meso, je odvisna od mnenja uradnega živinozdravnika; klati se smejo samo s posredovanjem živinozdravnika.

4. Ako se pri okužbe sumnih živalih kljub ponovni uporabi diagnostičnega postopka (točka 2) ne more brez ugovora izključiti kužna bolezen, je treba izjaviti, da je najbrž dana kužna bolezen.

5. V § 34 (odstavek 6) zakona omenjeni pobož sumnih živali je zaukazati samo tedaj, ako dane razmere kažejo, da je ta naredba potrebna.

6. Gledé ceditve, ki se izvrši, preden se živali pobijejo, se opozarja na določilo § 51 zakona in izvršitvenega predpisa k njemu.

7. Za sumne živali je treba rabiti posebno hlevsko orodje. Osebe, ki imajo opraviti s strežbo takih živali, je treba poučiti, da je kužna bolezen prenosna na ljudi, o veliki nevarnosti, ki nastane iz tega, in o opreznostih, na katere je treba paziti. Prepovedano je prenočevati v kužnih hlevih.

Osebe, ki imajo odrgnjeno kožo, rane, bule, ture (zlasti na golih delih telesa), se ne smejo pripuščati za strežbo živali.

8. Obdobno ogledovanje po uradnem živinozdravniku naj se praviloma vrši v presledku 14 dni.

9. Ako se je v kakem kraju pripetilo več primerov smrkavosti ali ako se je iz okolnosti bati, da se je kužnina dalje zatrosila, naj politično okrajno oblastvo zaukaže, da uradni živinozdravnik pregleda vse kopitarje tistega okoliša, ki je v nevarnosti.

10. Ako se zalotijo na smrkavosti bolne ali smrkavosti sumne živali izven svojega navadnega stojališča, je predpisu primerno uradno dejanje gledé njih uvesti v kraju, kjer se zalotijo.

Ako je navadno stojališče v kakem drugem političnem okraju, je treba dotično politično okrajno oblastvo o tem obvestiti, da stori nadaljnje ukrepe.

11. Mrhovino na smrkavosti bolnih živali je narediti neškodljivo, ne da bi se odvezel kak del, ako mogoče tako, da še sežgé, drugače pa po kakem drugem termškem ali kemijskem potu ali pa jo primerno zagrebsti; v poslednjem primeru je treba kožo poprej križema razrezati v majhne kose.

12. Okužene hleve (staje) in orodja je dodobra osnažiti in primerno razkužiti; tudi obleko in obu-

valo strežnikov na smrkavosti bolnih živali je treba dodobra razkužiti.

13. Da je kužna bolezen ponehala, je izjaviti, ko so se pobile na smrkavosti bolne živali, ko ni več sumnih živali in ko so okuženi hlevi, staje in orodja po predpisu osnažena in razkužena.

Osepnice ovac.

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste ovce, ki so prišle z bolnimi ovčami v zadnjih 14 dneh v posredno ali neposredno dotiko.

2. Ako se osepnice doženejo v kaki čredi ovac, je treba, če mogoče, zdrave živali odločiti od bolnih ter deliti zdravo čredo in tudi za njo zaukazati zaporo.

Dovoliti se sme, da hodijo ovce, ki se zdé še zdrave, na pašo, če se ni bati, da bi se s tem zatrosila kužnina.

3. Skupnih vodnjakov, napajališč in pralnic za ovce ne smejo uporabljati ovce, ki so pod zaporo.

4. Pri čredah, ki se gonijo, je vsekakor ustaviti tudi nadaljnjo gonjo.

5. Iz zaprtih hlevov se sme ovčji gnoj odvažati, drže se vseh zapovedanih naredb opreznosti, le po takih potih in na taka zemljišča, po katerih ne hodijo in na katera ne pridejo ovce zdravih dvorcev.

6. Suha piča in stelja, ki je spravljena v kužnem hlevu ali na njegovem podstrešju, se ne sme odvažati iz dvorca, dokler traja kužna bolezen.

7. Ovčja volna, ki je spravljena v okuženem dvorcu, se sme izvažati iz dvorca le razkužena in zamotana v vrečah z dovoljenjem voditelja kugopazne komisije ali političnega okrajnega oblastva. Osebe, ki imajo opraviti s strežbo na osepnica bolnih ovac ali ki pridejo z njimi v dotiko, ne smejo hoditi v druge ovčje hleve (staje). Preden zapusté kužni dvorec, morajo osnažiti gole dele telesa, obleko in obuvalo.

8. Gledé zaukaza obrambnega (zasilnega) cepljenja in gledé veterinarsko-policijskega ravnanja s cepljenimi ovčami se opozarja na določila § 35 zakona.

Cepivo za cepljenje se jemlje najpripravneje od ovac, ki imajo ugodno razvijajoče se osepnice

(ki kažejo zmeren izbruh osepnic in zmerno treslico) in kojih osepnice so v stanju dozorevanja. Cepi se lahko na ušesu ali na spodnjem delu repa.

9. Ako so se osepnice huje razširile v kakem kraju, ali ako so se vse ovce tistega okraja cepile, je treba zaukazati zaporo kraja, oziroma zaporo livade.

V tem primeru se sme dovoliti:

- a) izvoz suhe piče in stelje, ki ni bila spravljena v kužnih hlevih, iz kužnega kraja, ter
- b) uvoz in prevoz ovac v kužni kraj ali skozi njega tedaj, ako se more z zadostnimi zavarovalnimi naredbami zabraniti nevarnost okužbe.
- c) Hoditi na pašo se sme dovoliti ovcam le s pogojem, da se ukrene, da se kužnina ne zatrosi na kužne bolezni proste ovce mejnih krajev; na pašnike, na katere so hodile za osepnicami bolne ovce, ne smejo hoditi zdrave ovce, ki niso niti cepljene, niti niso prestale kužne bolezni, dokler ne poteče deset tednov.

10. Politično okrajno oblastvo naj dovoli obrambno cepljenje zaradi nevarnosti, da se kužnina zatrosi, le izjemoma, in sicer zgolj za osamljene dvorce. V dvorcih, v katerih se vrši obrambno cepljenje, ki se sme goditi le pod nadzorstvom uradnega živinozdravnika, se morajo najstrožje izvrševati obrambne naredbe.

11. Zdrave ovce pod zaporo stoječe črede se smejo klati le pod nadzorstvom živinozdravnika z namenom, da bi se uživalo meso.

12. Dokler traja kužna bolezen, je treba uradnega živinozdravnika v presledkih osmih dni pošiljati v kužni kraj, da ga pregleda.

13. Okužene hleve in staje ter orodja, ki so se rabila pri ovcah, bolnih na osepnicah, je treba odobro osnažiti ter primerno razkužiti.

14. Da je kužna bolezen ponehala, je izjaviti, če ni več bolnih in sumnih ovac in če je razkužba izvršena.

Sramna kuga konj.

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste plemenske konje, ki so v zadnjih 12 mescih prišli z bolnimi

plemenskimi konji ob spuščanju ali drugače v dotiko, iz katere je razvidna nevarnost okužbe.

2. Bolne kobile se morajo odločiti in ne smejo menjati svojega stajališča brez privoljenja političnega okrajnega oblastva.

Ko ozdravijo, je ravnati v zmislu § 37 (odstavek 2) zakona.

3. Izjeme od predpisa § 37 (odstavek 3) zakona sme dovoliti poljedelsko ministrstvo le v posebnega ozira vrednih primerih.

4. Hleve, v katerih so bili vstavljeni bolni konji, in predmete, ki so se rabili pri strežbi, je treba odobro osnažiti in primerno razkužiti. Kože živali, ki so poginile zaradi kužne bolezni ali bile pobite, se smejo uporabiti, ko so se razkužile in posušile.

Uradni živinozdravnik naj pregleduje praviloma vsak mesec.

5. Da je kužna bolezen ponehala, je izjaviti, če je živinozdravniški pregled, ki se je izvršil pred časom spuščanja naslednjega leta, dokazal, da so vsi plemenski konji popolnoma zdravi, da ni več okužbe sumnih živali in da so okuženi hlevi (staje) in orodja razkužena.

Spuščaj mehurčkov konj in goved.

1. Za okužbe sumne je smatrati tista plemenska goveda in plemenske konje, ki so v zadnjih 14 dneh z bolnimi plemenskimi govedi ali plemenskimi konji ob spuščanju ali drugače prišli v dotiko, iz katere je razvidna nevarnost prenosa kužnine.

2. Ako se kužna bolezen huje razširi, sme politično oblastvo zaukazati, da živinozdravnik preišče vsa plemenska goveda, oziroma vse plemenske konje okoliša, ki pride v poštev.

3. Okužene hleve (staje) in pri strežbi rabljena orodja je treba odobro osnažiti in primerno razkužiti.

4. Da je ponehala kužna bolezen, je izjaviti, ako ni več bolnih in sumnih živali, in ako je razkužba izvršena.

Garje konj, oslov, mul in mezgov.

1. V naslednjem za konje ukrenjena določila veljajo v svojem polnem obsegu tudi za osle, mezge in mule.

2. Za okužbe sumne je smatrati tiste konje, ki so bili v zadnjih 40 dneh z garjevimi konji v neposrednji ali taki dotiki, da so se mogli okužiti.

3. Na garjah bolne in sumne konje je treba imeti odločene in hleve skrbno snažne; za odločene konje je uporabljati posebna orodja.

V krajih, v katerih je večji promet s konji, je dati na garjah bolne in sumne konje pod zaporo; v krajih, v katerih je tak promet manjši, se smejo uporabljati s posebnim dovolilom političnega okrajnega oblastva v okolišu, ki se določi; na dovolilo je navezati pogoj, da se konji ne vstavljajo v tuje hleve, četudi le mimogredé, in da so ločeni od drugih konj; sumne konje je dati v primernih presledkih na posestnikove stroške živinozdravniško preiskovati, nekraté v točki 9 omenjenega obdobjnega ogledovanja uradnega živinozdravnika.

Določujé okrožje rabe se je enakomerno ozirati na to, da se odvrta nevarnost, da se ne zatrosi kužna bolezen, in na vse gospodarske in krajevne razmere, ki pridejo v poštev.

4. Živinozdravniško zdravljenje na garjah bolnih konj je uvesti takoj, ko se je dognala kužna bolezen; hkratu z uvedbo živinozdravniškega zdravljenja je ukreniti, da se dodobra osnažijo in primerno razkužijo hlev (staja), hlevsko in snažilno orodje, odeje in posode ali oprave, ki se rabijo pri bolnih konjih.

5. Suha piča in zaloge stelje, ki so bile spravljene v neposrednji bližini na garjah bolnih konj, se ne smejo uporabljati za nesumne konje.

6. Klanje na garjah bolnih konj je odvisno od mnenja živinozdravnika.

Ako so se pri takih konjih uporabljala zdravila, ki morejo dati mesu zdravju škodljivo lastnost, se klanje ne sme dovoliti.

7. Ako so na garjah bolni konji pobiti ali zaklani, je treba vnovič razkužiti okužene hleve (staje) in tista orodja in predmete, s katerimi so bili prišli konji v dotiko.

8. Kože na garjah bolnih konj, ki so poginili, bili pobiti ali zaklani, je treba razkužiti, ako se ne morejo oddati naravnost v strojarnice, in se smejo izvažati le popolnoma suhe.

Iz kože dejano mrhovino konj, ki so poginili, bili pobiti ali zaklani in ki se ne prepuščajo za uživanje, je treba neškodljivo odstraniti.

9. Politično okrajno oblastvo naj pošilja v presledkih 14 dni uradnega živinozdravnika v kraj kužne bolezni, da pregleduje in nadzoruje zdravljenje in snaženje hlevov.

10. Da je ponehala kužna bolezen, je izjaviti, če ni več bolnih in sumnih konj in če je razkužba izvršena.

11. Ako oblastvo izvé za primer garij v zmislu § 39 (odstavek 3) zakona, naj zaukaže, da se pes (mačka) pobije. Posestniku je treba priporočiti, da se ležišča dobro osnažijo in primerno razkužijo.

Garje ovac in koz.

1. Bolne in kužne bolezni sumne ovce in koze je dati pod zaporo; posestniku je treba priporočiti, da okuženo čredo izpita in pokolje; hleve je imeti skrbno snažne; pri čredah, ki se gonijo, je ustaviti nadaljnjo gonjo.

Živinozdravniško zdravljenje bolnih in okužbe sumnih živali z uporabo kopanja je uvesti, kar se da hitro. Ako posestnik ne namerava črede izpiti in poklati, mora živinozdravnik zdraviti tudi zdrave živali okužene črede.

Hkratu z uvedbo živinozdravniškega zdravljenja je ukreniti, da se dodobra osnažijo ter primerno razkužijo hlev (staja), hlevska in snažilna orodja, ki se rabijo pri bolnih in okužbe sumnih živalih.

2. Bolne in okužbe sumne ovce in koze se smejo izvažati le na pooblastilo političnega okrajnega oblastva, pazeč na primerne opreznosti in le z namenom, da se pokoljejo.

3. Bolne ovce in koze striči je dovoljeno; volna se sme izvažati le zamotana v trdnih vrečah.

Osebe, ki so strigle volno garjevih ovac in koz, morajo osnažiti in razkužiti sebe, svojo obleko in obuvalo, preden strižejo zdrave ovce.

4. Točke 6, 7, 8 in 9 izvršitvenega predpisa k oddelku IV „Garje konj, oslov, mul in mezgov“ naj se slično uporabljajo na garje ovac in koz.

5. Da je kužna bolezen ponehala, je izjaviti, ko so bolne živali pobite (zaklane) ali, če se je uvedlo živinozdravniško zdravljenje, ko je uradni živinozdravnik štiri tedne po zadnji kopelji izjavil, da so ozdravljene, in ako so hlevi in orodja vnovič dodobra osnažena in razkužena.

Steklost.

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste živali, ki so prišle s steklimi ali steklosti sumnimi živalimi v tako dotiko, da se ne more izključiti možnost, da so se okužile.

2. Pobjo sumnega psa je opustiti le v čisto posebnega ozira vrednih primerih in ako ni nobenih razlogov, ki bi bili v javnem interesu zoper to (§ 41, točka 2, odstavek 1 zakona).

Da se poplačajo nastali stroški, morajo stranke naprej položiti primeren znesek.

3. Ako je pes ali mačka ranila ljudi, naj se pobjo živali, tudi če bi bil dopusten, ako mogoče, opusti, pač pa žival ulovi, če se more to zgoditi brez nevarnosti, dobro zavaruje in živinozdravniško opazuje.

Varnostno oblastvo mora nemudoma ukreniti, da se taka žival zapre in da jo živinozdravnik preišče in nadalje opazuje. Ako so se take živali pobile ali ako so poginile, dokler so bile zaprte in dokler jih je opazoval živinozdravnik, jih je treba vsekakor raztesiti.

4. Ako stekla ali sumna žival rani ljudi, je treba, če je bila žival pobita ali če je poginila, v vsakem primeru popreskusiti diagnozo s tem, da se pošljejo organi (deli organov) živali za to določenemu zavodu.

5. Rok za odločenje (nadzorovanje) in živinozdravniško opazovanje (§ 41, točka 2 zakona) je praviloma odmeriti s štirimi mesci.

Dokler se najde pri živinozdravniški preiskavi, da so okužbe sumne živali — izvzemši pse in mačke — zdrave, in dokler ne kažejo nobenih izprememb v svojem vedenju, ki bi osnovale sum steklosti, se smejo uporabljati v okolišu, ki ga določijo politično okrajno oblastvo.

Prepovedano je menjati stajo takih živali, dokler se opazujejo.

6. Prepovedano je klati stekle in steklosti sumne živali z namenom, da bi se uživalo njihovo meso. Pač pa se sme dovoliti klati okužbe sumne živali z namenom, da bi se uživalo njihovo meso, tedaj, ako je to po mnenju živinozdravnika brez nevarnosti dopustno. Ali se smejo posamezni deli pod živinozdravniškim nadzorstvom zaklanih živali uporabljati ali prodajati, to je odvisno od izvida živinozdravnika.

7. Prostore, v katerih so bile nameščene stekle ali steklosti sumne živali, je najatančneje osnažiti in razkužiti. Predmete, ki so se rabili pri steklih in steklosti sumnih psih in mačkah ob času njihove bolezni, je po njihovi kakovosti dodobra osnažiti in razkužiti ali, če so poškodovani ali brez vrednosti, jih sežgati.

8. V § 42 zakona omenjene obrambne naredbe naj se raztezajo na okoliše, ki se smatrajo, da so v dotičnem posameznem primeru v nevarnosti.

Če je posebna nevarnost, se smejo zaukazane obrambne naredbe raztezati tudi na večje okoliše.

Trajati morajo najmanj tri mesece.

Ako so dani posebni razlogi, se sme prepovedati, da se odpravijo psi brez posebnega dovoljenja iz okoliša, v katerem je razglašen kontumac, z namenom, da bi se menjalo stalno bivališče.

Izjeme za lovske, vprežne pse in pse-čuvaje je določiti samo za čas, v katerem se uporabljajo svoji določbi primerno, in za prostor, v katerem se uporabljajo.

9. Gledé tega, ako se opusti pobjo psa, kakor je omenjeno v § 42 (odst. 2) zakona, veljajo določila točk 2 in 5 izvršitvenega predpisa k § 41; pri tem je paziti tudi na to, ali se je s tem, da so se zanemarjali kontumacni predpisi, povzročila nevarnost v veterinarsko-policijskem oziru.

10. Višina pristojbin za pasje znamke, ki jih pripravijo občine, bodi primerna ceni za nabavo znamk. Znamke morajo biti take, da se more z njimi brez dvoma dognati identičnost psov.

Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen).

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste svinje, ki so bile v zadnjih 40 dneh v dotiki z bolnimi svinjami s tem, da so bile nastanjene v ne povsem ločenih hlevih, da so se rabili skupni pašniki, na pregonu ali ob prevozu po železnicah, na ladjah in vozovih.

2. Ako se pokaže sumnja svinjske kuge (svinjske kužne bolezni), se gledé županovih dolžnosti opozarja na določila §§ 17 in 20 zakona; tudi mora župan gledati na to, da se za strežbo in oskrbo zdravih svinj sme rabiti samo tako orodje (posode za hrano in pijačo itd.), ki se ne rabi za sumne svinje in da osebe, katerim je poverjena strežba sumnih svinj, ne pridejo v dotiko z zdravimi svinjami; tudi je treba zabraniti, da iz okuženega dvorca in v okuženi dvorec ni prometa s svinjami.

3. Ako se pokaže sum kužne bolezni pri živalih na pregonu, mora župan pregon ustaviti in odrediti gorenje začasne ukrepe.

4. Ako uradni živinozdravnik dožene svinjsko kugo (svinjsko kužno bolezen), je zaporo omejiti praviloma v prvi vrsti na hlev in na dvorec (stajo).

Krajno zaporo je naložiti samo tedaj, če se je lotila kužna bolezen svinj v večjem številu dvorcev istega kraja; zapora naj se razteza ali na ves kraj ali na njega del, kakor je nevarnost kužne bolezni.

5. Okužbe sumne svinje je treba imeti 40 dni kugovarno odločene; rok se začne z dnem, katerega je bila odstranjena nevarnost okužbe.

6. Gnoj iz okuženih hlevov, pomešan z apnenim mlekom, je zbirati v dobro zaprtih jamah in se sme voziti samo na polja in livade, kjer se ne pasejo svinje.

7. Osebe, ki so imele opraviti v okuženem hlevu ali pri bolnih živalih, smejo zapustiti okuženi dvorec samo, ko so osnažile gole dele telesa, obušalo in obleko.

8. V krajih (delih kraja), ki so dani pod zaporo, je prepovedati, da se svinje ne smejo pustiti prosto letati okoli (§ 25 zakona) in da se svinje iz različnih dvorcev zaprtega kraja ali dela kraja ne smejo goniti skupno na pašo ali v isto kopališče, na vodo itd.

9. Kadar se kužna bolezen širi v več krajih kakega okoliša tako, da preti posebna nevarnost, se

lahko prepove ali omeji promet s svinjami iz dotičnega okoliša in v ta okoliš.

Da se zabrani nadaljnje širjenje kužne bolezni, se lahko za ta okoliš zaukaže oznamenilo in posebna razvidnost svinj in vobče predpiše, da se prinesejo zanje živinski potni listi (tudi v krajevnem prometu) in ogledajo živali in meso, kadar se koljejo svinje; tudi se lahko prepovedó svinjski semnji ali se odredi, da se svinje ne smejo prignati na semnje, dražbe in ogledé živali; tudi se lahko ustavi, da se svinje ne smejo goniti in da po § 25 zakona ne smejo prosto letati okoli.

Tukaj omenjene naredbe je ukreniti samo za take okoliše, kjer so neobhodno potrebne, da se zabrani širjenje kužne bolezni. Izdajati te naredbe so poklicana politična deželna oblastva.

Okoliš, za katerega naj velja zaukaz, je vedno natančno oznameniti.

10. Ako se je svinjska kuga (svinjska kužna bolezen) zatrosila v doslej neokužen okoliš, naj deželno oblastvo zaukaže pobiti obolele in kužne bolezni sumne svinje. Deželno oblastvo lahko v takih primerih tudi zaukaže pobiti okužbe sumne svinje, toda samo tedaj, ako bi se po stvarnem položaju z drugačnimi naredbami ne mogla doseči uspešna obramba zoper širjenje kužne bolezni po teh živalih. Drugače pa in zlasti tedaj, kadar gre za dragocene plemenske živali ali ako kugopazna komisija priporoča zahtevo posestnika živali, naj se okužbe sumne svinje ne pobijajo; imeti jih je zgolj štirideset dni kugovarno ločene in jih na državne stroške nadzorovati po živinozdravniku.

Svinje je treba pobiti — poprej se mora izvršiti klasifikacija živali (§ 52 zakona) — pod nadzorstvom uradnega živinozdravnika tako, da je izključena nevarnost, da bi se kužna bolezen zatrosila.

11. Bolne in sumne svinje se smejo klati samo z dovolilom političnega okrajnega oblastva in jih mora pred zakolom in po zakolu preiskati živinozdravnik.

Od bolnih svinj je pripuščati v užitek ljudem samo povsem neizpremenjene dele in samo tedaj, ako se na dotični živali ni opazilo izdatno shušanje ali huda obča obolelost.

Ako ne gre za take živali, pri katerih je ob času zakola že bil potekel proces bolezni, pa se

mora meso in mast pod oblastvenim nadzorstvom kuhati, pariti ali nasoliti in se sme prodajati le, ko se je ravnalo z njim tako, z izrečno deklaracijo, da je „užitno meso (mast) od bolnih svinj“. Tako meso in taka mast naj se prodaja samo v množinah do 3 kg in ako moči samo v prodajalnicah (svobodnih mesnicah), ki so pod posebno kontrolo. Mesarjem, prekajalcem, krčmarjem in drugim obrtnim prodajalcem se ne sme oddajati. Izjeme od teh določil so dopustne samo s privolilom ministrstva za poljedelstvo v porazumu z ministrstvom za notranje stvari.

Ob ravnanju z mesom, da se naredi porabno za užitek ljudem, je gledati na naslednje:

- a) meso je imeti v kosih, ki niso debeli nad 15 cm, najmanj dve in pol ure v kropu;
- b) izpuščenje masti je šteti samo tedaj za zadostno, ako je postala mast ali v odprtih kotlih povsem tekoča ali ako se je v parnih aparatih, preden se izpusti, segrela dokazno najmanj na 100° C;
- c) v ne nad 15 cm debele kose razrezano meso se mora (v parnih kuhalnih aparatih) pariti tako dolgo, da so kosi mesa tudi v najbolj notranjih plasteh zabarvani sivobelo in ako od svežih prerezov odtekajoči sok nima več rdečkaste barve;
- d) da se meso nasoli, ga je razrezati v kose, ki niso težji nego $\frac{1}{2}$ kg; te kose je zamotati v kuhinjsko sol ali položiti v razsol z vsaj 25 kg kuhinjske soli na 100 l vode. Tako nasoljeno mora biti najmanj tri tedne.

12. Dokler traja zapora, se smejo zapori zavezane zdrave svinje izvažati iz dvorcev, v katerih niti bolnih niti sumnih svinj, na konsumne semnje ali v javne, primerno urejene klavnice za zakol — ki se mora izvršiti najdalje v osmih dneh.

Izvoz takih svinj v druge kraje za zakol, ki se mora izvršiti najdalje v treh dneh, ter okužbe sumnih svinj za zakol v javnih klavnica, ki se mora izvršiti v osmih dneh, je odvisen od dovoljenja političnega okrajnega oblastva.

V prejšnjih dveh odstavkih navedene svinje se morajo praviloma odvažati po železnici; kjer se ne

morejo odvažati tako, naj se odvažajo na vozu pod nadzorstvom krajne policije. Za prevoz svinj rabljene železnične vozove je oznameniti z napisom: „Živali iz zaprtih okolišev“. Pošiljatve morajo biti opremljene z izkaznicami po obrazcu A (priloga IV).

Tukaj omenjeni rokovi začnejo teči z dnem, katerega dospe prevoz v namenišče.

13. V užitek ljudem pripuščeni deli bolnih svinj se smejo razpošiljati samo tedaj, ako se je prej ž njimi ravnalo v zmislu predpisa točke 11.

Pred takim ravnanjem se sme tako meso ali taka mast razpošiljati v dobro zaprtih, ako moči nepropustnih shrankah zamotano, samo za to, da se lažje naredi porabno za užitek; takim pošiljatkam je prilagati izkaznice po obrazcu B (priloga V); za prevoz rabljene shranke je po rabi temeljito osnažiti z vročim sodovim lugom (3 kg pralne sode na 100 l vode).

Ako se na oblastveno odredbo pošiljajo okužbe sumne živali ali meso od svinj, ki so bile zaklane in spoznane za zdrave, da se bolje porabijo, je pošiljatve opremiti z izkaznico po obrazcu C, oziroma D (prilogi VI in VII).

14. Svinje, ki so poginile ali bile pobite, pa niso užitne ljudem, ali njih deli naj se uničijo pod uradnim nadzorstvom.

15. Ako so bile v kakem okuženem dvorcu pobite ali so poginile vse svinje, ali ako je ozdravela tudi zadnja obolela svinja, je to naznaniti političnemu okrajnemu oblastvu. To oblastvo naj odredi preiskavo svinj, kar jih je morda še, po uradnem živinozdravniku, in ako preiskava ne pokaže nobenega spotiklaja, naj dá dobro osnažiti in primerno razkužiti hleve, staje, gnojšišča, predmete hlevske oprave in orodja, klančine za nalaganje živine itd., eventualno uničiti jih pod nadzorom uradnega živinozdravnika.

Po izvršenem razkuževanju je uradno proglašiti, da je kužna bolezen prenehala, ako v zaprtem dvorcu ni nobene svinje več, takoj, sicer pa, če v preteku nadaljnjih štiridesetih dni ni nobena svinja na novo obolela ali poginila za svinjsko kugo (svinjsko kužno boleznijo), in odpraviti naloženo zaporo. Gledé takih dvorcev, v katerih so bile samo okužbe sumne živali, se mora to zgoditi takoj, ko je

brez spotikljaja potekla v zmislu točke 5 zaukazana ločitev teh živali.

Zaporo kakega kraja ali dela kraja, odrejeno morda po točki 4, ter kake odredbe, ukrenjene po predpisu točke 9, je razveljaviti, čim ni več pogojev, po katerih se morejo izdati.

Šen (peračec) svinj.

1. Za okužbe sumne je smatrati tiste svinje, ki so z bolnimi živalimi nastanjene v istem hlevu ali v isti staji ali ki so v zadnjih osmih dneh bile s takimi živalimi, z njihovimi deli ali odpadlinami v taki dotiki, da so se mogle okužiti.

2. V naznanilu, ki ga mora župan podati v zmislu zakona o tem, da se je med svinjami pojavil šen, je treba navesti število dvorcev, ki se jih je lotila bolezen, koliko svinj je v njih, koliko izmed njih je cepljenih zoper šen ter koliko jih je obolelo.

Gledé odločitve zdravih svinj od bolnih in okužbe sumnih svinj in gledé zapore okuženih hlevov (staj) se opozarja na določila § 20 zakona.

Ako se pokaže sum kužne bolezni pri živalih, ki so na pregonu, mora župan pregon ustaviti in odrediti gorenje začasne ukrepe.

3. Uradni živinozdravnik, ki je bil poslan, da poizveduje in uvede veterinarsko-polijske naredbe, mora hkratu vzeti seboj potrebno cepivo, da more takoj zdravilno cepiti obolele in kužne bolezni sumne svinje ter za silo cepiti okužbe sumne svinje; zdravilno cepljenje je izvršiti praviloma le na posestnikovo željo; cepljenje za silo je opustiti, če nasprotujejo utemeljeni pomisleki.

4. Posestnikom svinj, ki so v nevarnosti, je treba priporočiti, naj dajo te svinje cepiti; če preti posebna nevarnost, da se kužna bolezen dalje razširi, je treba oblastveno zaukazati cepljenje živali, ki so najbolj v nevarnosti (§ 44 zakona).

V obrambo cepljene svinje je po razmerah podvreči primernim opreznostim.

5. Zdrave svinje je odločiti od bolnih in kužne bolezni sumnih svinj in okužene dvorce (staje) dati pod zaporo.

Poskrbeti je treba za ločeno strežbo in krmljenje bolnih in kužne bolezni sumnih svinj. Prepovedano

je, da bi tudi navidezno zdrave svinje iz okuženih dvorcev skupno hodile na pašo; isto velja gledé skupne rabe vodnjakov, napajališčitd.

6. Bolne in sumne svinje se smejo klati le s posredovanjem živinozdravnika; v sili se smejo klati, če ni živinozdravnika, s posredovanjem lajika-oglednika mesa; poraba delov bolnih in kužne bolezni sumnih svinj pa je odvisna od mnenja živinozdravnika, ki se pritegne.

Za uživanje nepripravni so in se morajo uničiti izpremenjeni deli mesa ter v vseh okolnostih kri in drugi odpadki zaklanih bolnih svinj, ki so bile spoznane za užitne.

V uživanje se ne sme pripuščati in se mora torej neškodljivo odstraniti meso in mast bolnih svinj, pri katerih je mišičasto meso ali mastena tkanka izdatno izpremenjena.

Da se naredi porabno meso in mast zaklanih bolnih svinj, ki so bile spoznane za sposobne, da jih uživajo ljudje, za to veljajo določila točke 11 izvršitvenega predpisa k IV. oddelku „Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)*“.

7. Gledé izvažanja pod zaporo danih zdravih svinj in gledé razpošiljanja delov bolnih svinj, ki jih smejo uživati ljudje, naj se uporabljajo določila točk 12 in 13 izvršitvenega predpisa k IV. oddelku „Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)*“.

8. Svinje (njih deli), ki so poginile ali bile pobite, pa so bile spoznane za nesposobne, da bi jih uživali ljudje, naj se uničijo pod uradnim nadzorstvom.

9. Ko se je v kaki občini uradno dognal šen svinj, se lahko, ako se dalje pojavljajo taki primeri, prepusti županu z njegovo odgovornostjo, da izvršuje in nadzoruje zaukazane veterinarsko-polijske naredbe.

V tem primeru mora župan vpslati političnemu okrajnemu oblastvu vsak teden pravilno izpolnjeno tabelo o kužni bolezni, v kateri je navesti število okuženih dvorcev in staj-ter število bolnih svinj, ki so v tednu poročila prirasle, potem svinj, ki so ozdravele, bile pobite ali so poginile.

10. Okužene hleve, staje in pri bolnih živalih rabljena orodja je treba, in sicer tudi v primerih točke 9, pod živinozdravnikovim nadzorstvom osnažiti ter primerno razkužiti.

11. Po izvršenem razkuževanju je uradno proglasiti, da je kužna bolezen prenehala, in naloženo zaporo preklicati, ako v zaprtih dvorcih ni nobene svinje več, takoj, sicer pa, ako v teku osmih dni potem, ko je zadnje živinče ozdravelo, bilo zaklano ali poginilo, ni nobeno živinče vnovič obolelo ali poginilo na šenu.

12. V krajih, v katerih se po izkušnji pojavlja šen, je dobro, da se živali v obrambo cepijo, kar se dandanes že pogosto uporablja, da se zabrani nastopanje te kužne bolezni.

Dolžnost je torej državne veterinarske uprave to obrambno cepljenje vedno bolj uvajati v ogroženih krajih.

Zaradi tega, da se začasno določijo letni načrti cepljenja (privzemanje deželnih živinozdravnikov itd.) in zaradi tega, da se dobi finančna podpora akcije iz deželnih novcev, naj se politična deželna oblastva poprej dogovoré z avtonomnimi deželnimi upravami in na podlagi uspeha teh pogajanj naj pravočasno poročajo poljedelskemu ministrstvu, da se dovolijo državne podpore za izvršitev nameravanega cepljenja.

Perutninska kolera in kurja kuga.

1. Ako župan izve, da je kaka perutnina sumljivo obolela ali poginila, naj takoj zaukaže odločitev zdravih živali od kužne bolezni sumnih, naj zdrave živali začasno dene pod zaporo dvorca, sumne pa pod zaporo hleva in, ako moči, naj ukrene, da se zdrava čreda deli; ako bi bili vodni toki ali obče dostopni poti v okolišu kužnega dvorca, se morajo zdrave živali odvracati od teh vodnih tokov ali potov. Pri čredah, ki se gonijo, je ustaviti tudi nadaljnjo gonjo.

Kadar se poda predpisano naznanilo, je treba, če kužna bolezen še ni uradno dognana, žival, ki je eventualno poginila, v nepropustni shranki vposlati političnemu okrajnemu oblastvu, da dožene vzrok smrti.

2. V važnih primerih pošlje lahko politično okrajno oblastvo uradnega živinozdravnika v kužni kraj, da poistini kužno bolezen in zaukaže primerne veterinarsko-policijske naredbe.

To se mora zgoditi zlasti tedaj, če bi ob posameznem pojavljanju perutninske kolere (kurje kuge) v sicer prostih krajih moglo priti v poštev, da se pobije perutnina (prim. točko 4).

3. Čim se je uradno poistnil obstoj perutninske kolere (kurje kuge), mora politično okrajno oblastvo — ne gledé na začasne varnostne naredbe (točka 1), ki jih je ohraniti v moči tudi nadalje — zaukazati še naslednje:

- a) da se sme iz okuženega dvorca zdrava perutnina izvažati samo zaklana, če moči, brez perja, in ko se je dobilo dovolilo uradnega živinozdravnika, jajca pa samo, ko so se skrbno umila s sodino raztopino;
- b) da je živali, ki so poginile ali so bile usmrčene, uničiti z vsemi njihovimi deli takoj neškodljivo, ako moči s tem, da se sežgó;
- c) da je kurjek, ostanke hrane in druge odpadke vsak dan dobro pomesti in požgati ali pomešane z apnenim mlekom zbirati v dobro zaprti jami.

4. Da se bolna ali sumna perutnina pobije, je zaukazati le, če so popolnoma dani zakoniti pogoji; k tem spada zlasti tudi to, da se brez dvomno dožene, kako se je bolezen zatrosila.

Na prošnje posestnikov živali, ki jim je pripoznati višjo plemensko vrednost, se je ozirati, kolikor se dá; tudi obče gospodarske razmere posestnikov je najskrbneje uvaževati.

5. Ako se je kužna bolezen lotila perutnine v večjem številu dvorcev istega kraja, se lahko dene okuženi kraj pod zaporo in se po § 25 zakona lahko prepove, da perutnina ne sme prosto letati okoli. V večjih krajih se lahko zapora omeji na dele kraja. Morda ukrenjeno zaporo kraja je razveljaviti, čim ni več uvetov, s katerimi se more ukreniti.

6. Ako je v kakem okuženem dvorcu popadala ali bila pokončana vsa perutnina ali ako v teku štirinajstih dni potem, ko je zadnja žival poginila, bila pobita ali je ozdravela, ni nobena žival vnovič obolela, mora politično okrajno oblastvo zaukazati, da se prostori (vozovi, kletke itd.), ki služijo perutnini, dobro osnažijo in primerno razkužijo, in ko se je to izvršilo, proglasiti, da je kužna bolezen nehala.

7. Z ozirom na latentno nevarnost kužne bolezni se smejo za prevažanje žive perutnine urejene prazne shranke (kurniki, jerbasi itd.) vsakčas vzprejemati v prevoz po železnici samo, če so popolnoma snažne.

Iz inozemstva po železnici prihajajoče onesnažene shranke za perutnino je v mejnih postajah izključiti od uvoza in prevoza.

Tuberkuloza goved.

1. Za bolne veljajo tiste živali, pri katerih je bila tuberkuloza dognana v eni izmed oblik, ki jih je treba naznaniti.

2. Bolne živali je treba imeti odločene in jih oznameniti tako, kakor se določi administrativnim potom. Take živali se smejo oddajati samo za klavne namene in se nikakor ne smejo porabljeni za plemenske namene.

Teleta, ki jih povržejo bolne krave, je treba zaklati v šestih tednih; v posebnega ozira vrednih primerih se sme to opustiti.

3. Gledé porabljanja mleka krav, ki imajo tuberkulozo na vimenu, se opozarja na določilo § 46 (odstavek 4) zakona; da se naredi mleko drugih bolnih krav neškodljivo, kakor je omenjeno v § 46 (odstavek 3) zakona, ga je treba prekuhati.

4. Dolžnost posestnika bolnih živali je poskrbeti, da se kolikor moči odvrča nevarnost okužbe s tem, da se hlevi primerno snažijo, da se večkrat menja stelja in da se gnojnica in gnoj hitro odstranjata itd.

5. Ako posestnik bolno živinče odstrani iz njegove odločene staje (ker je poginilo, bilo zaklano ali oddano v zakol), mora to naznaniti političnemu okrajnemu oblastvu.

6. Ako so posestnikove gospodarske razmere občutljivo prizadete s tem, da je poraba bolne živali omejena, ker je tam kužna bolezen, ali ako zadene izvršitev teh naredb na posebne težkoče ali ako je dan zelo sumljiv primer kužne bolezni, je treba zaukazati poboj živali; gledé ceditve, ki se opravi, preden se živinče pobije, se zavrača na § 51 zakona in na izvršitveni predpis k njemu.

7. Ko se je po oblastvenem zaukazu pobilo bolno živinče ali ko je posestnik odredil, da se odstrani iz svoje odločene staje, je treba stajo ter pri živinčetu uporabljeno orodje in druge predmete do dobra osnažiti in primerno razkužiti.

8. Ako se je v kakem dvorcu dognala tuberkuloza v eni izmed oblik, ki jih je treba naznaniti, je treba posestniku priporočiti, naj da druga goveda, ki so v dvorcu, diagnostično cepiti; ako se posestnik podvrže pogojem, ki se določijo za to administrativnim potom, se lahko cepljenje izvrši na državne stroške.

K V. oddelku.

K § 47.

Ako se med postavljeno klavno živino dožene sum ali izbruh živalske kužne bolezni, je treba pred vsem odločiti živali, ki se lahko okužijo, od obolelih in sumnih živali.

Zakol bolnih, sumnih in takih živali, ki se lahko okužijo, je treba zaukazati, ako je to potrebno v interesu, da se zabrani nadaljnje širjenje kužne bolezni.

Tiste prostore, v katere so bile postavljene na kužni bolezen bolne ali sumne živali, je treba do dobra osnažiti in primerno razkužiti.

K VI. oddelku.

K § 48.

Vsako živinče, ki se pobije na izrečni oblastveni zaukaz, je treba raztelesiti, ako je poboj združen z načelno pravico do odškodnine, prav tako, kakor vsako živinče, o katerem se more domnevati, da je poginilo zaradi oblastveno zaukazanega cepljenja.

Za ravnanje, ki se ga je gledé tega držati, veljajo določila izvršitvenega predpisa k § 22 zakona.

K § 51.

Zaupnika, ki poslujeta za cenilca, naj zapriseže voditelj kugopazne komisije (besedilo prisege priloga VIII).

Organ političnega oblastva, ki posluje za tretjega cenilca, poda svoj izvid, sklicuje se na svojo službeno prisego.

Cenilci morajo izraziti cenilno vrednost — ne da bi se poprej o tem dogovorili — pismeno s pristavkom svojih podpisov in svoj izvid izročiti voditelju kugopazne komisije.

Iz teh treh cenilnih listkov naj voditelj kugopazne komisije dožene poprečnino, ki se takoj naznani posestniku.

O ceditvi je sestaviti poseben cenilni zapisnik (obrazec priloga IX) in cenilci naj ga podpišejo.

Cenilni zapisnik in cenilne listke je priložiti zapisniku o poizvedovanju o kužni bolezni.

K § 52.

1. Za klavne svinje je smatrati tiste svinje za meso in mast, ki po načelih racionalnega gospo-

darstva, ne gledé na eventualno menjavanje tržne cene živali, po stanju svojega razvoja ne nudijo nikakega upanja, da bi se v bodoče zvišala njihova vrednost, če se še dalje pusté v hlevu.

2. Poprečno tržno cenó vsakega mesca, ki jo poizvé deželno oblastvo po § 52 (točka a) zakona, je treba v prvih petih dneh naslednjega mesca objaviti v uradnih deželnih listih.

3. Vrednostni tarifi, ki se sestavi po § 52 (točka b) zakona, je oziraje se na starostne, pasemske in druge razlike, ki odločujejo cenó, dati v podstavó póporečno cenó, ki se je dosegla v zadnjem četrtletju na najvažnejših semnjih za porabne svinje za kilogram žive teže; postavljeno vrednostno tarifo je v prvih desetih dneh vsakega četrtletja objaviti v uradnih deželnih listih.

K §§ 53 in 54.

Doba v § 53 (točka d) in v § 54 omenjenih rokov se določa takole:

1. pri kužni bolezní na gobcu in parkljih, pri črncíci, šumečem prisadu in šenu 14 dni;
2. pri svinjski kugi 40 dni;
3. pri smrkavosti 90 dni;
4. pri tuberkulozi 270 dni.

K § 55.

Tudi če se prepuščajo živali (deli živali) posestniku proti njegovi volji (§ 55, odstavek 2 zakona), je treba skrbno gledati na to, da je izpolnjen pogoj, da državi ne nastanejo nikaki stroški iz uradnega dejanja.

K § 56.

Voditelj kugopazne komisije mora skrbno preiskovati, ali so v resnici dani zakonito določeni pogoji za izročitev morda zahtevanega predplačila, da je namreč primer ozira vreden in da je dana brezdvomno utemeljena pravica do odškodnine.

Vsekakor se predplačilo ne sme izročiti, ako so dane okolnosti, ki bi mogle izključiti plačilo odškodnine (§§ 53 in 54 zakona).

K § 58.

Vsako odločbo, s katero prizna deželno oblastvo kako odškodnino, je hkratu v prepisu naznaniti finančni prokuraturi.

K § 60.

Diagnozo je treba dognati z raztelesenjem.

Gledé ravnanja pri tem se zavrača na določila izvršitvenega predpisa k § 22 zakona.

Vsako na črncíci bolno govedo in vsakega takega konja ter vsako na šumečem prisadu bolno govedo je potem, ko je mrtvo, ceniti v zmislu § 51 zakona in izvršitvenega predpisa k njemu.

Cenilni zapisnik naj se sestavi po prilogi X.

Politično okrajno oblastvo naj zbira cenilne zapisnike, naj navede v razpredelkih za opomnje vse za višino podpor, ki se dovolijo, merodajne momente in tam naj se tudi naredi razviden konkretni predlog, ki se je stavil na tej podlagi; tako opremljene cenilne zapisnike je četrtletno do 5. dne januarja, aprila, julija, oktobra najdalje vposlati deželnemu oblastvu.

Deželno oblastvo naj predloge, ki mu dohajajo, zbira, natančno preskuša in opremljene s svojimi predlogi, ki se tudi vpišejo v razpredelkih za opomnje cenilnih zapisnikov, do konca navedenih mescev najdalje predloži poljedelskemu ministrstvu.

K VIII. oddelku.

K §§ 63 in 70.

Kazenska uradovanja je uvesti in izvršiti kar najhitreje.

Odmerjaje višino in vrsto kazni naj politična oblastva (pomorska upravna oblastva) skrbno uvažujejo vse v tem oziru merodajne momente; tako se je zlasti tudi vselej ozirati na to, ali je kaznivo dejanje zvrčati na golo neznanje dotičnih predpisov, na malomarnost ali na to, da se je dotičnik namenoma ognil tem predpisom, in ali in v kateri meri se je s kaznivim dejanjem povzročila veterinarsko-policijska nevarnost.

K § 73.

Živali, ki zapadejo, je treba najprej imeti odločene in jih dati preiskati po živinozdravniku.

Ako se spozna, da imajo živali živalsko kužno bolezen ali da so je sumne, je ravnati z njimi v veterinarskopolicijskem oziru po predpisih, obstoječih gledé tega.

Meso, čigar popolnoma nesumni izvir se verjetno dokaže in ki se spozna za užitno, je treba takoj

prodati s privoljenjem državnega pravdnštva in stranke.

V vseh drugih okolnostih ga je treba uničiti.

Druge živalske sirovine je treba, dokler se drugače ne ukrene, dati pod zaporo in razkužiti.

Ako se pa dožene, da so sirovine od takih bolnih ali sumnih živali, gledé katerih so v ozemlju, v katerem velja zakon, posebni zaukazi o ravnanju in pripustni porabi sirovin, ki prihajajo od njih, je treba z grajanimi sirovinami ravnati tako, kakor ustreza tem zaukazom.

K IX. oddelku.

K § 78.

Zaukaze, ki so se ukrenili na podlagi razveljavljenih predpisov, je po potrebi obnoviti v šestih mescih, formalno sklicujé se na določilo tega zakona, ki pride v poštev.

Ukaz dobi moč hkratu z zakonom z dne 6. avgusta 1909. l. (drž. zak. št. 177).

Biliński s. r.

Wrba s. r.

Bráf s. r.

Haerdtl s. r.

Stürgkh s. r.

Weiskirchner s. r.

Hochenburger s. r.

Živinski potni list

Občina: _____

Polit. okraj: _____

Dežela: _____

Štev. zapisnika. _____

Živinski potni list.

Štev. zapisnika	Dan izdaje	Ime in bivališče posestnika živali	
Leto 19		Skupno število živali	
		Natančen popis živali	
		Stojališče	
		Posebni znaki (vžgana znamenja, znamke v ušesih, tetoviranje itd.)	
		Kraj namembe	

Ime in bivališče posestnika živali	
Skupno število živali	
Natančen popis živali	
Stojališče	
Posebni znaki (vžgana znamenja, znamke v ušesih, tetoviranje itd.)	
Kraj namembe	

Izdal župan:

Potruje se, da je (so) bila(e) žival(i) preiskana(e) in za zdravo(e) spoznana(e) in da zoper to, da se spravi(jo) v promet, tudi sicer ni nikakih veterinarskopolijskih pomislekov.

Ta živinski potni list velja 10 dni.

Občina . . . . . dne . . . . . 19 . . . . .

Župan:

Opomnja:

Izdano na podstavi (odvzetega) skupnega živinskega potnega lista z dne	Datum: . . . . . 19 . . . . . št. zap. . . . .
	Občina: . . . . . Pol. okraj: . . . . .
	Dežela: . . . . .

Opomnja:

Izdano na podstavi (odvzetega) skupnega živinskega potnega lista z dne	Datum: . . . . . 19 . . . . . št. zap. . . . .
	Občina: . . . . . Pol. okraj: . . . . .
	Dežela: . . . . .
Da se je eventualno zmanjšalo število živali, ter da se je podaljšal potni list, in druga potrdila je pripomniti zadaj na živinskem potnem listu.	

СРЕДНЕЕ ЗАДАНИЕ ИСПЫТАНИЯ

Podučilo

prikaznih živalskih kužnih boleznih, navedenih v § 16 zakona z dne 6. avgusta 1909. l. (drž. zak. št. 177), ter goveje kuge.

1. Kužna bolezen na gobcu in parkljih.

Ta bolezen, za katero so navzetni vsi prežvekovalci ter svinje in ki je silno lahko prenosna, se razvije samo po okužbi. Razodeva se s tem, da se na sluzni koži (sluznici) gobca in na koži svitka ali venca parkljev ter med parklji izpahnejo mehurčki in uljesa (tvorovi).

Pri ovcah, kozah in svinjah se pojavlja ta bolezen poglavitno kakor kužna bolezen na parkljih, pri goveji živini pa kakor bolezen na gobcu in na parkljih.

Sluznica gobca je otekla in pokrita z vlačno sluzjo, ki se vleče kakor nit; pri govedih se čuje pogosto šuden cmokajoč glas, kadar odpirajo gobec; hrana se živali večinoma upira in prežvekovanje ustavi, mleka se pri kravah manj izloča. Na brezobnem robu gornje čeljusti, na koncu jezika, na sluznici usten in ostalih delov gobca pri prežvekovalcih, na rivecu pri svinjah se izpahnejo mehurčki in mehurji, ki so napolnjeni s spočetka svetlo, pozneje bolj motno tekočino, potlej popokajo, da ostanejo za njimi rdeče rane, ki se v daljnem poteku polagoma pokrijejo, oziroma zacelijo; žival težko uživa in žveči klajo, zlasti dotlej, da se naredé uljesa.

Pri kravah se prikažejo enaki spuščaji ali opahki kakor v gobcu tudi na vimenu.

Parklje dobi žival bolj vroče, občutljivost na svitku in med parklji je večja, na bolj rdeči koži teh delov se pokažejo, kakor v gobcu, mehurji, ki kmalu popokajo in puščajo za seboj rane. Živali kažejo napeto hojo, stanje jim povzroča bolečine, rade polegajo ter se le s trudom premikajo z mesta. Pri svinjah se vnetica včasih razširi od parkljev nad bincelj; zlasti pri gnanih svinjah se parklji ne redko olupijo in izzujejo.

2. Črhnica (vranični prisad), šumeči prisad, kužna bolezen divjačine in goved.

a) Črhnica (antraks) je nalezljiva bolezen, ki se najčešče prikaže pri goveji živini in ovcah, potem pri konjih, redkeje pri kozah in svinjah, prav hitro teče in večinoma končava s smrtjo; povzročajo jo bacil črhnice ali trosi šumečega prisada in pojavlja se posebno v poletnih mescih ter je v nekaterih krajih udomaćena.

Prikazni so različne po vrsti živine, katere se loti, in po delih telesa, kateri so poglavitno prizadeti. Skupno pri vseh oblikah črhnice je to, da bolezen hitro teče. Kadar živinčeta med domačimi živalimi iste staje na nagloma poginejo v krajih, kjer se črhnica rada oglašča, mora to že samo obuditi sum te kužne bolezni.

V slučajih, kjer bolezen najhitreje izteče ter se zlasti primerja pri govedih in ovcah, zgrudijo se živali, ki so bile poprej videti zdrave, kakor zadete od kapi ter poginejo večinoma že v malo minutah.

Kadar bolezen nima tako naglega teka, kakor se to dogaja posebno pri govedih in konjih (vročica vraničnega prisada), se začne poprej zdravim živalim mahoma hrana upirati (goveda ne prežvekujejo, nekoliko jih napenja), kravam pojemlje ali usahne mleko, začno se tresti, celó stresa jih mraz, vročina je po životu neenako razdeljena in se izpreminja, udje se zmikajo (utripljejo), žila hitreje bije; vidi se velika omama ali nasproti razburjenost, dihalo težko, vidne kožne sluznice so temnordeče, včasih krvavé sluznice in nastopi krvava driska; konje navadno ščiplje (kolika), ovce imajo krvavo scanje. To se opaža pogosto tudi pri govedih.

Bolezen, ki konča večinoma s smrtjo, traja nekaj ur do več dni.

Včasih se vidijo pri bolnih živalih poleg prej omenjenih prikazni razsežna uljesa na koži po različnih delih telesa ali opisane bulaste otekline v koži in v sluznicah, ki so spočetka vroča in boleča, pozneje pa mrzla in brez bolečin, a včasih zopet nagloma zginejo, ali prisadno razpadejo, ako se bolezen dalje vleče. Zavisno od mesta teh oteklin kažejo se raznovrstna motenja, težko sopenje, žival ne more scati ali iztrebiti se itd.

Pri tej vrsti antraksa pogine sicer, četudi samo na sebi še prav obilo živine, vendar manj nego pri prej navedenih oblikah črtnice.

b) Šumeči prisad (šum, let, letna bolezen, šumenje, muka) je bolezen, ki jo povzroča bacil šumečega prisada ali trosi šumečega prisada in ki nastopa pri mlajših govedih, navadno v starosti od šest mescev do štirih let, redkeje pri starejših govedih, zlasti v poletnih mescih in v določenih krajih, ki končava hitro in navadno s smrtjo in se pokaže s tem, da nastane na različnih mestih telesa naglo rastoča otekline, ki prasketa (šumi), ako se potipa.

V nekaterih primerih je prikazen otekline prvi pojav bolezn, ki se opazi, v drugih pa postanejo živali, preden izbruhne bolezen, utrujene, žalostne, nehajo žreti in prežvekovati, gobec je suh, končni deli so mrzli, koža se trese, telesna toplota narašča, živali šepajo na eni ali na drugi nogi, včasih jih napenja in dobé koliko.

Otekline se lahko naredi na različnih delih telesa; najčešče je na plečih, na križu, v ledju, na stegnih, na spolovilih, tudi spodaj na prsih ali ob strani na vratu (nikdar na koncu nog). Spočetka majhna, nerazločno omejena in zelo boleča se otekline hitro veča in lahko doseže v osmih do desetih urah precej velik obseg. Polagoma postaja od srede manj občutljiva, prasketa (šumi), če se potipa in jasno zveni, če se potrka nanjo. Če se otekline prereže, teče iz nje v početku bolezn temno-barvana kri, pozneje penasta smrdeča tekočina. Koža nad večjimi oteklina odmre, postane zaradi tega v sredini neobčutljiva, čudno hladna in pergamenasta.

Dokler otekline narašča, narašča tudi treslica, koža se beli, žila naglo bije in žival hitro diha in vrhu tega težko; bolne živali zelo lahko padajo, le s težavo in opotekajoče se morejo premikati z mesta. Končno se vležejo, ne da bi zopet vstale, njihova koža se ohladi in končno navadno poginejo, večinoma v enem ali dveh dneh potem, ko so nastopile prve prikazni bolezn. Prav redko je, da bi živali ozdravele; živali pa, ki so prestale šumeči prisad, so navadno varovane, da ne obolé vnovič na tej kužni bolezn.

c) Kužno bolezen divjačine in goved povzroča bacil svoje vrste in se loti pretežno poleg jelenov in divjih svinj tudi goved in domačih svinj.

Bolezen nastopa zlasti pri govedih v treh oblikah (na koži, pljučah, črevih). Prvi dve obliki sta najvažnejši in jako pogosto v zvezi s tretjo; ne redko se pojavijo pa na isti živali tudi vse tri oblike.

Kožna oblika se kaže najprej s hudo treslico in z obsežnimi, močnimi, vročimi in bolečimi oteklina na glavi, vratu in ožrelju ter s tem, da živali ne uživajo klaje in ne dajejo mleka; često naredi stranska sluznica jezika strjene, mlahave žmule in jezik sam je včasih tako hudo povečan in otekel, da visi iz gobca. Živali se hudo slinijo; pri tem se prede steklasta sluz v nitih iz gobca; živali težko požirajo in imajo napade zadušenja. Ostale vidne sluznice glave so rjavordeče zabarvane in včasih pretkane s krvjo.

Smrt nastopi navadno po 12 do 36 urah.

Pri pljučni obliki, ki nastopa navadno pri divjačini, pa se opaža ne redko tudi pri govedih, se pokažejo pojavi naglo potekajočega vnetja pljučne prsne mreže s hudim sopenjem kakor glavnim pojavom. Pri tej obliki traja bolezen pet do osem dni.

Črevesna oblika, ki se pojavi s koliko, pri čemer silijo živali, da se iztrebijo blata, ječe, se pogosto vlegajo in iztrebljajo blato s krupoznimi masami ali s krvavimi masami, nastopa večinoma v zvezi z eno izmed prejšnjih dveh oblik bolezni. Bolezen traja poprečno 12 do 36 ur. Kužna bolezen divjačine in goved končava večinoma s smrtjo.

3. Pljučna kuga goved.

Pljučna bolezen je lastna govedu in je po okužbi nastajajoče vnetje pljuč in prsne mreže, ki se po navadi kakor kuga vname, ter v hlevih, kamor se pritepe, dokaj živine pokonča.

Začetek bolezni je mrzlica, koje prvi pojav se spozna na tem, da je telesna temperatura višja (menjajoča temperatura zlasti na rogovih in ušesih), da žival nima teka, da kasneje prežvekuje in da pri kravah popušča izločanje mleka. Kmalu se prikaže tudi kratek, boleč kašelj, — zlasti kadar živali vstajajo — in hitreje in težko sopenje.

Te prikazni skupaj so same za se dovoljne, da obudé sum pljučne bolezni, posebno če se opazijo pri novi goveji živini, kar se je pridobi k domači živini, ali pa nekaj časa po tem, ko se je kaj nove živine prignalo, med govedu, kar jih je bilo poprej.

Pozneje se pokaže splošna bolezen ter sopenje v spremstvu z bolečim, slabim, zamolklim (suhim) kašljem še razločnejše. Smrček je suh; živali se jed upira, neha prežvekovati; prsna stena postaja občutna, če se pritisne; živali stojé z naprej molečo glavo, odprtimi nosnicami, široko razstavljenimi prednjimi nogami, ter se sploh ne vlegajo ali samo za malo časa s podloženimi ali pred se stegnjenimi nogami; stokajo in ječe pri sopenju in bruhajo izkašljevaje včasih vlačne sluzne mase. Breje krave v zadnjem času rade spovržejo. Kadar je bolezen huda ali taka, da žival pogine, shujša žival močno in oslabi; včasih se prikažejo vodenične, testaste otekline na ožrelju, spodaj na prsni in na nogah; večkrat se prikaže proti koncu močna driska.

4. Smrkavost.

Ta bolezen se pojavlja le vsled okužbe s tem, da se prenese bacil smrkavosti, in se loteva poglavito živali iz vrste kopitarjev.

Po tem, ali ima smrkavost svoj sedež v notranjih ali zunanjih organih (ki so najčešče po bolezni izpremenjeni), imenujemo bolezen nosno smrkavost, kožno smrkavost ali pljučno smrkavost.

Te oblike bolezni se nahajajo ne redko skupaj na istem živinčetu. Bolezen poteka ali naglo (akutna smrkavost) ali počasi (kroniška smrkavost).

a) Nosna smrkavost ima svoj sedež v nosni sluznici in to je najčešča oblika smrkavosti.

Njena znamenja so:

1. iz nosa se cedi spočetka redka, sluzovita, sluznognojna, zelenkastorumena ali siva, pozneje lepljiva, gosta, grudasta, grda (gnojnična) tekočina, ki teče navadno na eni strani iz nosa in je tu in tam pomešana s krvjo;

2. pokažejo se vozlasti, bunkasti otoki v goltancu kakor lešnik, pa celo tudi kakor kurje jajce debeli in še debelejši, ki so trdi, neboleči, malo gibki, s sosesčino zrasli ter tiče na tisti strani, na kateri se cedi iz nosa;

3. vidijo se mali trdi vozlički na sluznici nosne otlina, posebno na hriplju, iz katerih se razvijajo okrogli, spočetka ploski tvorovi, ki se kmalu poglobijo ter kažejo potem vzvišen, rekel bi oglodan rob in umazano sivorumeno mastno dno, stekajo se pri gostejšem stanju ter imajo potem podobo večjih, nepravilno zanožinastih uljes ali tvorov. Te izpremembe, če so blizu vhoda nosne otlina, se zapazijo že z očesom, a če tiče višje, pa se lahko otipajo s prstom.

Že samo eno teh znamenj, če se najde na živinčetu, dela ga smrkavosti sumno; a če se zapazi ob enem več teh znamenj, ni več dvoma, da je živinče smrkavo.

b) Smrkavost se razvije včasih najprej v pljučih, v sapniku in v jabolku ter se imenuje potem pljučna smrkavost. Tako živinče diha polagoma čim dalje težje, ima suh, otel kašelj ter hujša. Meseci lahko pretekó, preden se tem znamenjem pridružijo znamenja nosne smrkavosti ali kožne smrkavosti. Tako na videz nadušljivo živinče mora se šteti za sumno smrkavosti, če je poprej bilo prišlo v dotiko s smrkavimi živalimi.

c) Pri kožni smrkavosti se prikazujejo na različnih mestih života male, okrogle, malo ali sploh neboleče, kakor lešnik ali oreh debele rastoče bule, ki se kmalu omehčajo, predró kožo ter cede vlečljivo, rumenkasto ali včasih rjavkasto, rdečkasto, tudi grdo barvano gnojasto tekočino in delajo tvorove z okopno debelejšimi, vzvišenimi in oglodanimi robovi in nečistim (špehastim) dnom, ki so čim dalje večji ter izločajo vlečljivo, grdo, za dlako lepljivo tekočino. Med bulami in tvorovi narejajo se včasih vrhoviti otoki, pogostoma tudi bunkaste oteklina žlez na prsih in v dimljah.

Včasih se pokaže na eni ali drugi nogi, posebno na zadnjih udih razširjena, močna oteklina, na kateri se pozneje naredé bulasti vozli, ki se odpró, iz njih teče grdo barvan gnoj in izpremené se v tvorove.

Kadar smrkavost že dalje trpi, začne živinče hujšati, kratko sopsti, ima kratek, mlohav kašelj; videti je slabo; dlaka postaja motna in se ne sveti; po udih, na grodih in po trebuhu se delajo testovite oteklina in živinče naposled pogine od same medlosti in onemoglosti.

V nekaterih primerih se znamenjem smrkavosti pridruži huda vročica in potem utegne živinče poginiti že po 8 do 14 dneh bolezní.

5. Osepnice ovac.

Osepnice pri ovcah so prav nevarna bolezen z vročico in opahki, ki nastaja samo po okužbi ter nastopa kakor kužna bolezen.

Nekaj dni po okužbi se prikaže pri ovcah neka pobitost in otožnost, jed se jim upira, prežvekovati nečejo, solze tekó iz oči, neka sluz pa iz nosnic, sopejo hitreje in srce hitreje bije, telesna toplota se jim poviša. Dan ali dva dni kasneje se prikažejo po mestih kože, kodar je manj volne, posebno po glavi, okoli oči in gobca, na notranji ploskvi sprednjih in zadnjih stegen, na prsih in po trebuhu male, rdeče maroge kakor od boljšjega pika, ki postajajo v prihodnjih 2—3 dneh potem kakor grah ali bob debeli vozli, iz katerih se naredé nekaj dni pozneje mehurčki z vlačno tekočo vsebino. Čez nekaj dni se ognójé ter naposled pósušé v rumenkaste, potem črnorjave kraste, ki se čez 8—14 dni oluščijo, da ostaja za njimi nekoliko uglobljena brazgotina.

Bolezen traja dotlej, da kraste odpadejo, 3—4 tedne.

Pri nekaterih živalih se razvije kaj obilo oseptic s silno vročico in močno vnetico kože; osepnice se držé tedaj tikoma druga druge, tvorijo naposled večje ploskve tvorov, ter posezajo včasih tudi na sluznico žrela in sapnika.

6. Sramna kuga konj in spuščaj mehurčkov konj in goved.

a) Sramna kuga je nalezljiva bolezen s kroniškim potekom, ki se pojavlja pri plemenskih konjih ter se širi dalje samo po spoji ali plemenjenju.

Prve izpremembe se pokažejo na spolovilih (spolnih delih). Pri kobilah se opazi, da se dalj časa hudo pojajo in da se jim iz marogasto pordečene sramnice cedi sluzast ali sluzastognojast iztok; kmalu potem se pokaže po sramu mehka, testovita oteklina; na vhodu sramnice se naredé mali vozlički, redkeje mehurčki, iz katerih postanejo pozneje tvori ali pa male, bele, oziroma svetlorumene maroge; kobile se večkrat poščivajo in živahno gibajo s sramom.

Žrebeci kažejo živahen spolni nagon, večkrat se poščivajo, izpuščaje vendar le malo mokrice; ustje pascala je močnejše rdeče in oteklo; iz njega se včasih cedi vlačna sluz. Na želodu, raste in včasih na možnji (modniku) se naredé včasih vozlički in iz njih tvorovi, oziroma okrogle bele lise.

Po različno dolgem času se pokažejo tako pri kobilah kakor pri žrebcih na raznih mestih kože trde, neboleče, prilično kakor tolar velike otekline (Quaddeln), ki se polagoma ali naglo zopet izgubé; na to pa nastanejo na drugih mestih nove take kakor tolar velike lise, ki večinoma srbijo.

Po daljšem teku bolezni se zapazi neka slabost na zadku živinčeta; če počiva, prestopa pogostoma z zadnjima nogama, opoteka se gredoč v križu, težko vstaja, če se je bilo uleglo, ali šepa na eni ali drugi nogi.

Ne redkokrat ohromé drugi deli telesa, eno ali drugo uho, prednja ali zadnja ustnica, zgornja trepalnica ali rep.

Živinče sicer rado jé, vendar znatno shujša, dlaka postane razmršena, brez sijaja; naposled se pokažejo otoki na dolnjem trebuhu in po udih kakor od vodenice, pri žrebcih na možnji in vampu; naposled poginejo konji po dolgi bolezni.

b) Spuščaj mehurčkov kaže nalezljiv spuščaj po spolovilih konj in goved, ki se lahko širi po spoji (plemenjenju), pa se lahko prenese tudi drugače.

Pri ženskih živinčutih se pokažejo na sramu mali mehurčki, ki počijo ter se izpremené v površna mala uljesca ali čire, ki se naposled pokrijejo s tankimi krastami, da se pod njimi zaceli. Iz sramnice se cedi bolj ali manj obilen, sluzast ali gnojast iztok, osramje in presredek je včasih zastasto otekel.

Pri moških živinčutih izpahne se na različnih mestih rasti (člena); ta spuščaj izteče kakor pri kobilah in kravah; navadno je na zalupi (prednji kožici) videti testovito oteklino.

Splošnega občuta to ne moti niti pri ženskih niti pri moških živinčutih; bolezen hitro teče in živali ozdravijo v 3—4 tednih.

7. Garje konj, oslov, mul in mezgov, potem ovac in koz.

Garje so nalezljiva bolezen na koži, ki se pri konjih, oslih, mulah in mezgih, potem pri ovcah in kozah pojavlja kakor kužna bolezen.

a) Garje konj, oslov, mul in mezgov. Na raznih mestih kože, posebno na glavi, vratu, plečih, pa tudi po drugih delih života kakor na primer na goltancu, na notranji strani stegen, na dnu grive, na korenini repa in na binclju se naredé spočetka mali vozlički, nad katerimi in okoli katerih dlaka izpada ter postajajo odtod plešine, pokrite z luskami. Vsled silnega srbenja se konji neprestano drgajo ali čehlajo, grizejo in ščipljejo; odtod postane koža debela, gubava ali nabrana, razpokla, ranjava ter se polagoma pokrije z debelimi krastami. S prvotno zadetih mest se širi bolezen dalje, tako da se naposled utegnejo opahki prijati kože celega telesa.

Kadar koli se na prej imenovanih vrstah živali vidi, da se jim je po telesu izpahnilo in da jih hudo srbi, se mora sumiti, da so garjave.

b) Ovčje garje. Garjave ovce se drgajo, čehlajo in ščipajo ter s tem razodevajo, da jih močno srbi, posebno tedaj, kadar so se razgrele. Kadar se zapazi silna srbečica pri več ovcah ene črede, sumiti je že zaradi tega samega na garje ter nastopi dolžnost stvar naznaniti. Na tistih mestih po kozah, zlasti okoli križa in nastavka repa, na katerih se je izpahnilo, so mali vozlički, mehurčki in mozolji, ki se pokrijejo z luskami in krastami, s katerimi se razrahljana volna lahko privzdigne. Runo postane kodravo ali kuštravo, volna je semtertje zalepljena, poizpada mestoma ter pušča lise ali plešine, na katerih je koža debelejša in pergamenasta.

Kadar traja bolezen dalj časa, postane koža debelo-krastava in vsled drganja in praskanja kraveča, plešivost pa sega vedno dalje in dalje. Ako se bolezen prepušča sama sebi, živali shujšajo ter poginejo naposled od onemoglosti.

c) Garje koz. Garje koz se kažejo skraja samo na mestih, ki so malo porasla z dlako, zlasti na glavi (ustnih, nosu in ušesih), pa kmalu se razširijo po celem telesu in se označijo s sivim, otrobastim spuščajem luskin ali s tem, da se naložijo trde, razdrapane kraste. Koža garjavih koz je odebeljena, razpokana in nagubana, postane pergamenasta ter gola; koža vedno močno srbi.

8. Steklina.

Steklina je nalezljiva, hitro tekoča bolezen, ki se pojavlja najčese pri psih, in ki se širi dalje edino le po grizui steklih živali, posebno steklih psov.

Priklazni stekline so v poglavitnem pri vseh živalih enake. Najbistvenejša znamenja v največ primerih so: razburjeno, togotno (razgrajavo) vedenje, velika razdražnost, nagnjenje h grizenju ali ujedanju ali pa k bodenju, trkanju itd. (prava steklost ali besnost), v drugih primerih pa se kaže otopelost, slabost, ohromelost različnih delov telesa, posebno zadka; takrat žival ni tako močno grizljiva (tiha steklost).

a) Pasja steklina. Kar se najprej opazi, je to, da se pes drugače vede nego po navadno; psi postajajo čmerni in neprijazni, nepokojni in plašljivi ali leni in zlovoljni; pogostoma se zarivajo, slušajo svojega gospodarja le neradi in radi utekajo; manj jedo ali celó ne jedo, nasproti bi radi kaj ne- užitnega ali neprebavnega, kakor les, slamo, perje, usnje it. pogoltnili ter lizali mrzle stvari, kamenje, kako kovino itd., vodo, tudi svojo scanico.

Ta znamenja, ki že sama delajo psa sumnega stekline, trajajo en dan do dva dneva, na to psa še bolj žene, da bi ušel z doma in se klatil okoli; hudo začne gristi in klati, posebno druge pse, mačke in večje domače živali; glas mu je zdrt in hripav; kadar laja, kratko zalaja ter potem v višjem glasu zateguje in tuli. Te prikazni se opazujejo popadkoma; v takem popadu postane popolnoma nezavesten (brez zavesti); v presledkih med popadki pes mirno leži in ždi, a moči je s hrupom, če se ga dotakneš s palico, s preživo lučjo itd. storiti, da ga popade besnost. Da bi se stekel pes prav res bal vode, tega ni; za hrano ali jed prav nič ne mara, nasproti bi če dalje raje požiral neprebavne, celó gnjusne stvari.

Psi hitro hujšajo; videti so čudni, oči so jim kalne, vdrte, dlaka brez svita in kuštrava.

Naposled mu ohromi in oslabi zadek in spodnja čeljust, popadki ne trajajo tako dolgo in niso tako silni in pes pogine večinoma med petim in sedmim dnevom bolezni.

Ta znamenja se opazujejo najrazločneje pri takozvani besnosti.

Pri takozvani tihi steklosti se ne kažejo tako razločno znamenja grizljivosti, potepanja, vzburjenosti in nemirnosti; bolne živali so bolj tihe in otožne ter se rano prikaže slabost in ohromelost.

Znamenja, ki vzbujajo sum stekline, so ob kratkem povzeta ta-le, s početka: izpremenjeno vedenje psov, izpremenjeni tek, pozneje: nagnenje, kam uiti in potepati se okoli, očitna grizljivost, izpremenjen glas in da se ta znamenja popadkoma stopnjujejo.

b) Mačja steklina je podobna pasji; očitna je posebno velika nemirnost teh živali in da silno rade grizejo in praskajo.

Slične pojave kažejo tudi stekle lisice in volkovi.

c) Konjska steklina. Navadno si glodajo konji ob začetku bolezni tisto mesto života, kjer jih je vgriznila stekla žival; konj postaja nemiren, razburjen in plašljiv; včasih se mu razdraži spolni nagon; jed se mu začne upirati, požira težje, glas mu je zdrt in hripav; prikaže se božjastna zvjavica, tudi krč. Ob pravih popadkih steklosti konj rita in udarja, grize opravo, vjeda celo v svoj život, da si otrga kose kože ali se vsaj do krvi vščipa, ter popada tako tudi druge živali. Sope hitreje, iz gobca se cedé pene in sline, glas postaja zdrt in hripav. V nadaljnem teku bolezni postanejo popadki krajši in slabiji, žival hitro propada; zadek oslabi, naposled ohromi. Od te dobe konj večinoma leži ter pogine v 4—6 dnevih bolezni.

d) Goveja steklina se ujema gledé prikazni v poglavitnem s prikaznimi, kakršne se vidijo pri konjih; grizljivost se pri govedih sicer ne razodeva, zato pa bodejo in trkajo z rogovi ob katero si bodi reč ali žival.

e) Ovčja in kozja steklina. Te živali kažejo v začetku steklosti nemir, razdražen spolni nagon, srbečico po koži, žreti in prežvekovati (preživati) se jim neče več. Kadar so besre, živali nenavadno poskakujejo, teptajo z nogami, škripljejo z zobmi, cedé slino iz gobca, trkajo z rogovi; koze včasih tudi opravo grizejo. Naposled poginejo z znamenji ohromelosti.

f) Svinjska steklina. Stekle svinje (prašiči) so jako divje in plašljive, čohajo se in praskajo na mestih, kjer so bile ugrizene. V popadkih steklosti se jim močno peni iz rilca ali gobca, sopejo hitreje, vid ali pogled jim je preteč ter grizljivost presilna. Preden poginejo, jim ohromi zadek.

9. Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen).

Te boleznii se pojavljata zdaj s prikaznimi svojevrstnega nalezljivega črevesnega vnetja (svinjska kuga), zdaj s prikaznimi nalezljive pljučnice (svinjska kužna bolezen) in nastopata neredko hkratu druga poleg druge v isti svinjski staji ter tudi pri isti svinji.

Vse svinje so enakomerno sprejemljive za imenovani boleznii. Pasma in spol ne delata razlike.

Obolelost se povzroča le z okužbo.

Okužujejo se poglavitno tako, da očitno za kužno boleznijo bolne svinje, take okužene svinje, ki se še ne kažejo očitno bolne, ali tudi že navidezno ozdravele, pa še povsem zdrave svinje okužijo zdrave svinje v hlevu, na paši, na prevozu ali na semnjih itd.

Kužnina pa se raztroša tudi po izdihavanem zraku, po izmečkih, ki jih mečejo obolele živali pri kašljanju iz sebe, po skupni piči, po napajališču, po izmetanem blatu in po seči, po ne razkuženih okuženih hlevih, po gnoju iz okuženih hlevov, po stelji in ostankih piče, po hlevskem orodju, delih in odpadkih za kužno boleznijo bolnih mrtvih svinj. Zlasti z neprevidnim ravnanjem, kadar se koljejo za kužno boleznijo bolne ali okužene svinje, nastajajo v dotičnih dvorcih nevarni viri kužne boleznii. Končno razširjajo boleznii tudi osebe kakor: strežno osebje, skopljachi itd.

Znamenja boleznii so različna po tem, ali je obolela svinja za svinjsko kugo ali za svinjsko kužno boleznijo ali za obe nalezljivi boleznii hkratu.

Obe boleznii pričenjata s tem, da svinja nima pravega teka in je vedno žejna; živali so tedaj zelo mlahave in slabotne, zlasti v zadnjem delu; hoja jim je trudna, opotekajoča, omahujoča v zadnjem delu; noge so jim takorekoč drvene, koraki majhni. Svinje poležavajo, zarivajo se v steljo in vstajajo le nerade in težavno.

Pri svinjski kugi se kaže nagnenje za bljuvanje ali bljuvanje samo, zapeka ali odpad majhnih, trdih, ilovnato barvanih ali temnih kep blata, ki so često prevlečene z žlezo ali strjeno krvjo. Tudi nastopajo driske, ki sledé tej zapeki, ali s katerimi se pojavi bolezen koj ob začetku; pri tem se kažejo tekoče, žlezaste, često penaste izpraznitve rumene, rjave, zelenkaste barve; včasih so ti odpadki pomešani tudi s krvjo in smrdé.

Pri svinjski kužni boleznii so najznačilnejša znamenja boleznii suh, bolesten, popadkoma nastopajoč krčevit kašelj ali vedno pokašljevanje ter naporno, očitno, sopihajoče dihanje.

Tako pri svinjski kugi kakor tudi pri svinjski kužni boleznii imajo živali vročino in včasih se pokažejo prikazni mrzlice. Koža kaže nenavadno temperaturo, čuti se nenavadno vroča, v drugih primerih nenavadno hladna; neredko se pojavijo razločno kožni spuščaji, in sicer posebno za ušesi, na hrbtu, na notranji stani zadnjih stegen in po trebuhu. Pri tem je koža ali marogasto pordela in lahko napihnjena ali pokrita z večinoma posamezno stoječimi krastami, neredko pa tudi z razsežnimi plastmi luskin.

Ob začetku bolezni se opazuje tudi često, da se oči solzé; pozneje jih zalepi vlačna, gnojna tvarina.

Za kužno boleznijo bolne živali pogosto hitro medlé in poginejo neredko v malo dneh; včasih pa traja bolezen več tednov in se lahko vleče celo na mesec.

Pojavi bolezni nastopijo pri novo nakupljenih svinjah praviloma kmalu potem, ko se spravijo v hlev, ter so tako očitni, da ne morejo ostati skriti, ako strežaji le količkaj pazijo.

10. Šen (peračec) svinj.

Šen (peračec) svinj povzroča šenov bacil; šen nastopa zlasti v vročih poletnih mescih in se loteva predvsem mlajših in manje odpornih živali.

V začetku bolezni kažejo svinje že, da je v veliki meri moten splošni počutek, so medle in žalostne, poležavajo, nimajo teka, pač pa večjo žejo.

Čim bolezen napreduje, nehajo popolnoma žreti, zadek je občutljiv proti pritisku, ne redko se pojavi nagnenje za bruhanje ali pravo bruhanje, včasih se opaža zapeka, češče pa driska.

Vidne sluznice so temnordeče, koža je na opisanih mestih ali tudi dalje okrog, zlasti na trebuhu, v dimljah, na srednjem mesu, na notranji strani stegen, na tilniku, na hrbtu in na ušesih rdeča ali vijoličasto barvana. V nekaterih primerih se pordi površina telesa šele kratko pred smrtjo ali po smrti.

Razen tega se opaža včasih, da so živali hudo razburjene in nemirne ali nasprotno čudno otopele, da silijo na eno stran in tekajo v krogu, pozneje da je zadek oslavljen in ohromel.

Hudi primeri končavajo navadno s smrtjo s prikaznimi zadušenja, in sicer če bolezen zelo hitro poteka, že v enem ali v dveh dneh, če poteka manj hitro, po štiri- do osemdnevni bolezni.

Pri lahkkih primerih ozdravijo živali, toda ne redko nepopolno. Za posebno lahko obliko šena svinj je smatrati opriščevo mrzlico (Backsteinblattern). Ta bolezen je značilna večinoma le s tem, da se naredé čudne maroge v okrogli ali četverooglati, tolarški, ostro omejeni obliki in temnordeči do modrordeči barvi, ki molé nekoliko nad kožo in se prikažejo posebno razločno pri zaklanih s kropom politih svinjah.

11. Perutninska kolera in kurja kuga.

a) Perutninska kolera je nalezljiva, z glivo svoje vrste povzročena, jako lahko prenosna bolezen, ki se loti domače perutnine, zlasti kokoši, puranov, gosi in rac in ki končuje skoro brez izjeme smrtno.

Zdrave perutninske staje se okužijo najčešče z novo vstavljeno bolno perutnino. Razen tega se lahko bolezen razširi s perutnino, ki je poginila za njo, in z odpadki (jajci, blatom, krvjo, črevi, perjem itd.) živih ali zaklanih bolnih kokoši, gosi, rac itd. Tudi se lahko zdrava perutnina okuži s tem, da pride na ceste ali pašnike, v potoke ali tolmane, ki jih je poprej rabila bolna perutnina.

Okuženost kake perutninske staje se pokaže najprej z mahoma nastopajočimi primeri smrti. Gosi, kokoši in race itd. poginejo ne redko mahom brez prejšnjih prikazni bolezni.

Ako se natančno opazuje dotična perutnina, pa se po navadi opazi potem, ko so se pripetili prvi primeri smrti, da so nekatere živali trudne in žalostne, da se opotekajo in padajo, da se jim ježi perje, da povešajo peruti, da nimajo teka, pač pa kažejo večjo žejo, ne redko bruhamo sivorumeno sluznato tvarino in imajo smrdečo drisko. Izpraznjeno blato je najprej kašasto in belorumene barve, pozneje sluzavo, vodeno in zeleno. Greben in bradica kokoši sta modrikastordeče zabarvana. Dihanje je naporno, sopeče. Živali zavijajo od časa do časa glavo in poginejo s krči ali dremljivimi prikaznimi.

Bolezen traja v pretežnem številu primerov — ne gledé na nenadne primere smrti — en dan do tri dni, pa se lahko vleče tudi do osem dni in še dalje. Večina primerov končava s smrtjo.

b) Kurja kuga je naglo iztekajoča se nalezljiva bolezen, ki se loti večinoma kokoši, izjemoma tudi gosi. V svojem poteku je ta kužna bolezen slična perutninski koleri in pri živalih, ki se jih je lotila, končava večinoma v dveh do štirih dneh s smrtjo.

Doslej ne natančneje dognana kužnina te bolezni je v krvi ter v blatu in smrklu obolelih živali in širi se torej z odpadki (blatom, smrkajem) živih, s krvjo in črevesjem zaklanih ter z mrhovino bolnih živali, ki so poginile ali bile v sili zaklane.

Kužna bolezen se pojavlja s tem, da pojema živahnost živali, da vzprejemajo manj hrane, da se jim ježi perje, da rade dremajo in ožromé. Razen tega je pogosto opaziti, da se pordi in oteče očesna vezna kožica, potem da se greben in bradica pri kokoših temno- do črnordeče pobarvata. Iz kljuna pride, če se stisne, siva ali rdečkasta vlačna sluz. Taka sluz je nabrana tudi v goltancu. Driska, ki spada tudi med znake perutninske kolere, se redkeje dogaja pri kurji kugi.

12. Tuberkuloza goved.

a) Daleč razvita tuberkuloza pljuč se pojavlja s tem, da živali hudo hujšajo, da imajo vedno češče nastopajoč holeč sirov ali slab brezglasen kašelj in da hitreje in težko sopejo.

b) Daleč razvita črevesna tuberkuloza ima prikazni, da živali hudo hujšajo, da jih včasih napenja in ščiplje (kolika), da imajo menjaje drisko in zapeko, ter da gre od njih blato, ki je od časa do časa pomešano s sluzjo in gnojem, tudi s krvavimi prameni ali s krvjo v večji meri.

c) Pojavi daleč razvite tuberkuloze nosne vreče so, da živali hudo hujšajo; pri tem se živali pojajo, ne spočno ali spovržejo in iz sramnice se jim cedi gost rumenkast, sluzastognojen, včasih smrdeč, drobljiv, izjemoma tudi s krvjo pomešan iztok, kolikor ne prihaja od zaostalih senkov (strebli).

d) Pri tuberkulozi na vimenu je bolezen praviloma omejena na eno ali obe ozadnji četrtinki vimena, razvije se ne boleča, enakomerna, trda, polagoma rastoča oteklina na posameznih delih vimena, ki se včasih očitno poveča in se izpremeni v debele, kakor deska trde, enakomerne bule ali pa ima samo strjene vozle.

Mleko je v začetku bolezní brez ozira na razsežnost bolezní izpremembe normalno, toda manj ga je, dokler v obolelih četrtinkah popolnoma ne usahne; med tem postaja mleko redkeje, motno vodeno, rumenkasto in pomešano z belimi kosmuljami in mehкими drobtinami. Če se uživa sirovo mleko krav, ki imajo tuberkulozo na vimenu, se lahko prenese bolezen na ljudi ter na živali (zlasti teleta in svinje).

13. Goveja kuga.

Goveja kuga je vročinska, jako nalezljiva, kakor kuga šireča se bolezen goveje živine, ki prehaja tudi na ovce in koze ter se odlikuje s posebnim vnetjem vseh sluznih kož ali sluznic, posebno sluznic prebavnih organov. Doma je v Aziji ter se širi samo od tod po prometu v druge dežele.

Ako je živinče po bolnem živinčetu okuženo, preteče od te dobe do dobe, ko se prikažejo znamenja bolezní, pet do sedem, redko kdaj več dni.

Prva znamenja obolenja, ki se opazijo, so znamenja vročice: živinče namreč neče jesti in prežvekovati, koža in mišice se mu tresejo po različnih delih telesa, dlaka je mršava, posebno na hrbtu, kožna toplina je neenako razdeljena ter pogostoma menjava, posebno po nogah, ušesih in na podstavi rogov, smrček je vroč, mleko pojemlje. Živinče je otožno, mlohavo ter se ne zmeni za nič; nekatero kaže neki nemir, prestopa se, muka in tolče z nogami.

Po bolj rdeči sluznici raznih delov gobca, zlasti usten, na dlesnih in jeziku, redkeje na čeljustih se kažejo temnordeče, pozneje sive ali sivorumene, tudi združujoče se maroge, rahlo naložene kraste, ki se premené v površne, plitke tvore ali čire (takozvane erozije); iz gobca se cedi vlačna sluz, včasih grda smrdeča slina.

Očesne vejice so otekle, očesna veznica je pordečena, solze se obilneje izločajo, nosna sluznica je jako rdeča, iz nosa se cedi spočetka tenek sluzasto-gnojast, pozneje tudi rjav, smrdeč gnojničast — celo krvav iztok. Sopenje je spočetka le malo hitreje, in včasih živinče kratko zakašlja. Sluznica osramja in sramnice krav je otekla, marogasto in progasto pordela, včasih posejana z majhnimi sivimi ali rumenimi pikami; ko se te pike odločijo, se pokažejo temnordeča krvaveča površna uljesca. Iz sramnice se cedi sluzastognojast, včasih s krvjo pomešan iztok.

Te izpremembe naraščajo v sledečih dneh; živinče postane mlohavo in slabotno ter je včasih bolj občutljivo, če ga pritisneš kje po hrbtu in bedru; sopsti začne prav hitro, kratko, da se brž zapazi, ter ječi ali stoka; kratkoma, zamolklo in boleče pokašljava. Drugi ali tretji dan po obolenju se razločno prikažejo znamenja hude bolezní v črevih; živinče nič več ne je in ne prežvekuje; blato, ki se iz črev izpraznuje, postaja kakor redek močnik, potem tekoče, umazanosivo, temnorjavo, smrdeče, včasih s sluznimi capami in s krvjo pomešano ter se z nekim siljenjem, celo tako, da izstopi ritnik, včasih nehotno iztreblja.

Bolno živinče hitro propada; hujša vedno bolj; koža postane suha, dlaka razmršena, brez svita ali leska; oko upada, veznica mu postane bleda, pogled je moten, otožen. Živinče čim dalje bolj slabi, leži največ s podprto glavo ter pogine navadno med četrtim in sedmim dnevom po obolenju.

Močno breje krave na višji stopinji te bolezni navadno spovržejo. Pri nekaterem na kugi bolnem govedu se opazijo razen tega luskasti, vozličasti ali krastasti opahki po različnih mestih kože; jako pogosto pa tudi takega spuščaja ni.

Prikazni goveje kuge, ki jih je oznameniti za bistvene, v nje začetku so torej: vročica, mleka se manj ali celo nič ne izloča, živinče manj ali celo nič več ne je in ne prežvekuje, in čudne izpremembe na sluznici gobca, nosa in sramnice ter kratek, pretrgan kašelj in mahoma nastopajoča driska gori popisane vrste.

Kadar se ta znamenja ob enem prikažejo pri govedu, se mora sumiti goveja kuga, ter je vsekakor dolžnost, stvar nemudoma naznaniti.

V nadaljnjem teku bolezni je važno, da se navedene izpremembe povišujejo, da se prikaže obila, slabeča driska, da živinče težje in težje diha ter mu moči naglo propadajo.

Pri ovcah in kozah poteka kuga z enakimi prikaznimi kakor pri goveji živini; toda pri ovcah se vsled vnetice pljuč pridruži navadno še prav težavno dihanje ali sopenje.

Ako po § 14 zakona o goveji kugi nastopi dolžnost naznaniti vsak primer, v katerem se na govedu opazi sploh kako znamenje notranje bolezni, velja ta dolžnost že tedaj, kadar se opazijo zgoraj navedene prikazni vročice, pojemanje mleka brez krajne bolezni na vimenu, ali da živinče neče jesti in prežvekovati, ter čudne izpremembe na vidni sluznici ali pa driska, četudi le posamič.

Priloga IV.

K oddelku IV „Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)“, točka 12.
„Šen (peračec) svinj“, točka 7.

Obrazec A.

Občina . . . . . Dežela . . . . .
Politični okraj . . . . .

Izkaznica

za svinje, ki se pošiljajo po oddelku IV „Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)“ ministrstve-
nega ukaza z dne 15. oktobra 1909. l. (drž. zak. št. 178), da se zakoljejo v $\frac{8}{3}$ dneh, iz
okolišev, zaprtih zaradi svinjske kuge (svinjske kužni bolezní).
šena (peračca)

Število in popis svinj: . . . . .

Prevoz prihaja iz dvorca št. . . . . kraja . . . . .

v katerem ni niti za svinjsko kugo (svinjsko kužno boleznijo) bolnih, ... bolezní . . . . . okužbe
šenom (peračcem)
sumnih svinj.

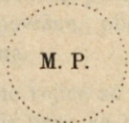
Pošiljajo se:

1. v javno klavnico (na konsumni trg): . . . . .

2. z dovolilom c. kr. okrajnega glavarstva v . . . . .
magistrata

z dne . . . . . 19 . . . . . št. . . . . v . . . . .
na . . . . .

. . . . ., dne . . . . . 19 . . . . .

župan.

Zgoraj oznamenjene živali je ob odvozu preiskal živinozdravnik in jih našel zdrave.

. . . . ., dne . . . . . 19 . . . . .

živinozdravnik.

Priloga V.

K oddelku IV. „Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)“, točka 13.
„Šen (peračec) svinj“, točka 7.

Obrazec B.

Občina . . . . . Dežela . . . . .
Politični okraj . . . . .

Izkaznica

za meso (mast) od svinj, zaklanih, da se zatara svinjska kuga (svinjska kužna bolezen), in za šen (peračec), in za bolne spoznanih, ki je bilo po prejšnji živinozdravniški preiskavi za konsum pogojno uporabno spoznano in je določeno za razpošiljanje, da se naredi ljudem užitno.

Število in popis svinj, oziroma kosov mesa: . . . . .

Njih teža: . . . . .

Razpošilja se na železniški (plovstveni) postaji . . . . .
na namembno postajo . . . . . (komu) . . . . .
. . . . . v namen, da se naredi tam meso po oddelku IV
„Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)“
„Šen (peračec) svinj“ ministrstvenega ukaza z dne 15. oktobra 1909. l. (drž. zak. št. 178)

ljudem užitno.

. . . . ., dne . . . . . 19 . . . . .

Voditelj kugopazne komisije:
(posredujoči živinozdravnik):

Župan:

Priloga VI.

K oddelku IV „Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)“,
točka 13.

Obrazec C. 10

Občina . . . . .

Dežela . . . . .

Politični okraj . . . . .

Izkaznica

za . . . . . svinje, natančneje označene v nastopnem, ki so zaradi sumnje okužbe po svinjski kugi (svinjski kužni bolezi) na oblastveno odredbo določene, da se takoj zakoljejo pod veterinarsko-poličijskim nadzorstvom v klavnici občine . . . . . inžato za prevoz tjakaj po železnici (na ladji).

Ime, bivališče in hišna številka voznika živine:

Popis živali:

Gorenje živali je ob odvozu preiskal uradni živinozdravnik in za povsem zdrave spoznal.

. . . . ., dne . . . . . 19 . .

Voditelj kugopazne komisije:

.....

Župan:

.....

Priloga VII.

K oddelku IV „Svinjska kuga (svinjska kužna bolezen)*, točka 13.

Obrazec D.

Občina . . . . . Dežela . . . . .

Politični okraj . . . . .

Izkaznica

za meso od svinj, zaklanih, da se zatare svinjska kuga (svinjska kužna bolezen), katero je bilo po prejšnji preiskavi po uradnem živinozdravniku za konsum za porabno spoznano in je na oblastveno odredbo določeno, da se razpošlje.

Število nerazdeljenih svinj z obistmi in nedotaknjeno obistno mastjo vred . . . . kosov s težo . . . . kilogramov.

Razpošilja se na železniški (plovstveni) postaji . . . . . na namembno postajo . . . . . (komu) . . . . .

. . . . ., dne . . . . . 19 . . . . .

Voditelj kugopazne komisije:

.....

Župan:

.....

Besedilo prisege za cenilce.

Prisegam pri Bogu Vsemogočnem in Vsevednem čisto prisego, da bodem cenil po najboljši vednosti in vesti in držé se določil zakona z dne 6. avgusta 1909. l. (drž. zak. št. 177) in k njemu izdanega izvršitvenega predpisa.

Tako gotovo, kakor mi Bog pomagaj.

..... dne ..... 19 .....

Pred menoj:

.....

Podpis:

.....

K § 51.

Priloga IX.

Politični okraj: . . . . .

Občina: . . . . .

Cenitveni zapisnik

o živalih, ki so bile pobite na oblastveni zaukaz ali ki so poginile zaradi oblastveno zaukazanega cepjenja, in o predmetih (izvzemši gnoj), ki so bili uničeni povodom razkuževanja.

Posestnikovo ime	Kraj in hišna številka	Oznamnilo		Navedba, kdo in na podlagi katerih zakonitih določil je zaukazal	Znesek cenitve	Opomnja
		živali	uničenih pred- metov			
				poboj	cepjenje	

Politični okraj: . . . . .

Občina: . . . . .

Cenitveni zapisnik

o živalih, ki imajo črtnico (vranični prisad) ali šumeci prisad.

Posestnikovo i	Kraj in hišna številka	Ornamente živali	Znesek cenitve	Opomba (izpolni jo naj politično okrajno, oziroma deželno oblastvo)

179.

Ukaz poljedelskega ministrstva in ministrstva za notranje stvari z dne 17. novembra 1909. l.,

s katerim se izdaja novo službeno navodilo za uradne živinozdravnike političnih oblastev.

Z ministrstvenim ukazom z dne 21. junija 1882. l. (drž. zak. št. 91) izdano službeno navodilo za cesarske okrajne živinozdravnike se razveljavlja.

Na njegovo mesto stopi naslednje

Službeno navodilo

za uradne živinozdravnike političnih oblastev.

I.

Obča določila.

Uradni živinozdravnik naj si skuša z izbornim strokovnim znanjem ter s taktim vedenjem pridobiti zaupanje prebivalstva in naj stremi za tem, da bo sledil napredkom veterinarskega znanstva. On je dolžen popolnoma poznati zakone, ukaze in administrativne predpise, ki se tičejo veterinarstva, da more v veterinarsko-policijskih in živalsko-higijenskih stvareh vsak čas s primernim uspehom poseči vmes.

Da se primerno varujejo veterinarsko-policijske zahteve, kadar se narejajo naprave za kmetijsko živinorejo in, ob obratovanju posameznih obrtov, mora uradni živinozdravnik zasledovati dotične uspehe znanstvenega raziskavanja in, kadar nanese tako, ravnati vpoštevaje načela, ki rezultirajo iz njih, in po skušnjah, dobljenih v praksi.

Uradni živinozdravnik ima pravico izvrševati živinozdravniško prakso le toliko, kolikor se s tem ne ovirajo njegove uradne dolžnosti.

II.

Določila za uradne živinozdravnike, ki služujejo pri političnih okrajnih oblastih.

§ 1. Pri političnem okrajnem oblastvu nastavljeni uradni živinozdravnik je neposrednje podrejen voditelju tega oblastva.

Uradnemu živinozdravniku, ki služuje pri političnih okrajnih oblastvih, je naloženo notranje poslovanje, ki se tiče njegove stroke, in zunanje službovanje v njegovem uradnem okraju.

Notranje poslovanje.

§ 2. V notranjem poslovanju mora uradni živinozdravnik obdelovati veterinarsko stroko zadevajoče poslovne spise, natančno pazeti na predpise, obstoječe za to, in se v vseh stvareh, ki se tičejo javne veterinarske službe, ravnati po vsakočasno obstoječih zakonih, ukazih in pravilih.

Zunanja služba.

Pospeševanje kmetijskega gojenja živali in živinoreje.

§ 3. Uradni živinozdravnik si mora vedno prizadevati, da natančno spozna veterinarsko-policijske in živalsko-higijenske razmere svojega uradnega okraja, in sicer zlasti to, kakšni so hlevi, kako se gojijo domače živali, kako se krmitijo, kakšne vrste in kakšne so klaje in pašniki, kakšna je voda, napajališča ter zemlja, kakšne so živali in kako se uporabljajo za delo, ter zdravju škodljive zlorabe itd. On mora nadalje vedno skrbeti za pospeševanje in povzdigo živinoreje, pri vseh dotičnih akcijah merodajnih kmetijskih faktorjev (licenciranju plemenskih živali, sestavljanju knjig o čredah, ustanavljanju zavodov za rejo, pašnikov za žrebeta in jalovino, prirejanju živalskih razstav in premiranj itd.) z vsemi močmi sodelovati in v porazumu s poklicnimi kmetijskimi korporacijami poučno vplivati ob vsaki priliki, ki se ponudi.

Posebno pozornost naj obrača uradni živinozdravnik na tiste okolnosti, s katerimi se more pospeševati nastopanje epizootičkih in enzootičkih bolezni. Natančno naj se pouči o razmerah živinotrštva, prometa z živalimi in živalskimi sirovinami.

Seznani naj se tudi z veterinarsko-policijskimi in živalsko-higijenskimi razmerami tistih krajev, iz katerih in skozi katere prihajajo trgovinske živali in živalske sirovine ali iz katerih se gonijo živali na razstave živali, na pašnike, planine itd., z namenom, da se zabrani, da se ne zatosijo nalezljive bolezni, in naj skuša naglo poizvedeti o pojavljanju nalezljivih živalskih bolezni v sosednjih okrajih.

Nadalje mora vedno delovati na to, da se odstranijo obstoječi nedostatki, ki jih je smatrati za vzrok ali vsaj za pospešujoče momente, da nastanejo in se širijo živalske bolezni, ali ki so v stanu bit

nevarni zdravju domačih živali in škodljivo vplivati na promet z njimi.

O naredbah, ki bi bile v stanu odpraviti eventualne napake, naj po eni strani pouči posestnike živine in naj po drugi strani poroča voditelju političnega okrajnega oblastva; v tem naznanilu je posebno opozoriti na morda opažene higijenske nedostatke, da se uvedejo odredbe, ki so potrebne s sanitarnega stališča.

Nadzorovanje poslovanja občin v veterinarsko-policijskem oziru.

§ 4. Uradni živinozdravnik mora kakor organ političnega okrajnega oblastva nadzorovati izvrševanje veterinarsko-policijskih opravil, ki so odkazana občinam v samostojnem in prenesenem delokrogu (§§ 3 in 4 zakona z dne 30. aprila 1870. l. [drž. zak. št. 68]).

V tem oziru mu je zlasti naročeno:

a) nadzorovati izvrševanje zakonitih določil in ukazov o ogledovanju živine in mesa s strani občin svojega uradnega okraja. Informirati se mora pri tem z občasnimi inspekcijami klavnice, klavnih prostorov in prodajalnice mesa ter z revizijo oglednih zapisnikov o tem, kako se izvršuje ogledno opravilo, in mora svojo pozornost obračati zlasti na to, da se napravijo primerno urejene klavnice in da poverijo občine ogledovanje živine in mesa samo izvedencem.

Tudi mora v veterinarsko-policijskem oziru nadzorovati upravo gospodarskih združb (zavarovalnih društev za živino, mlekarskih zadrug itd.), ki se pečajo z vnovčevanjem živalskih produktov, in pospeševati snovanje namenu primernih takih združb.

b) Sodelovati ob nadzorovanju izvrševanja zakonitih določil in ukazov o prometu z animalskimi živali po občinah svojega uradnega okraja.

c) Nadzorovati veterinarsko-policijsko nadzorstvo živinskih semnje, ki ga izvršujejo občine, gonj živine, trgovinskih in gostilniških hlevov in tistih tehniških naprav, v katerih se podeljujejo živalske sirovine.

d) Veterinarsko-policijsko nadzorovati stanje konjedernic in zagrebališč; pri tem mora zlasti paziti na to, da se ustanové in vzdržujejo potrebni

prostori za mrhovino, da se mrhovina živali in njih deli odstranjujejo kakor je predpisano, in da se ne zlorablajo in da se konjederci in njihovi pomočniki pravilno kontrolirajo glede dolžnega izvrševanja njihovih opravil ter izpolnjevanja navodila, zlasti tudi glede naznanjanja sumljivih nezgod živali.

Zlasti mora siliti na to, da se ustanové — kjer je mogoče — zavodi za uporabljanje živalskih trupel po termemskem potu. Ako so taki zavodi ustanovljeni, mora nadzorovati njihov obrat, kolikor ne pridejo v poštev obrtnohigijenska vprašanja.

e) Nadalje je uradni živinozdravnik dolžen nadzorovati občine glede njihovega sodelovanja ob izvrševanju ukrepov, zaukazanih, da se zabrani, da se ne zatrosijo in ne širijo dalje živalske kužne bolezni, ter da se zatarejo, in glede pravočasnega naznanjanja živalskih kužnih bolezni, ki izbruhnejo v občinskem okolišu, političnim okrajnim oblastvom.

f) Nadzorovati predpisu primerno izdajanje živinskih potnih listov s strani županov in revizorjev živine in občasno pregledovati sešitke živinskih potnih listov.

O tem, kako izvršujejo občine veterinarsko-policijska opravila, naj se natančno informira uradni živinozdravnik, razen na posebno naročilo voditelja političnega okrajnega oblastva vselej, kadar obdobjno potuje po svojem okraju in o priliki komisijskih potovanj.

Na opažene nedostatke mora opozoriti župane, mora delovati na to, da se ti nedostatki odpravijo in hkratu poročati o tem voditelju političnega okrajnega oblastva; v tem naznanilu je posebno opozoriti na morda opažene nedostatke — zlasti tudi v klavnicah — da se uvedejo odredbe, ki so potrebne s sanitarnega stališča.

Zatiranje živalskih kužnih bolezni.

§ 5. Kadar se pojavijo nalezljive živalske bolezni, mora živinozdravnik opravljati potrebne poizvedbe z največjo previdnostjo; pri tem se mora zlasti ozirati na poizvedbo, kako je nastala kužna bolezen, oziroma, kako se je zatrosila, ter pravočasno uvesti potrebne profilaktične in veterinarsko-policijske navedbe v zmislu obstoječih zakonov, ukazov in administrativnih predpisov.

Ako izvé uradni živinozdravnik po svojem opazovanju ali drugače zanesljivo, da je izbruhnila živalska kužna bolezen ali o sumu, da se je pojavila, mora nemudoma sprožiti naredbe, ki jih izvede politično okrajno oblastvo, in hkratu eventualno tudi opozoriti na prenos kužne bolezni na ljudi ali na možnost takega prenosa.

V nujnih primerih mora neposrednje s svojo odgovornostjo takoj vse potrebno ukreniti.

Pri vseh posredovanjih v stvareh živalskih kužnih boleznih je treba posestnike živine najatančneje podučiti, kakšna je bolezen in da se lahko nalezijo, kako se je je varovati, kako se streže in neguje bolne živali in da je kužna bolezen morda prenosna na ljudi.

V vseh okoliščinah se mora uradni živinozdravnik ob uvedbi veterinarskopolijskih naredb primerno ozirati na gospodarske razmere in vedno misliti na to, da se kmetijski obrat in dovažanje klavne živali v večje konsumne kraje, ki je potrebno iz ozirov preskrbljevanja z živili, sme omejiti le toliko, kolikor naredi to potrebno cilj, za katerim se stremi, da se namreč zatara kužna bolezen, in pri živalskih kužnih boleznih, ki so prenosne na ljudi, skrb, da se zabranjuje tak prenos.

Posebno pozornost naj posveča točnemu izvrševanju določil o ogledovanju živine na železniških postajah in o mejni kontrolni službi ter predpisov, ki so v dogovorih s tujimi državami o živinskih kužnih boleznih.

Od časa do časa je treba kontrolirati razkuževanje železniških voz in ladij, na katerih se prevažajo živali.

Nadzorovanje izvrševanja živinozdravniške prakse.

§ 6. Da se ima osebje, ki je naseljeno v okraju in ki ima pravico do živinozdravniške prakse, v razvidnosti, kar je naloženo političnemu okrajnemu oblastvu, mora uradni živinozdravnik pisati kataster in preskusiti listine takih oseb glede njihove pravice se naseliti in izvrševati živinozdravniško prakso.

Razen tega mora nadzorovati vso živinozdravniško osebje svojega uradnega področja in, kolikor pridejo v poštev veterinarska vprašanja, kontrolirati zaloge zdravil živinozdravnikov ter nadzorovati morda obstoječe zavode za proizvodnjo živalskih cepil in živalskih zdravilšč.

Posebno pozornost naj obrača tudi na to, da živinozdravniki, ki cepijo, natančno ravnajo po

dotičnih predpisih, kadar izvršujejo katerikoli način cepljenja živali.

Če izvé, da za izvrševanje živinozdravništva upravičeno osebje krši svoje dolžnosti, ter kar opazi o obrtniškem izvrševanju živinozdravniške prakse po osebah, ki nimajo pravice za to, mora naznaniti voditelju političnega okrajnega oblastva.

Vsak čas naj si uradni živinozdravnik prizadeva dajati posestnikom živali pojasnila o potrebnosti, da se poslužujejo diplomiranih živinozdravnikov, kadar obolijo živali.

Nadzorovanje izvrševanja podkovstva.

§ 7. Z ozirom na važnost racionalnega podkovstva v občih in za kmetijsko živinorejo posebej mora uradni živinozdravnik svojo pozornost posvečati tudi podkavačem v strokovnem oziru in s poučevanjem vplivati na to, da se odpravijo očitne napake v podkavanju, in na namenu primerno negovanje zdravih in bolnih kopit.

O preskušanih in nepreskušanih podkavačih, ki so naseljeni v njegovem uradnem področju, naj piše izkaz in naj gleda na to, da se nepreskušeni podkavači odvrtačajo od izvrševanja podkovstva.

Poraba pri sodnih oblastvih.

§ 8. Uradni živinozdravnik je pooblaščen, se dati od c. kr. sodnih oblastev uporabljati v živinozdravniških stvareh ali od primera do primera, ali za stalno postavljenega in zapriseženega izvedenca, in ima potem dolžnost izpolnjevati z največjo vestnostjo zahteve, ki se stavijo nanj. S to uporabo pa se njegovo pravo poklicno delovanje ne sme motiti v nobenem oziru.

Poročanje.

§ 9. Kadar poroča o poizvedbah v stvareh živalskih kužnih boleznih, se mora uradni živinozdravnik natančno ravnati po navodilu, izdanem posebej za to.

O svojih uradnih opravilih in o tistih opazovanjih, ki jih ima priliko zbirati v svojem službenem in izvenslužbenem delovanju glede živalskohigijenskih in veterinarskopolijskih razmer svojega uradnega področja, mora pisati opravični dnevnik in na koncu vsakega leta sestaviti veterinarsko letno poročilo.

III.

Določila za uradne žvinozdravnike, ki službujejo pri političnih deželnih oblastvih.

§ 1. Deželnemu veterinarskemu poročevalcu je naloženo v prvi vrsti vodstvo veterinarskega oddelka deželnega oblastva. Skrbeti mora za to, da se temu oddelku odkazani pravilni spisi najhitreje stvarno obdelajo pazéč na obstoječe zakone, ukaze in administrativne predpise.

Kadar popreskuša od političnih okrajnih oblastev predložena poročila o naredbah, izvršenih za odvracanje in zatiranje živalskih kužnih bolezni, mora zlasti preiskovati, ali so nižja oblastva enakomerno in primerno izvrševala zakonite predpise, ki pridejo pri tem v poštev.

Ako bi opazil, da se ob uvedbi veterinarskopolijskih naredeb ni primerno oziralo na gospodarske razmere in da se je kmetijski obrat omejil v večji meri, nego je to neobhodno potrebno v očigled cilja, ki ga je bilo doseči, namreč, da se zatara kužna bolezen, mora takoj staviti primerne predloge, da se odpravijo take predaleč segajoče odredbe; ta moment naj tudi uvažuje, kadar predlaga ukreniti veterinarskopolijske naredbe, katere izdati spada v pristojnost političnega deželnega oblastva; tudi naj se primerno ozira na potreščine za preskrbljevanje z živili, zlasti večjih konsumnih krajev.

Deželni veterinarski poročevalec ima dolžnost, se natančno seznaniti z veterinarskimi razmerami dežele in pri tem paziti na to, ali se veterinarska služba primerno izvršuje pri političnih okrajnih oblastvih in ali uradni žvinozdravniki, ki službujejo pri teh oblastvih, natančno izpolnjujejo svoje dolžnosti.

Zlasti mora od časa do časa kontrolirati poslovanje na večjih živinskih semnjih, opravljanje ogleda živine na železniških postajah in v mejni kontrolni službi ter izvrševanje predpisov o ogledovanju živine in mesa, zlasti v krajih, v katerih je izdatnejši konsum mesa in mesenin in v katerega se take reči dovažajo v večjem obsegu.

O posebnih dogodkih mora poročati deželnemu poglavarju in staviti primerne predloge, da se odpravijo morda dognani nedostalki.

Kmetijskemu gojenju živali in živinoreji v deželi mora deželni veterinarski poročevalec posvečati največjo pozornost in stremljenja poklicanih kme-

tijskih korporacij, ki merijo na pospeševanje te stroke narodnega gospodarstva, podpirati, kar se dá.

Ako se postavi za uda strokovne preskuševalne komisije, mora ravnati po posebnih predpisih, obstoječih gledé tega.

Deželni veterinarski poročevalec mora skrbeti za to, da politično deželno oblastvo nemudoma poroča poljedelskemu ministrstvu o važnih, v pristojnost veterinarske uprave spadajočih dogodkih, zlasti o nastopanju živalskih kužnih bolezni, ki niso imenoma navedene v veterinarskih zakonih.

§ 2. Veterinarski nadzornik je deželnemu veterinarskemu poročevalcu neposrednje prideljen v službovanje in ga mora zastopati zlasti z ozirom na osebno nadzorovanje veterinarskih razmer upravnega okoliša.

§ 3. Ostali političnemu deželnemu oblastvu prideljeni uradni žvinozdravniki morajo z največjo skrbnostjo, previdnostjo in natančnostjo oskrbovati službena opravila, ki so jim vsak čas izročena.

Haerdtl s. r.

Pop s. r.

180.**Zakon z dne 6. avgusta 1909. l.,**

s katerim se izpreminjajo nekatera določila zakona z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 37), kako odvracati in zatirati govejo kugo, in se razveljavlja člen II zakona z dne 24. maja 1882. l. (drž. zak. št. 51), ki je izpremenil kazenskopravna določila zakona o goveji kugi.

S pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem takó:

Člen I.

§ 42 zakona z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 37) izgubi svojo moč; §§ 12, 15, 20, 21, 22, 31, 35 in 36 istega zakona se izpreminjajo, kakor sledi:

1. § 12 naj se glasi v bodoče:

Da se zabrani razširjanje goveje kuge, je gledé obćih pogojev za uvoz in prevoz in gledé obćih

ukrepov v ozemlju, za katero velja ta zakon, poskrbljeno z določili §§ 4, potem 8 do všteti 15 občega zakona o živalskih kužnih boleznih (zakon z dne 6. avgusta 1909. l. [drž. zak. št. 177]).

Gledé dolžnosti naznanila, da je kako živinče obolelo ali poginilo, naj se uporabljajo določila §§ 17 in 18 občega zakona o živalskih kužnih boleznih.

Poleg tega naj veljajo še naslednja določila:

2. V § 15 se nadomeščajo besede „dvesto goldinarjev“ in „sto goldinarjev“ z besedami „štiristo kron“ in „dvesto kron“.

3. V § 20, zadnji odstavek, se nadomeščajo besede „postava z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 35), § 9“ z besedami „obči zakon o živalskih kužnih boleznih (§ 47)“.

4. V § 21, lit. b, odstavek 2, se nadomeščajo besede „§ 42 postave z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 35)“ z besedami „§ 61 občega zakona o živalskih kužnih boleznih“.

5. V §§ 22 in 31 se nadomeščajo besede „pomorska zdravstvena oblastva“ in „ministrstvo za notranje stvari“ z besedami „pomorska upravna oblastva“ in „poljedelsko ministrstvo“.

6. V § 35, odstavek 2, se nadomeščajo besede „§ 38 postave od 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 35)“ z besedami „§ 51 občega zakona o živalskih kužnih boleznih“.

7. V § 36 se nadomeščajo besede „§ 40 postave od 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 35)“ z besedami „§ 58, odstavek 1, 2 in 4 občega zakona o živalskih kužnih boleznih“.

Člen II.

Člen II zakona z dne 24. maja 1882. l. (drž. zak. št. 51), s katerim so se izpremenila kazensko-pravna določila zakona z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 37) o odvracanju in zatiranju goveje kuge, se razveljavljajo in VI. oddelek zakona o goveji kugi naj se glasi:

Kazenski predpisi.

§ 38.

Določila § 63, št. 1 in 2, občega zakona o živalskih kužnih boleznih naj veljajo tudi za ta zakon.

Kdor pa opusti naznanilo, ki more imeti, če se ne poda, posledico, da živali zapadejo; nadalje kdor

ravna zoper zaukaze gledé predlaganja živinskih potnih listov v mejnem ozemlju (§ 9) ali kdor ravna zoper druge posebne predpise, ki so gledé odvracanja in zatiranja goveje kuge v tem zakonu, ali zoper zaukaze, izdane na njihovi podstavi, se kaznuje, kolikor zakon ne določa nič drugega, zaradi prestopka z zaporom od treh dni do šest mesecev ali na denarju od dvajset do dvetisoč kron.

§ 39.

Kdor ravna zoper predpise §§ 1 do všteti 5, 7 in 31 ali zoper zaukaze, izdane na njihovi podstavi, se kaznuje zaradi pregreška z zaporom od enega tedna do enega leta ali na denarju od petdeset do štiritisoč kron.

§ 39 a.

Živali in živalske sirovine, s katerimi kdo preloži prepoved uvoza ali prevoza čez državno ali deželno mejo, se ogne določenim postajam za uvoz ali je prodrli postavljeni kordon, naj proglašajo kazensko sodišče za zapadle. Goveja živina, ki se najde v mejnem okolišu (§ 9), se lahko proglašajo za zapadle, ako se ne izkaže s predpisanim živalskim potnim listom ali ako se je opustilo predpisano naznanilo, da se vpiše v živinski kataster in da se vžge znamenje, ki se določi ukazoma. Da je živina zapadla, pa se mora izreči, ako ni izključeno domnevanje, da se je živina vtihotapila.

Določila sprednjega odstavka je tudi uporabljati, ako se najde taka iz mejnega okoliša prihajajoča živina zunaj mejnega okoliša

§ 39 b.

Postopek in razsojanje gre gledé kaznivih dejanj, oznamenjenih v prvem odstavku § 38, političnim oblastvom, ob prevozi pomorskega prometa pomorskim upravnim oblastvom, gledé ostalih kaznivih dejanj pa sodišču.

Sicer naj veljajo določila §§ 66, 67, 69, 70, 72 do všteti 76 občega zakona o živalskih kužnih boleznih.

Člen III.

Ta zakon dobi moč hkratu z občim zakonom o živalskih kužnih boleznih.

Izvršiti ta zakon ter zakon z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 37) je naročeno Mojim ministrom za poljedelstvo, notranje stvari, pravosodje, trgovino in železnice.

V kopališču Ischl, 6. dne avgusta 1909. l.

Franc Jožef s. r.

Biennerth s. r.

Haerdtl s. r.

Wrba s. r.

Bráf s. r.

Weiskirchner s. r.

Hochenburger s. r.

181.

Ukaz ministrstev za poljedelstvo, notranje stvari, pravosodje, trgovino in železnice z dne 20. novembra 1909. l.,

s katerim se izpreminjajo nekatera določila ministrstvenega ukaza z dne 12. aprila 1880. l. (drž. zak. št. 38), ki obsega izvršitvene predpise k zakonu o odvracanju in zatiranju goveje kuge.

Izpreminjuje ministrstveni ukaz z dne 12. aprila 1880. l. (drž. zak. št. 38), s katerim so bila izdana izvršitvena določila k zakonu z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 37) o odvracanju in zatiranju goveje kuge, se ukazuje tako:

1. K § 1.

V odstavku 3 se nadomeščajo besede „ministrstvo za notranje stvari“ z besedama „poljedelsko ministrstvo“.

2. K § 2.

Zadnji odstavek izgubi moč in na njegovo mesto stopijo naslednja določila:

„Na določenem vstopališču je postaviti, dokler je treba, živinozdravnika, ki mora preskusiti predpisani izkaz o izviru (potne liste, morda predpisane izkaznice o provenijenci) živali in sirovin, dognati nesumljivo stanje živali in sirovin in se sporazumeti z dotičnim carinskim oblastvom in železniško obratno upravo, da se čim najhitreje rešijo ta opravila.

Ako dosepejo živali ali sirovine na vstopališča brez predpisanih uradnih izpričeval, ali ako so

izkaznice nepopolne ali ako se število glav živali ne ujema z živalimi, navedenimi v živinskih potnih listih, ne da bi se moglo večje ali manjše število povoljno razložiti z uradnim dokazom, ali ako se pokažejo ob preiskavi živali dvomi o njihovem zdravstvenem stanju ali o njihovi identičnosti, je treba zavrniti ves transport in živinozdravnik mora v takem primeru naznaniti dotičnim železniškim in carinskim organom, da je nadaljnji prevoz nedopusten, hkratu pa mora poslati naznanilo tudi političnemu okrajnemu oblastvu vstopališča.

Ako zoper pripustitev ni nobene zapreke, naj živinozdravnik na izpričevalu potrdi, da je vstop v tuzemstvo dopusten v veterinarskopoličijskem oziru, ter pristavi datum in svoj podpis.

To potrdilo na inozemskem živinskem potnem listu ima za deset dni, računaje od dne izdaje, veljavo tuzemskega živinskega potnega lista.

Živinozdravnik mora imeti prej oznamenjeno uradno dejanje v razvidnosti s pomočjo zapisnika, ki se piše po posebnem navodilu“.

3. K § 4.

V odstavku 1 se nadomeščajo besede „§ 10 splošne postave o živalskih kužnih boleznih“ z besedami „§ 11 občega zakona o živalskih kužnih boleznih (zakon z dne 6. avgusta 1909. l. [drž. zak. št. 177])“.

4. K § 6.

V odstavku 1 se nadomeščata besedi „§ 6“ z besedama „§ 7“.

5. K § 9.

V odstavku 6 se nadomeščajo besede „ministrstva notranjih reči“ z besedama „poljedelskega ministrstva“.

6. K § 10.

To določilo izgubi moč in se nadomešča z naslednjim:

„Nakladne postaje naj se določijo po predpisu § 11 občega zakona o živalskih kužnih boleznih in po izvršitvenem ukazu, izdanem k njemu“.

7. K § 17.

V odstavku 2 se nadomeščata besedi „pomorskozdravstvenega uradnika“ z besedami „uradnika pomorske uprave“.

V odstavku 3 se nadomeščata besedi „§ 18“ z besedama „§ 21“.

8. K § 20.

V odstavku 1 odpadeta besedi „ali zdravnik“.

9. K § 21.

V odstavku 1 se nadomeščata besedi „§ 38“ z besedama „§ 51“;

v odstavku 1 lit. i) se nadomeščajo besede „§ 20, točki 7“ z besedami „§ 24, točki 8“.

10. K § 22.

V odstavkih 1 in 2 se nadomeščajo besede „pomorskozdravstveno oblastvo“ in „pomorskozdravstvenim oblastvom“ z besedami „oblastvo pomorske uprave“ in „oblastvom pomorske uprave“ in besedi „pomorskozdravstvenim uradom“ z besedami „uradom pomorske uprave“.

11. K § 23.

Predzadnji odstavek izgubi moč in naj se glasi v bodoče:

„K lit. k). Kadar se naloži zapora livad, je treba na pripravnih mestih meje livade postaviti svarilne tablice s primernim napisom; vstop tujih živali, ki se lahko nalezajo bolezni, v poljski mejnik je prepovedati; poti je treba po možnosti zapreti proti zunanjemu prometu; ako je treba, naj jih čuvajo postavljene straže“.

12. K § 33.

V odstavku 2 se nadomeščata besedi „pomorskozdravstveno oblastvo“ z besedami „oblastvo pomorske uprave“.

13. K § 35.

V odstavku 1 se nadomeščata besedi „§ 38“ z besedama „§ 51“ in v odstavku 2 beseda „ceničnice“ z „ceničveni zapisniki“; napis v odstavku 2 navedenih prilog II in III naj se glasi: „Ceničveni zapisnik“.

14. K § 39.

Napis naj se glasi: „K § 39 a“. Besedi „§ 39“ v odstavku 1 se nadomeščata z besedami „§ 39 a“,

besedi „§ 46“ v odstavku 1 in „poslednjem odstavku § 46“ v odstavku 3 z besedama „§ 73“.

Ta ukaz dobi moč s 1. dnem januarja 1910. l.

Haerdtl s. r.

Wrba s. r.

Weiskirchner s. r.

Hoehenburger s. r.

Pop s. r.

182.

Zakon z dne 6. avgusta 1909. l.,

s katerim se izpreminjajo nekatera določila zakona z dne 17. avgusta 1892. l. (drž. zak. št. 142), da se zabrani in zatara pljučna kuga goveje živine.

S pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem tako:

Člen I.

§§ 31 in 33 zakona z dne 17. avgusta 1892. l. (drž. zak. št. 142) izgubita svojo moč.

Člen II.

§§ 4, 5, 6, 7, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 27, 29 in 32 se izpreminjajo, kakor sledi:

1. V §§ 4 in 27 se nadomeščajo besede „95 kr. od goldinarja“, „20 gl.“ in „50 gl.“ z besedami „petindevetdeset vinarjev od krone“, „štiri-deset kron“ in „sto kron“.

2. V § 5 se nadomeščajo besede „§§ 15 in 16 zakona z dne 29. februarja 1880. l. (drž. zak. št. 35) o zabrambi in zatoru nalezljivih živalskih bolezni“ z besedami „§§ 17 in 18 občega zakona o živalskih kužnih boleznih (zakon z dne 6. avgusta 1909. l. [drž. zak. št. 177])“.

3. § 6 naj se v bodoče glasi:

Kugopazna komisija je sestavljena iz uradnega živinozdravnika in župana ali osebe, ki jo pošlje župan in ki pozna krajevne razmere; kugopazno komisijo vodi uradni živinozdravnik.

Političnemu deželnemu oblastvu je pridržano odposlati v kugopazno komisijo enega izmed svojih veterinarskih organov, ki prevzame vodstvo kugopazne komisije, ako politično deželno oblastvo v posebno važnih in težavnih primerih ne poveri

vodstva kugopazne komisije predstojniku političnega okrajnega oblastva.

4. V §§ 7, 16, 18 in 22 se nadomešča izraz „okrajni živinozdravnik“ z izrazom „uradni živinozdravnik“.

5. V §§ 14 in 20 se nadomeščajo izrazi „okrajni glavar ali župan“ in „okrajni glavar (župan)“ z izrazom „predstojnik političnega okrajnega oblastva“.

6. V § 19 se vstavljata po besedah „§ 6“ besedi „odstavek 2“.

7. V § 23 se nadomeščajo besede „(§ 15, odstavek 1 do 5 v zakonu o živinskih kugah z dne 29. februarja 1880. l. [drž. zak. št. 35])“ z besedami „(§ 17, odstavek 1, 3, 5 in 6, in § 18, odstavek 2, občega zakona o živalskih kužnih boleznih)“.

8. V § 25 se nadomeščajo besede „ministrstvo za notranje stvari“ z besedami „ministrstvo za poljedelstvo“.

9. § 29 naj se v bodoče glasi:

Prestopke tega zakona ali na njegovi podstavi izdanih ukazov, ki ne spadajo pod kazenska določila občega zakona o živalskih kužnih boleznih, naj kaznujejo politična oblastva, ob prevozih pomorskega prometa pa pomorska upravna oblastva z zaporom do šest tednov ali z denarno kaznijo do petsto kron.

Določila §§ 70, 74 do všteti 76 občega zakona o živalskih kužnih boleznih veljajo tudi za te prestopke.

10. § 32 naj se glasi v bodoče:

Kolikor v tem zakonu niso ukrenjena posebna določila, veljajo predpisi občega zakona o živalskih kužnih boleznih.

Člen III.

Ta zakon dobi moč hkratu z obćim zakonom o živalskih kužnih boleznih.

Izvršiti ta zakon ter zakon z dne 17. avgusta 1892. l. (drž. zak. št. 142) je naročeno Mojim ministrom za poljedelstvo, notranje stvari, pravosodje, trgovino in železnice.

V kopaljšču Ischl, 6. dne avgusta 1909. l.

Franc Jožef s. r.

Bienert s. r.

Wrba s. r.

Weiskirchner s. r.

Haerdtl s. r.

Bráf s. r.

Hochenburger s. r.

183.

Ukaz ministrstev za poljedelstvo, notranje stvari, pravosodje, trgovino in železnice z dne 20. novembra 1909. l.,

s katerim se izpreminjajo nekatera določila ministrstvenega ukaza z dne 22. septembra 1892. l. (drž. zak. št. 166), ki obsega izvršitvene predpise k zakonu, da se zabrani in zatara pljučna kuga.

Izpreminjuje ministrstveni ukaz z dne 22. septembra 1892. l. (drž. zak. št. 166), s katerim so bila izdana izvršitvena določila k zakonu z dne 17. avgusta 1892. l. (drž. zak. št. 142), da se zabrani in zatara pljučna kuga goveje živine, se ukazuje tako:

1. K § 5 in 6.

Odstavka 1 in 2 izgubita svojo moč;

v odstavku 3 je črtati besede „po 1. dne oktobra 1892. l.“;

v odstavkih 3, 4, 5 in 11 se nadomešča izraz „okrajni živinski zdravnik“ z izrazom „uradni živinozdravnik“;

v odstavku 6 se nadomeščajo besede „§ 19 občega zakona o živinskih kugah“ z besedami „§ 22 občega zakona o živalskih kužnih boleznih (zakon z dne 6. avgusta 1909. l. [drž. zak. št. 177])“.

2. K § 13.

V zadnjem odstavku se nadomeščata besedi „§ 10“ z besedama „§ 11“.

3. K § 15.

Odstavek 2 izgubi svojo moč.

4. K § 23.

Odstavek 2 naj se glasi v bodoče:

„Za popolnoma veljavno dokazilo o izviru in času uvoza goveda velja živinski potni list, ako do tično govedo ni iz lastne prireje ali iz hleva kakega občinarja.“

5. K § 25.

Besede „okrajni živinski zdravnik“ se nadomeščajo z besedama „uradni živinozdravnik“.

Ta ukaz dobi moč s 1. dnem januarja 1910. l.

Haerdtl s. r.   **Wrba** s. r.
Weiskirchner s. r.   **Hochenburger** s. r.
Pop s. r.

184.**Zakon z dne 6. avgusta 1909. l.,**

s katerim se izpreminjajo nekatera določila zakona z dne 19. julija 1879. l. (drž. zak. št. 108) o dolžnosti razkužbe pri vožnji živine po železnicah in na ladjah.

S pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem tako:

Člen I.

§ 14 zakona z dne 19. julija 1879. l. (drž. zak. št. 108) izgubi svojo moč.

Člen II.

§§ 4, 5 in 12 istega zakona se izpreminjajo, kakor sledi:

1. V §§ 4 in 5 se nadomeščata besedi „trgovinsko ministrstvo“ z besedama „železniško ministrstvo“.

2. § 12 naj se glasi v bodoče:

Kdor ne izpolni dolžnosti, ki jih ima gledé tega, da zaukaže, nadzoruje ali izvrši razkužbo, tega kaznuje sodišče zaradi prestopka z zaporom od treh dni do šest mesecev ali na denarju od dvajset do dvetisoč kron, ako dejanje ne spada pod ostrejše kazensko določilo občega zakona o živalskih kužnih boleznih (zakon z dne 6. avgusta 1909. l. [drž. zak. št. 177]).

Določila §§ 69, 74 in 75 občega zakona o živalskih kužnih boleznih veljajo tudi za te prestopke.

Člen III.

Ta zakon dobi moč hkratu z občim zakonom o živalskih kužnih boleznih.

Izvršiti ta zakon ter zakon z dne 19. julija 1879. l. (drž. zak. št. 108) je naročeno Mojim ministrom za poljedelstvo, notranje stvari, pravosodje, trgovino in železnice.

V kopališču Ischl, 6. dne avgusta 1909. l.

Franc Jožef s. r.

Biennerth s. r.   **Haerdtl** s. r.
Wrba s. r.   **Bráf** s. r.
Weiskirchner s. r.   **Hochenburger** s. r.

